

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

SAADET TİMUR'UN HAYATI VE ESERLERİ

**EBRU KAHVECİ
17723003**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. DİDEM ARDALI BÜYÜKARMAN**

**İSTANBUL
2022**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAADET TİMUR'UN HAYATI VE ESERLERİ

**EBRU KAHVECİ
17723003
ORCID NO: 0000-0003-2026-2609**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. DİDEM ARDALI BÜYÜKARMAN**

**İSTANBUL
2022**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAADET TİMUR'UN HAYATI VE ESERLERİ

**EBRU KAHVECİ
17723003**

Tezin Savunulduğu Tarih: 10.05.2022

Tez Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Başarılı Bulunmuştur

Unvan Ad Soyad

İmza

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Didem Ardalı Büyükarman

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Nihayet Arslan

Prof. Dr. Seval Şahin

**İSTANBUL
MAYIS 2022**

ÖZ

SAADET TİMUR'UN HAYATI VE ESERLERİ

Ebru Kahveci

Mayıs, 2022

Bu tezde öykü yazarı olan Saadet Timur'un hayatı ve eserleri incelenmektedir. Saadet Timur (1926-1985), 1945 yılından ölümüne kadar aktif bir şekilde eser vermiş bir yazardır. Kitapları şunlardır: *Şeytansız* (Öykü, 1958), *Topacım Fır Dönerken* (Çocuk şiirleri, 1964), *Bu Kadar Değilim* (Öykü, 1963), *Nurullah Ataç* (İnceleme, 1964) ve *Beş Günün Öyküsü* (Öykü, 1982). Ayrıca *Seçilmiş Hikâyeler*, *Yelken*, *Maya*, *Ataç*, *Türk Dili*, *Dost*, *Yeditepe* dergilerinde hikâye ve incelemeleri yayınlanmıştır. Saadet Timur, eserlerinde klasik öykü çizgisinden çıkarak modernist bir anlayışla bilinç akışı tekniğini kullanarak öyküler yazmıştır. İçerik olarak ise çocuklukla kadın sorunları üzerine eğilmiş, toplumsal cinsiyet rolleri üzerine eserler vermiştir. Bunun yanında egemen yapının karşısında ezilen, zulüm gören insanların hikâyelerini de anlatmıştır. Bunlar arasında engelliler, yaşlılar, azınlıklar vardır. Yazarın hayatı ve eserleri hakkında daha önce bir çalışma bulunmadığından bu çalışma ilk olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Saadet Timur, Kadın, Engelli, Yaşlı, Azınlık

ABSTRACT

SAADET TİMUR'S LIFE AND HER WORKS

Ebru Kahveci

May, 2022

In this thesis, the life and works of Saadet Timur, who is a short story writer, are examined. Saadet Timur (1926-1985) is a writer who has actively worked from 1945 until her death. Her books are as follows: *Şeytansız* (Story, 1958), *Topacım Fır Dönerken* (Children's poems, 1964), *Bu Kadar Değilim* (Story, 1963), *Nurullah Ataç* (Review, 1964) and *Beş Günün Öyküsü* (Story, 1982). In addition, his stories and reviews have been published in the magazines *Seçilmiş Seçilmeler*, *Yelken*, *Maya*, *Ataç*, *Türk Dili*, *Dost*, *Yeditepe*. Saadet Timur wrote stories by using the stream of consciousness technique with a modernist understanding, leaving the classical story line in her works. In terms of content, she mostly focused on women's issues and produced works on gender roles. In addition, he told the stories of people who were oppressed and persecuted in the face of the dominant structure. These include the disabled, the elderly and minorities. Since there is no previous study about the life and works of the author, this study will be the first.

Key Words: Saadet Timur, Woman, Disabled, Elderly, Minority

ÖN SÖZ

Saadet Timur (1926-1985), yaşamı boyunca çeşitli edebiyat dergilerinde öykü, makale, eleştiri türünde yazılar yazmıştır. Ayrıca üç öykü kitabı yayınlamasına rağmen edebiyat dünyasında sesini duyuramamıştır. Yaşadığı dönemde dikkat çekmediği gibi ölümünden sonra da yazar hakkında herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Öykülerinde ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet ayrımı üzerinde durmuş kadınların sorunlarına dair metinler yazmıştır. Kadın konusuna ek olarak toplumda dışlanmış yoksullar, yaşlılar, engelliler ve azınlıklar hakkında da öyküler yazmıştır. Egemen gücün karşısında öteki olarak konumlanan tüm birey ve gruplara öykülerinde yer vermiştir. Bu tezde yazarın hayatı hakkında bilgi verilip, başta öyküleri olmak üzere kitap ve dergilerdeki metinleri incelenecektir. Ayrıca bu tez, Saadet Timur hakkında yapılmış ilk çalışma olacaktır.

Yüksek lisans eğitimimde desteğini gördüğüm değerli danışman hocam Didem Ardalı Büyükarman'a katkıları için teşekkür ederim. Tez yazma süreci benim için oldukça zor bir deneyim oldu. Tüm bu zaman boyunca bana eşlik edip yanımda olan arkadaşlarıma ve Cihan'a; her kararında arkamda olup sabırla bana destek olan aileme teşekkür ederim. Son olarak, tez çalışmamda tesadüfen Saadet Timur'u seçmediğimi bana fark ettiren, yazarın hayatını yazarken bir yandan da kendimle karşılaşma hikâyemde bana eşlik eden ve ikinci gözüm olan psikoloğum Gözdem Özdem Akaydın'a çok teşekkür ederim.

İstanbul, Mayıs, 2022

Ebru Kahveci

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
1. GİRİŞ	1
2. SAADET TİMUR ULÇUGÜR	4
2.1. Hayatı ve Eserleri.....	4
2.2. Edebi Anlayışı	6
2.3. Türk Edebiyatındaki Yeri	8
3. SAADET TİMUR’UN ÖYKÜLERİNİN İNCELENMESİ	15
3.1. <i>Şeytansız</i> Öykü Kitabı.....	16
3.1.1. Şeytansız.....	16
3.1.2. Birinin Anlaması Gerek.....	18
3.1.3. Yolların Getirdiği.....	21
3.1.4. İnsanlar Kalkınma Yolunda.....	22
3.1.5. Dünya Yaratmak	23
3.1.6. Beş Günün Hikâyesi.....	24
3.1.7. Yitikler.....	26
3.1.8. Medeni Adam.....	27
3.1.9. Sevgisizler.....	28
3.1.10. “Mevkiler Birleşti”	30
3.1.11. Deli	31
3.1.12. Bekleyiş	32
3.1.13. Aynı Yolun Yolcuları	33
3.2. <i>Bu Kadar Değilim</i> Öykü Kitabı.....	35
3.2.1. Yamyam Çağ	35
3.2.3. Altı-Yedi Eylül.....	36
3.2.4. Dikenli Bitki	37
3.2.5. Öznesiz	38
3.2.6. Bencil.....	40
3.2.7. Dönüş.....	42

3.2.8. Haydi Be Ben De!	43
3.2.9. Sofralar	44
3.2.10. İyi Niyet- Katlanmak- Çaresizlik	45
3.2.11. “Ben Bu Kadar Değilim”	47
3.2.12. Birinci İstek.....	48
3.2.13. Yoğunlukta.....	49
3.2.14. Geçmiş Günler	50
3.3. <i>Beş Günün Öyküsü</i> Öykü Kitabı	51
3.3.1. Sevebilmek	51
3.3.2. Kedi Bakışı	52
3.3.3. Tutsak	53
3.3.4. Kadın Olmak	57
3.3.5. Bekirler	62
3.3.6. Yenilenmek.....	62
3.4. Yazarın Dergilerde Kalmış Diğer Öyküleri	64
3.4.1. <i>Türk Dili Dil ve Edebiyat</i> Dergisi	64
3.4.1.1. Bir Genç Daha	64
3.4.1.2. Karanlığa Kalmak.....	65
3.4.1.3. Kendi Yaşantısında Yitmiş Bir Adam	66
3.4.1.4. Masal (Ocak 1981)	66
3.4.1.5. Yüce Padişah Masalı’nın Öyküsü	67
3.4.1.6. Suçlular (Temmuz 1969)	68
3.4.2. <i>İstanbul Sanat ve Edebiyat</i> Dergisi	68
3.4.3. <i>Yeni Ufuklar</i> Dergisi.....	68
3.4.3.1. Korku	69
3.4.4. <i>Dost</i> Dergisi.....	69
3.4.4.1. Mavide	69
3.4.5. <i>Seçilmiş Hikâyeler</i> Dergisi	70
3.4.5.1. Boş Bir Araba Geçip Gitti.....	70
3.4.5.2. Manasız Bir Gün	70
3.4.5.3. Yem.....	71
3.4.6. <i>Maya</i> Dergisi.....	71
3.4.7. <i>Ataç</i> Dergisi	71
3.4.7.1. Çocuklar Biliyorlar	71
3.4.8. <i>Yelken</i> Dergisi	72

3.4.8.1. Umduğumca	72
3.4.9. <i>Yeditepe</i> Dergisi	72
3.5. Yazarın Dergilerdeki Yazıları.....	72
4. YAZARIN DİĞER ESERLERİ	74
4.1. <i>Nurullah Ataç</i> İnceleme Kitabı.....	74
4.2. <i>Topacım Fır Dönerken</i> Şiir Kitabının İncelenmesi	74
5. SONUÇ.....	80
KAYNAKÇA.....	84

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinde kadınlık ve erkeklik konumu, insan olmanın dışında, cinsiyete dayalı olarak her zaman farklılık göstermiştir. İkel kavimlerden bu yana erkekler dış dünyayla etkileşim halinde, kadınlar ise ev gibi kapalı alanlarda varlığını sürdürmüştür. Özellikle ilk sınır çizilip mülkiyet kavramı ortaya çıktığı zaman erkeğin egemenliği belirgin hale gelmiş, kadın ise o sınırın içine hapsedilmiştir. Dolayısıyla, dünya tarihinde kültürel gelişim ve değişimler uzun bir süre erkeğin tekeline olmuştur. Bu durum toplumsal açıdan eril tahakkümün varlığını ortaya çıkarmış ve onu güçlendirerek asırlar boyu devam ettirmiştir. Böylece toplumsal ve kültürel alanlarda erkeğin baskınlığı ön plana çıkmış, kadın ise büyük uğraşlarla kendisine yer açmaya çalışmıştır.

Eril tahakkümün kendini gösterdiği alanlardan biri de edebiyattır. Kadınlar sözlü gelenekte masal, ninni, ağıt gibi türleri ifade ederken muhtemelen edebiyat yaptıklarını bilmiyorlardı. Bu, doğal olarak ortaya koydukları bir şeydi. Fakat yazının bulunmasıyla birlikte yazılı kültürün inşası içinde edebiyat, erkeğin egemen olduğu bir alan olarak karşımıza çıkmıştır. Dış dünyayla etkileşimi daha fazla olan erkek, aynı zamanda eğitime ve entelektüel birikime sahip olan taraftır. Bu sebeple edebiyat tarihi, diğer birçok disiplinde olduğu gibi erkelerin oyun alanı olmuştur. Böylece uzun bir süre yazarlar, şairler, edebi eser üretenler hep erkek olmuştur. Dolayısıyla edebiyat tarihini yazan ve oluşturanlar da erkeklerdir.

Türk edebiyat tarihi özelinde de durum farklı değildir. Modernleşmeyle birlikte evden çıkıp, kamusal alanda erkeklerle aynı ortamda var olmaya başlayan kadınlar; yavaş yavaş edebiyatın nesnesi değil de öznesi olma yolunda ilerlemeye başlamışlardır. Edebi babaların himayesinde, onların izin verdikleri kadar var olmaya çalışmışlardır. Fakat edebiyat camiası öyle erildir ki bazı kadın yazarlar dergilerde kendi adlarını kullanmak yerine erkek adı seçerek yazılarını yayınlamışlardır. Bu durum, görünür olduklarında karşılaşacakları eleştirilerden korunma yöntemi olarak okunabilir ya da eril tahakküm o kadar baskındır ki sadece erkek olarak var olma şansının tezahürü de olabilir. Modernleşmeyle birlikte görünür olan kadın sanatçılar,

feminist devrimle birlikte edebiyat disiplininde kendilerine daimî bir yer edinmiş ve varlıklarını sağlamlaştırmışlardır. Fakat yine de eril zihniyete karşı olan mücadelelerinin devam etmekte olduğunu söyleyebiliriz.

Saadet Timur (1926-1985), 1945 yılından ölümüne kadar aktif bir şekilde eser vermiş bir yazardır. Kitapları şunlardır: *Şeytansız* (Öykü, 1958), *Topacım Fır Dönerken* (Çocuk şiirleri, 1964), *Bu Kadar Değilim* (Öykü, 1963), *Nurullah Ataç* (İnceleme, 1964) ve *Beş Günün Öyküsü* (Öykü, 1982). Ayrıca *Seçilmiş Hikâyeler*, *Yelken*, *Maya*, *Ataç*, *Türk Dili*, *Dost*, *Yeditepe* dergilerinde hikâye ve incelemeleri yayımlanmıştır. Saadet Timur’la aynı dönemde eser veren kadın yazarlar arasında Adalet Ağaoğlu, Nezihe Meriç, Leyla Erbil, Füzûzan, Afet Ilgaz, Mübeccel İzmirli gibi sanatçılar vardır.

Yazar hakkındaki bilgilere, Dergâh Yayınlarından çıkan *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, *Edebiyatımızda Kadın Şair ve Yazarlar Sözlüğü*, *Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü* gibi eserlerden ulaşırız. Ayrıca “Woman Writers of Turkey” ve “Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS)”te de yazarın genel bilgileri yer almaktadır. Mehmet Aydın, *Ne Yazıyor Bu Kadınlar: Osmanlı’dan Günümüze Örnekleriyle Kadın Yazar ve Şairler* adlı eserinde yine Saadet Timur hakkında bilgi verir. Bunlara ek olarak Tahsin Yıldırım’ın *Edebiyatımızda Müstear İsimler* adlı kitabında yazarın T. Saadet ve Saadet Timur isimlerini kullandığı ifade edilir.

Saadet Timur, 7 Ekim 1985 yılında vefat etmiştir ve ölüm ilanı 8 Ekim 1985 yılında Cumhuriyet gazetesinde yayınlanmıştır. İlanda yazarın aile bilgileri bulunur. Annesi Emine, babası Ahmet Halis Timur’dur. Kardeşleri İffet Eyüboğlu, Turhan Baytimur ve Beyhan Denel’dir. Yazar, Merkezefendi Aile Mezarlığı’na defnedilmiştir. Aynı gazetede 30 Ekim 1985 tarihinde Ayşegül Yüksel, yazarın ölümü üzerine kısa bir yazı yazar. Onun idealist bir yazar ve öğretmen olduğunu söyleyerek eserlerinde kadın erkek eşitliğini savunduğunu, kadınları görünür kılmak için yazdığını dile getirir.

Saadet Timur, edebiyatçıların adının geçtiği sözlüklere alınsa da kanona girememiş ve görünür olamamıştır. Asım Bezirci *1950 Sonrasında Hikâyecilerimiz* adlı eserinde Saadet Timur’la yaptığı bir konuşmaya yer verir. Yazar burada, kendi öykücülüğünden ve kitaplarından bahseder. Bunun dışında ölümünden iki yıl önce

Osman Nuri Poyrazoğlu'yla yaptığı bir başka röportajda da özel hayatından, sanat anlayışı ve sanat dünyasındaki evresizliğinden bahseder. Öte yandan, aile dostları ve doktorları olan Mustafa şerif Onaran, yazarın ve eşinin ölümünden sonra 2000 yılında *Varlık* dergisinde yayımlanan "Değil mi İsmail?" adlı yazısında çiftten bahsedip, Saadet Timur'un unutulana bir yazar olduğunu vurgular. Verdiği bilgiler arasında, yazarın ölümünden sonra -1985 yılı- *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nden çıkarılmış olması vardır. Bu durum bize yazarın görünür olmasının ötesinde, nasıl görünmez kılındığını da gösterir. Bu alışma, yazarı literatüre hatırlatma adına atılmış bir adımdır.

Bu tezde Saadet Timur'un hayatı ve eserleri incelenecektir. Birinci bölümde yazarın hayatı, eserleri, edebi anlayışı ve Türk edebiyatındaki yeri hakkında bilgi verilecektir. İkinci bölümde öykü kitapları ve dergilerdeki öyküleri, biçim ve içerik bakımından analiz edilecektir. Yazar ağırlıklı olarak öykü türünde eser verdiği ve edebiyat tarihinde kendisini o şekilde konumlandırığı için hikâyeleri tek bir bölümde incelenecektir. nc bölümde ise Saadet Timur'un şiirleriyle birlikte inceleme kitabı ve dergilerdeki diğer türlerde yayımlanan yazıları incelenecektir. Sonuç bölümüyle birlikte çalışma sonlanacaktır.

2. SAADET TİMUR ULÇUGÜR

2.1. Hayatı ve Eserleri (1926-1985)

Saadet Timur'un hayatı hakkında geniş bir bilgi kaynağı yoktur. 1926 yılında Trabzon'da doğmuş, 1948 yılında İstanbul Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nden mezun olmuştur. Üsküdar Amerikan Kız ve Darüşşafaka Liselerinde edebiyat öğretmeni olarak çalışmıştır. İstanbul Radyosu'nda Çocuk Saati adlı bir program yönetmiştir. İlk hikâyesini on dokuz yaşında *İstanbul* dergisinde yayınlamıştır. *Seçilmiş Hikâyeler*, *Yelken*, *Maya*, *Ataç*, *Türk Dili*, *Dost*, *Yeditepe* dergilerinde şiir, hikâye ve incelemeleri yayınlamıştır. Yazar, klasik öykü anlayışının dışına çıkmış, çağrışım ve bilinç akışı tekniğiyle eserlerini kurgulamıştır (Karaalioğlu, 1982, 582). Aynı bilgilere Behçet Necatigil'in *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* adlı eserinde ve Mehmet Aydın'ın *Kadın Şair ve Yazarlar Sözlüğü* adlı eserinde de yer verilir. Timur, 7 Ekim 1985 yılında kansere yenik düşerek hayata veda eder. Yayımlanmış eserleri: *Şeytansız* (Öykü, 1958), *Topacım Fır Dönerken* (Çocuk şiirleri, 1964), *Bu Kadar Değilim* (Öykü, 1964), *Nurullah Ataç* (İnceleme, 1964) ve *Beş Günün Öyküsü* (Öykü, 1982)'dür.

Saadet Timur, yaptığı iki röportajın birinde, yazmakta olduğu biri çocuk romanı olmak üzere iki roman ve basılmayı bekleyen iki kitaplık öyküleri olduğunu söyler fakat ömrü onları bitirmeye yetmez. Yazarın hayatına dair bilgileri, Mayıs 2001 yılına ait *Kıyı* dergisinde yayınlanan bir röportajından öğreniriz. Dergide şiir ve yazılarını paylaşan Ahmet Özer, Saadet Timur ve eşi İsmail Ulçugür'den edebiyatın unutulmuş iki değeri olarak bahseder ve onlar hakkında bilgi verebilecek birileri varsa dergide yayımlayacağı çağrısını yapar. Bunun üzerine Osman Nuri Poyrazoğlu kendisine mektup yazarak elinde Saadet Timur'la yapılmış bir röportajı olduğunu söyler. Metni düzenleyerek Ahmet Özer'e gönderir ve röportaj dergide yayınlanır. Ölümünden bir yıl önce yapılan "Öğretmen/Öykücü Saadet Timur Ulçugür'le Özgeçmiş ve Öyküleri Üzerine" başlıklı bu görüşmede Timur'un özel hayatı ve edebi kişiliğine dair önemli bilgiler vardır.

Babası PTT müdürü olduğundan Türkiye'nin pek çok ilinde bulunmuş olan yazar, Trabzon'da doğmuş; ilkokulu Erzurum ve Çanakkale'de, ortaokulu Bursa'da, liseyi İstanbul Çamlıca Kız Lisesinde parasız yatılı olarak okumuştur. Okumaya ve yazmaya çocukluğundan beri hevesli, babasının ve dayısının kitaplarını gizli gizli okuyan bir çocuktur. İlkokulda şiirler, orta birde ise coğrafya dersinde öğrendiği bilgiler ışığında gezi romanı yazar. Lisede dikkat çeken ve sürekli yarışmalara katılan bir öğrencidir. İstanbul Üniversitesinde öğrenci iken ders aldığı hocalar arasında Rahmeti Arat, Ali Nihat Tarlan, Mehmet Kaplan ve Erich Auerbach gibi isimler vardır. Hatta Mehmet Kaplan'ın doktora öğrencisidir. Öğrenciyken resme meraklı olduğunu ve mimar olmak istediğini söyler fakat sınavı kaçırdığı için Türkoloji bölümüne girer ve bundan pişman olmadığını dile getirir. Üniversitede okurken Yenişehir Rum Karma İlkokulunda öğretmenlik yapar ve orada birçok insan tanıdığını söyler. Onların çirkin insanlar olduğunu ekleyerek öykülerinde çoğunu anlattığını vurgular. Ayrıca yazarın kardeşlerinden üçünün de öğretmen olduğunu öğreniriz fakat tam olarak kaç kardeş oldukları bilgisine ulaşamayız. 1963 yılında 37 yaşındayken İsmail Ulçugür'le evlenir. Nazım adını verdikleri bir erkek çocukları olur (Poyrazoğlu, 2001, 16).

2001 yılında *Kıyı* dergisinde yayınlanan röportajda Poyrazoğlu, Saadet Timur'un eşi hakkında da uzunca bilgi verir. İsmail Ulçugür, araştırmacı-yazar ve aynı zamanda edebiyat öğretmenidir. Kendisi Rumeli göçmenidir. Annesini çocukken kaybeder, halası tarafından evlat edinilir ve İstanbul'da büyütülür. Bir dönem MEB Talim Terbiye Kurulunda çalışmıştır. Poyrazoğlu'nun anlatımına göre obsesif derecede titiz bir insandır. Mesela odanın sıcaklığına göre günde üç dört kez kazak değiştirir. Yayınlarında yazım noktalama kurallarına ekstra dikkat eder, yapılan yanlışlar neşesini kaçırmaz. Oldukça disiplinlidir. Çalışırken sorulan sorulara cevap vermez ya da homurdanarak üstünkörü cevap verir. Üniversite yıllarında Türkiyat Enstitüsünde memur olarak çalıştığı için dönemin edebiyat dünyasından birçok kişiyi tanıma fırsatı bulur: Yahya Kemal, Fuat Köprülü, Adnan Adıvar bu kişilerden bazılarıdır. Poyrazoğlu, bir gün Atilla Özkırımlı'nın yeni yayınlanan eseri "Türk Edebiyatı Ansiklopedisi"ni alıp İsmail Ulçugür'e verir. İçinde Saadet Ulçugür maddesini göremeyince sinirlenip "Saadet'in bulunmadığı bir ansiklopedi, beş para etmez!" diyerek kitabı yere atar. Buna ek olarak Osman Poyrazoğlu, Saadet Timur'un evlendikten sonra kocasının kalabalık olan çevresini daralttığını ve sınırlandırdığını söyler. Bu yüzden İsmail Ulçugür'ün kendisine yaşıtıymış gibi yakınlık gösterdiğini

söyler. Eşinin hastalığından dolayı yaşamdan elini eteğini çeken İsmail Ulçugür, onun ölümünden bir yıl sonra vefat eder (Poyrazoğlu, 2001, 14-15).

2.2. Edebi Anlayışı

Saadet Timur, öykülerini modernist bir bakış açısıyla kaleme alır. Klasik olay öyküsünden uzak, bilinç akışı tekniği, monologlar, zamanda atlamalar-sapmalardan oldukça sık yararlanır. Öyküyü anlar içinde yoğun bir an olarak ifade eden yazar, bu noktada öyküyle şiiri karşılaştırır ve öyküde, şiirin o derin çağrışımlarını aradığını söyler. Dolayısıyla kendi yaşamında çağrışımlara yer vermeyen okurun böyle bir öyküye katılmasının da zor olduğunu dile getirir (Timur, 1975, 152). Aynı şekilde Osman Nuri Poyrazoğlu'yla yaptığı röportajda Poyrazoğlu, öykülerini okurken zorlandığını ve dikkat gerektirdiğini söyler. Bunun üzerine Timur; yaşamın da aynen bu şekilde olduğunu ve çağrışimli kişiler için öykülerinin kapalı olmadığını, anlatımda bilinç akışı tekniğini kullandığını söyler. Peşinden de hemen ekler: “Bu dünya şiir üzerine kurulu. Şiir bütün sanatların anası. Güzelde de çirkinde de hep şiir aradım.” (Poyrazoğlu, 2001, 17). Timur; hayatın aslında ölçülü, net bir çizgide ilerlemediğini, bulanık, çağrışimli, yoğun anların toplamı olduğunu düşünür. Tam da bu sebepten ötürü öykülerini de aynı bulanıklık ve yoğunlukta yazmaya çalışır çünkü onun için öykü yaşamın kendisidir. Saadet Timur, öyküyü yaşamdan bir “kesit” değil de bir “an, yaşantı” olarak tanımlar. Hikâyeyi türlere ayırmanın, sadece açıklama yapmak amacıyla gerekli olduğunu ve yazar için bu tarz adlandırmaların sorun oluşturmadığını ifade eder. Öykücünün rolünün ne olması gerektiği konusundaki fikirlerini, 1982 yılında “Türk Dili Dil ve Edebiyat” dergisinde öykü üzerine yazdığı bir yazıda şöyle dile getirir: “Yeniden bakacak, yeniden göreceğ, seçecek, düzenlemeye koyacaktır... Yeniden, yeniden, yeniden, yeniden... Çok sonra bir yolunu bulabilirse başkalarına da gösterecektir.” (Timur, 1982, 161).

Saadet Timur'un 1963'te Asım Bezirci ile yaptığı röportaj da bize kendisinin edebi anlayışı üzerine oldukça önemli bilgiler verir. Hikâyeye 1945-46 yıllarında başlar. Yaşama Dostoyevski'nin açısından baktığını ve onu küçük hikâyelere bölerek okuduğunu söyler. Yaşama katlanışının sebebinin de bu olduğunu dile getirir. Hep başlayan ama bitmeyen, biterken yeniden başlayan öyküleri vardır. “Yazmadan edebilsem, böylesi güçlüğü katlanamayacaktım.” diyerek ne kadar zorlansa da yazmanın onun için zaruri bir ihtiyaç olduğunu belirtir. Öyküde gelişme evresinin ilk

Duhamel'in Salavin'inden etkilenmekle başladığını söyler. Dostoyevski'nin, Duhamel'in, Steinbeck'in, Sabahattin Ali'nin, Sait Faik'in, Camus'nün, Kafka'nın aradıklarına, kendisinin onlarda bulduklarına varmaya gelişme der. Ona göre bir yaşantı, bir hikâyedir. Her şeyin hikâyesi vardır. Kendi adına, yaşamı değil de prizmadan geçmiş yaşamı seçtiğini söyler. Yaşamı yedi rengine ayırabilmiş olsaydı hikâyeleri ya çok renkli ya da renklerinin belirgin ve açık olabileceğini belirtir. Çağının öykü anlayışını şiire yaklaştırır: “şiirce hikâye” olarak adlandırır. Bu yüzden yazar biraz soyut kalır. Hikâyeci okurunu değil, vermek istediğini düşünmek eğiliminde olmalıdır. Okuru bir izlenimci, bir çağrışımçı; hikâyeyi ise kişi için var olana, kişiler arası olana bir araç olarak tanımlar. Kendi edebi anlayışını izlenimci ressamlarınkine benzetir: Onların konuları tablonun şurasında ya da burasında hele de eskiler gibi ortasında değil de belki dışındadır. Dolayısıyla kendisi de hikâyede bu yaklaşımı yakalamaya çalışıyordur. Ressam Seurat'ın “düz bir yüzeyi derinleştirmek” dediği şeyi öyküde yapmak ister. Böylesine yoğun ve şiirsel sözcükler peşinde koşar ve bunu yaparken çok zorlandığını dile getirir (Bezirci, 2003, 257-258).

Saadet Timur'un öykü içeriklerine gelecek olursak ağırlıklı olarak kadın sorununu ele alır. Eğitimli-eğitimsiz her kesimden kadının karşılaştığı zorluklar, toplumsal baskılar, toplumsal cinsiyet konuları öykülerinde yer alır. Fakat bunun yanı sıra ezilen, ötekileştirilen, kenara itilen kısacası zulüm gören tüm insanlara eserlerinde rastlamak mümkündür. Bu tezin de konusu olduğu gibi öykülerinde madunları anlatır: fakirler, ekonomik özgürlüğü olmayan kadınlar, toplumun beklentilerini karşılamayan kadınlar, yaşlılar, engelliler, azınlıklar, kendi benliklerini özgürce yaşayamayan kadınlar... Asım Bezirci Saadet Timur'a öykülerinde kendini mi yoksa çevresini mi daha çok yazdığını sorar. Yazarın cevabı ise ilginçtir: “...kendimi, çevremden geçmiş kendimi işliyorum. Ben tümde ayrıntıları arayan biriyim. Ortak rengi, yaşamdaki yaşantılardan ortak yaşantıyı kurmaya çalışan biri. Ama çevresizliğimin genişlemesi tükenme nedenim olma tehlikesine girebilir.” (Bezirci, 2003, 159). Timur, kendisi de dâhil olmak üzere insanlığın ortak dertlerinden bahsettiğini dile getirir. Bu yüzden “çevreden geçmiş ben” ifadesini kullanır. Daha önce çeşitli yazılarında dile getirdiği gibi, kişi yaşadığı sürece öykü yazar, yaşantı biriktirerek malzeme toplar. Dolayısıyla çevresi azalır ya yaşantıları da azalacak ve kendisinin de işaret ettiği gibi tükenme tehlikesine girecektir. Burada dikkatimizi çeken şey şu: Belli ki yazar kendisine, kendi yaşamına hep dışarıdan bir gözle, çevrenin-toplumun gözüyle bakmış ve özelden kendi

dertlerini genelde çevrenin dertleri olarak ele almış. Ama o çevre bir gün ortadan kalkarsa doğrudan kendi yaşamını, deneyimini anlatma cesaretini gösteremeyerek tükeneceği sinyalini bize vermiş olur. Yazarın çevresizliği, aslında kendi döneminde var olan edebiyat dünyasına giremeyişi ve bundan dolayı yaşadığı hayal kırıklığından bahsetmemizi gerektirir. Çünkü bu durum bize Saadet Timur'un madunluğu hakkında da önemli bilgiler sunar.

2.3. Türk Edebiyatındaki Yeri

Saadet Timur, 1926 yılında doğmuş ve ilk öykülerini 1945-50'li yıllarda yazmıştır. 1985 yılında 59 yaşındayken kansere yenik düşmüş ve vefat etmiştir. Etkin olduğu yıllara bakacak olursak onun için -adı zikredilmese de- 1950 sonrası öykücülerinden olduğunu söyleyebiliriz. Asım Bezirci de onu bu dönemde değerlendiriyor olacak ki *1950 Sonrası Öykücülerimiz* kitabında kendisine yer verir. Yazarın kanondaki yerinden bahsetmeden önce dönemin edebiyat iklimi hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

1950'li yılların ortalarına doğru gerek şiir gerekse öykü anlayışında önceki kuşaktan farklı bir yol izleme çabası görülür. Her iki türde de kapalı anlamlılık, imgelerle dolu anlatım, bireye, bireysel olana odaklanma söz konusudur. İçerikle bağlantılı olarak biçimde de değişiklikler görülür. Şiirsel bir dil, uzun ve tamamlanmamış cümleler, tam bitişi olmayan metinler, bulanık anlatıcılar bu değişikliklerin başında gelir. Kısaca yenilik arayışında biçimce ve yapıca değişime giden bir edebiyat anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu değişimle birlikte doğan etkileşim ve tartışmalar sadece basılı metinlerde değil, çeşitli toplanma alanlarında da devam etmiştir. Bunlardan biri edebiyat matinelere aittir. Dönemin önemli şair ve öykücülerini edebiyat matinelerinde eserlerini paylaşma imkânı bulmuş ve dolaysız bir şekilde olumlu olumsuz tepki alma fırsatı yakalamışlardır. Bunun dışında edebiyatçıların arasında popüler olmaya başlayan bir yaşam tarzı ortaya çıkmıştır: bohem yaşantı. 1950'li yıllarda yirmili yaşlarda olan yeni kuşak, kendisinden önceki neslin sanat anlayışını eleştirip yenilikler peşinde koşarken içkili toplanma yerleri olan meyhaneler veya ev toplantıları, edebiyat çevresi için vazgeçilmez mekânlar olmuştur. Her içkili gece hayatı, tek başına elbette bohem yaşantı olarak kabul edilmez. Fakat dönemin önemli isimlerinin hatıralarına baktığımızda -Leyla Erbil, Ahmet Oktay gibi- sanatçıların bir araya geldiği bu yerlerde sadece eğlenilmediği, önemli kültürel ve

edebi tartışmaların ciddiyetle konuşulduğunu anlamış oluruz. Yeni şiir veya öykü yazan sanatçılar, eserlerini bu mekânlarda okuyarak paylaşırlar ve fikir alışverişinde bulunurlar. Ayrıca bohem mekânlar o dönemde genç yazar ve şairlerin kendilerini gösterme yerleri olarak da işlev görürler. Bir nevi yazarlığa katılmak için ön koşul gibi bir anlam taşır. Mesela dönemin genç edebiyatçısı Leyla Erbil “Yazar olma kararım beni onların, yazarların yanına çekiyordu ve o dünyaya girebilme şansım bir biçimde masalarında yer almakla mümkündü.” sözleriyle bu zorunluluğu dile getirir (Dirlikyapan, 2007, 30-36). Saadet Timur’un eser verdiği dönemlerde edebiyat çevresinin genel durumu bu şekildedir. Bir yazarın varlığını kabul ettirmesi için eser yazması ve onu bir yerde yayınlaması yetmez, Leyla Erbil’in de çok net bir şekilde ifade ettiği gibi sanatçı, belli ortamlara girmek ve belli kişilerle aynı masada oturmak, vakit geçirmek zorundadır.

Saadet Timur ise yukarıda bahsedilen edebiyat çevresine giremediğini söyler. Ona göre bu çevrede hep bir yarış olduğu için kişiler bencilce önce kendilerini düşünürler. Bu nedenle bu çevreden uzak durduğunu ifade eder: “Ben bu çevreden uzak kaldım. Kliklere, oyunlara girmedim. Yırtıcı, cerbezeli değilim; çekingenim. Sanat çevreleriyle fazla yakınlığım yok. Dergilerdeki yazılar, sanatçılardan aldığım mektuplar gibi gelir bana.” (Poyrazoğlu, 2001, 17). Gerek karakter özellikleri gerekse ortamın sanat dışı rekabet yapısı onu edebiyat mekânlarından uzak tutmuş, bu sebeple sanat dünyasında istediği yeri alamamıştır. Kendini göstermek için hırslı olmak gerektiğini düşünür ve bu da kendi yapısına terstir. Sanat camiasından o kadar uzaktır ki dergideki yazıların diğer sanatçılardan gelen bir mektup olduğunu söyler. Bu şekilde kendi çağdaşlarıyla bir nevi hayali bir iletişim kurduğunu söyleyebiliriz. Bu durum aslında onun içten içe o ortamlarda olmak, yazarlarla konuşmak, fikir alışverişinde bulunmak istediğini de gösterir fakat bunu yapamaz. Bu iletişimsizlik ve kendi deyimiyle çevresizlik hali en başta Timur’un kendi tercihiymiş gibi görünür. Fakat hayatına dair edindiğimiz bilgilerden anladığımız kadarıyla, kanona girememesi, kendini edebiyat dünyasında var edememesi ve en nihayetinde görülmemesi onun dert edindiği ana meselelerinden biri olur. Öyle ki hikâye kitaplarından birinin adı *Ben Bu Kadar Değilim*’dir.

Ayrıca aile dostları ve aynı zamanda doktorları olan Mustafa Şerif Onaran da Saadet Timur’un unutulmuş bir öykücü olduğunu söyler. Onaran, 2000 yılında “Varlık” dergisinde yayınladığı “Değil mi İsmail?” başlıklı yazısında Saadet Timur’dan ve

eşinden bahseder. Saadet Timur'un hastalığından, kanserin geç tespit edilmesinden ve eşi İsmail Ulçugür'ün hassas ve takıntılı bir insan olduğundan, ayrıca karısının ölümünden sonra neler yaşadığından kısaca bahseder. Bir de Saadet Timur'la eşinin tanışmasına Nezihe Meriç'in vesile olduğunu söyler. Mustafa Şerif Onaran, bu yazısında edebiyat tarihçisi Tahir Alangu'nun şifahen Timur için, "öykü kişilerindeki dar, bulanık dünya görüşünü irdeleyerek; gerçeklerden, toplumdan kopmaya yönelik bir öykücü" olduğunu aktarır. (Onaran, 2000, 32). Tüm öykülerinde toplumun kurallarına sıkışıp kalmış bireyleri anlatan bir yazar olarak Saadet Timur hakkında yapılan bu eleştiri, elbette tartışmaya açıktır. Bu yazıda asıl dikkat çeken bilgi Alangu'nun eleştirisi değil de Saadet Timur'un Füzuran için yaptığı yorumdur. Onaran, Timur'un Füzuran'ın üne kavuştuğu yıllarda onun için "Ama o yazar tümcesini kurtaramıyor ki!" dediğini aktarır ve devam eder: "Bir yazarın dilindeki tutarsızlığı, tümcelerindeki bozukluğu, Türkçenin tadına varamayışı anlatan kısacık, çarpıcı bir söz. Dilin o doğal akışını kullanamayan bir yazara getirdiği eleştiride gerçeklik payı nedir? Hakkı yenmişliğin hırçınlığı içinde miydi Saadet Timur?" (Onaran, 2000, 32). Onaran'ın bahsettiği hakkı yenmişlik, muhtemelen Saadet Timur'un bir türlü edebiyat dünyasında varlığını gösterememesi ve uzun zamandır hikâyeler yazmasına rağmen Füzuran kadar çabuk kabul göremediği için küskün olmasıdır. Bu durumda şunu kolayca anlayabiliriz ki Saadet Timur, bilerek sanat dünyasının yarışından uzak kaldığını dile getirirse de aslında içinde hep parlamak, görülmek istemiş fakat bu mümkün olmamıştır. Çünkü parlamamanın bir bedeli vardır, yapması gerekenler vardır. Edebiyat ortamına girmek için kurallarına göre oyun oynamayı aklen reddetse de içten içe kendini tam ortaya koyamamanın acısını hayatı boyunca yaşamıştır. Öyle ki Mustafa Şerif Onaran aynı yazıda Saadet Timur'un ölüm yılı olan 1985'ten itibaren yazarın, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nün sonraki basımlarından çıkarıldığını söyler. Keza sözlüğün 1992 yılı 4. baskısında yazarın adı geçmemektedir. Yazar, dönemin edebiyat otoriteleri tarafından görülmemiş ve zaten sesi çıkmazken tamamen susturulmuştur.

Yazar sadece yazın hayatında değil, aslında kendi yaşam öyküsünde de madundur. Eşinden, öğretmenlikten, yaşantısından her zaman memnun olduğunu dile getirirse de gerek öykülerindeki kadınlar gerekse röportajlarındaki bazı yorumlardan fikirleriyle uyumlu bir hayat yaşayamadığı yorumunu yapabiliriz. Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki yazar, toplum normuna uymayan ya da toplumla çatışan karakterleri

yazar. Bu çatışmadan çoğunlukla yenilgiyle çıkan kadınların öyküsü, eserlerinde geniş yer tutar. Bununla birlikte Timur'un kendi hayatı da yaşadığı döneme göre aykırıdır. Osman Nuri Poyrazoğlu'yla yaptığı görüşmede çocukluğunda babasının, dayısının kitaplarını gizli gizli okuduğunu söyler. Burada vurgulanan gizlilik elbette önemlidir. Kısıtlanma ve baskıyı çok küçük yaşta yaşamaya başlar. Dönemin şartlarına göre oldukça geç sayılabilecek bir yaşta, 37 yaşında, evlenir. Evlendiği yıl -1963- Asım Bezirci ile yaptığı bir röportajda Bezirci'nin "Neler hazırlıyorsunuz?" sorusuna verdiği cevap manidardır: "Yaşamam gerekli, yaşamda neler varsa daha yakından görmeliyim." (Bezirci, 2003, 260). Öyküyü "yaşantı" olarak tanımlayan Timur; üretken olmanın, devamlı yazabilmenin yaşama katılmakla doğru orantılı olduğunu düşünür. O yüzden Asım Bezirci'nin sorduğu soruya bu şekilde cevap verir. Fakat aynı röportajda öykülerinde "çevreden geçmiş kendi"sini yazdığını söyler ve peşinden çevresizliği genişlerse tükenme riskine gireceğini de ekler. Bütünde ayrıntıları arayan biridir. Bu yüzden toplumdaki geçmiş kendisini yazar, "yaşamdaki yaşantılardan ortak yaşantıyı" kurmaya çalışır. Yani hikâyelerinde anlattığı yaşamlara kendisi de dâhildir ve bu yüzden eserlerine biyografik öyküler olarak da bakabiliriz. *Bu Kadar Değilim* öykü kitabının arka kapağında toplum şu şekilde ifade edilir:

"Yaşamak, varlığını duymak isteği. Bir kadın için hepten ürkünç bir toplum; bu toplumun ne içinde ne dışında kişilerin, çoklukla 'ben onlardan değilim, burası bana göre değil' avuntusuna sığınmış, aydınlığınca Batılı olma eğiliminde fakat Doğulu milyonla kadının ortamında bocalayan mutsuz, öyküsüz kadınların öyküleri var bu kitapta." (Timur, 1963)

Yazarı çevreleyen toplum budur. Bu alıntıda öyküsüz kadınlar vurgusu önemlidir. Öyküsü olmayan, yani yaşantı biriktirmeyen bir diğer deyişle yaşamayan kadınlar. Saadet Timur sürekli yaşama etkin bir şekilde katılma arzusundan bahseder. Üretken olması da buna bağlıdır ama dilediğince yaşamak gerçekleştiremediği bir şeydir, tıpkı öykülerinde olduğu gibi.

Kendi hayatında toplum normlarına sıkışıp kaldığını, toplumsal cinsiyet rollerini zorla kabul ettiğini Poyrazoğlu'yla yaptığı röportajda çok net görebiliriz. Söyleşi ev ve ev işlerine geldiğinde Poyrazoğlu, öğretmenliğinin ve ev işlerinin yaratıcılığını etkileyip etkilemediği sorar. Yazar, ev işlerinin yaratıcılığını köreltmediğini fakat öğretmenliğin insanla uğraştığı için köreltmediğini söyler ve ev işlerini yaparken hep öykü içinde yaşadığını belirtir. "Öykü içinde yaşama"yı iki şekilde yorumlayabiliriz. Birincisi; öykülerindeki toplumsal cinsiyet rollerini üstlenen, eve hapsolan, mutfaktan çıkmayan bir kadın kahraman gibi kendisini hayal etmesi. İkincisi ise istemediği bir iş

yaptığı için kaçış olarak kendisini daha özgür hissettiği öykülerin dünyasına çekilmesi. Her iki durumda da içinde bulunduğu o anki gerçeklikten memnun olmaması dikkat çeken bir unsurdur. Evliliğin sanat dünyasıyla olan ilişkisini zayıflatıp incelttiğini şu şekilde dile getirir: “Evlenmek, evin kadınına düşen yükü omuzlamak, buna sevgiyle sarılmak gerek. Bu yük sanat dünyasıyla olan bağlarımızı koparmıyor ama zayıflatıyor, inceltiyor.” (Poyrazoğlu, 2001, 17). Kadına düşen sorumluluğu yük olarak ifade etmesi ve bu yüke sevgiyle sarılmayı bir gereklilik olarak görmesi, dışarıdan gelen bir yaptırım olarak durumu algıladığına işaret eder. Kadın erkek eşitliği sorulduğunda ise bu iki cinsin konumunun aynı olamayacağını söyler. “Kadınsın, çocuk doğurursun, iş değişir...” Yazarın bu ifadesinden güçlü bir şekilde toplumun sesini duyabiliriz. Evliliğin kadına yüklediği tüm görevleri bu üç cümleden çıkarabiliriz. Evin kadını her ne kadar öğretmen, sanatçı olsa da temizlik, çamaşır, ütü, yemek, çocuğun bakımı hep onun üstündedir. Bu yükü de sesini çıkarmadan sevgiyle yüklenmelidir. Toplumsal normda kadının çalışması ya da sanatçı olması ona düşen “kadınlık” görevlerini tabii ki silmeyecektir. Kadın hepsini aynı anda başarıyla yapacaktır ki ideal olan da budur. Kadınlar için toplumu öykülerinde tamamen ürkünç bir şekilde betimleyen yazar, kendi özel yaşamında aynı topluma ayak uyduran bir yerden konuşur. Peki, bu durum onun ikiyüzlü olduğunu mu yoksa gerçek benliği ile toplum rolleri arasında sıkışıp kaldığını mı gösterir? Elbette ikinci seçenek bize daha yakın gelir çünkü Asım Bezirci ile yaptığı konuşmada, Dostoyevski’yi yüzlerce hikâyeye bölerek okuduğunu ve bu şekilde yaşama katlandığını söyler. Ayrıca yazmadan yaşayamayacağını da dile getirir. Yazmayı hayata tutunma sebebi olarak gösteren bir yazar için gerçek hayatından ziyade eserlerinde anlattığı yaşam okuyucuya daha gerçekçi gelecektir. Hele de öykülerinde “çevreden geçmiş ben’i yazıyorum” diyen bir yazarın hayatında toplumsal normun ne derece baskın olduğunu çok net görebiliriz.

Saadet Timur’un Osman Nuri Poyrazoğlu’yla yaptığı röportajda dikkat çeken bir diğer nokta ise eşiyile olan ilişkisidir. Görüşme esnasında İsmail Uluçugür yanlarına uğrayıp eşini tatlı tatlı iğneleyen espriler yapar. Mustafa Şerif Onaran ve Poyrazoğlu’nun aktarımına göre İsmail Bey, obsesif boyutta takıntılı biridir. Hava durumuna göre günde beş altı kez üst değiştirir. Çalışırken asla rahatsız edilmek istemez. Saadet Timur, yazmanın doğurmaktan zor olduğunu dile getirerek yazacaklarının “bir bağırsımla” geldiğini söyler. Gece uyanıp not alır fakat eşinin uykusu çok hafif olduğu için sessizce karanlıkta el yordamıyla not aldığını anlatır.

Poyrazoğlu, eşinin de edebiyat öğretmeni olduğunu ve bunun yararları, zararlarını sorar. Timur, eşinin alçak gönüllü olduğunu, yazdıklarını ona okuduğunu aktarır ve devam eder: “Eşim de yazardır, yapıtları vardır. Onun yazılarını da daktilo etmek bana düşer. O zaman benim işim geri plana itilir. Zararı bu...” (Poyrazoğlu, 2001, 17). Öykülerinde toplumsal cinsiyet rollerinden zarar görmüş, içinden geldiği gibi hayatını yaşayamayan kadınları anlatan bir yazar için kendi hayatında eşinin yazılarını daktilo etme görevini üstüne alması seve seve, gönülden yaptığı bir iş olmasa gerek. Hele de bunun kendi işlerini geri plana attığını itiraf ediyorsa. Dolayısıyla yazarın evlilik hayatı onu kısıtlayan, yaratıcılığını körelten bir düzendir, diyebiliriz.

Saadet Timur’un toplumsal normlara yönelik evliliğin kadın için ciddi anlamda engel teşkil ettiğine dair düşüncesini “Çiğdem Öyküsünü Arıyor” adlı hikâyesinde çok açık bir şekilde görebiliriz. Bu öykü 1983 yılında Yazko Edebiyat dergisinde yayınlanmıştır. Bu metni ömrü yetseydi muhtemelen yayınlayacağı bir diğer öykü kitabına dâhil ederdi. Öyküde varlıklı bir ailenin yaşı çoktan geçmiş evli olmayan bir kızından bahsedilir. Kadının lakabı “Kaçık”tır ve evin en üst katında kitaplarla dolu bir odası vardır. Kadın öykü yazarıdır; o odada yazdığı, yazmakta olduğu bir sürü eseri vardır. Annesinin “evlen” baskısına direnir ve evlenirse kendine, yazılarına ayıracak vakti olmayacağını söyler: “Ona evlen dedi miydi biri, dikelirdi hep; tüm işleri kalırmış sonra, bir satır yazacak vakit bulamazmış.” (Timur, 1983, 31). Yani yazarın röportajda sevgiyle yapılması gerektiğini söylediği işler -ev işleri çocuk bakımı, yazıları daktilo etmek- aslında ona tamamen yüküdür. Saadet Timur, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınları nasıl ötekileştirdiği öykülerinde anlatırken kendi hayatında kendisini tam da bu rollerin ortasında bulur. Çeşitli sebeplerle dönemin sanat camiasının dışına itilmiş, bu dışlanmışlığı belki de tüm hayatı boyunca hissetmiş ve sonunda da kanonda yerini alamamıştır. Ötekileştirilmeyi sadece edebi hayatında yaşamaz, özel hayatında da egemen normun ötekisi olarak toplumun kurallarına boyun eğmiştir. Eserlerinde bu sıkışmışlığı yazsa da çevre baskısına ses çıkaramamış kadınlar çoğu hikâyesinde başkahramandır. Karakterleri farkındalık yaşasa da bir noktada pes edip suskunlaşırlar ya da dışlanıp yalnızlaşırlar. Kuşkusuz öykülerini kendisi gibi olan kadınlar için bir kaçış noktası olarak kullanır fakat öyküleri bir direniştir, diyemeyiz. Toplumsal cinsiyet üzerindeki tüm bu farkındalığı özel hayatında bir değişikliğe sebep olmadığı için bireysel bir içgörü olarak kalmıştır. Kendi hayatında bir dönüşüm

olsaydı, bu eserlerine de yansıyacaktı çünkü eserlerinde temelde kendi hayatını anlattığını söyler. Dolayısıyla bize kadın olarak ötekiyi sadece gösterir.

3. SAADET TİMUR'UN ÖYKÜLERİNİN İNCELENMESİ

Saadet Timur'un yayınlanmış üç öykü kitabı bulunuyor: *Şeytansız* (1958), *Bu Kadar Değilim* (1963), *Beş Günün Öyküsü* (1982). Öykülerinin dışında *Topacım Fır Dönerken* (1964) adlı şiir kitabı ve *Nurullah Ataç* (1964) adlı bir inceleme kitabı vardır. *Şeytansız* kitabı İstanbul Yayınları'ndan, *Bu Kadar Değilim* kitabı İzlem Yayınları'ndan, *Beş Günün Öyküsü* Dayanışma Yayınları'ndan, *Topacım Fır Dönerken* Öğretmenler Bankası Yayınları'ndan, *Nurullah Ataç* incelemesi ise Varlık Yayınları'ndan çıkmıştır. Kitapların tek baskısı yapılmıştır.

Şeytansız kitabında toplam on üç hikâye bulunmaktadır. Bunlar: “Şeytansız”, “Birinin Anlaması Gerek”, “Yolların Getirdiği”, “İnsanlar Kalkınma Yolunda”, “Dünya Yaratmak”, “Beş Günün Hikayesi”, “Yitikler”, “Medeni Adam”, “Sevgisizler”, “Mevkiler Birleşti”, “Deli”, “Bekleyiş” ve “Aynı Yolun Yolcuları”dır. *Bu Kadar Değilim* kitabında da on üç öykü bulunmaktadır. Bunlar: “Yamyam Çağ”, “Altı-Yedi Eylül”, “Dikenli Bitki”, “Öznesiz”, “Bencil”, “Dönüş”, “Haydi Ben de”, “Sofralar”, “İyi Niyet-Katlanmak-Çaresizlik”, “Bu Kadar Değilim”, “Birinci İstek”, “Yoğunlukta” ve “Geçmiş Günler”dir. *Beş Günün Öyküsü* kitabında ise yedi hikâye vardır: “Beş Günün Öyküsü”, “Sevebilmek”, “Kedi Bakışı”, “Tutsak”, “Kadın Olmak”, “Bekirler” ve “Yenilenmek”. *Topacım Fır Dönerken* şiir kitabında toplam otuz iki tane şiir bulunmaktadır.

Ayrıca yazar; *Yelken*, *İstanbul*, *Ataç*, *Maya*, *Türk Dili*, *Yeditepe*, *Seçilmiş Hikâyeler* ve *Yeni Ufuklar* dergilerde de yazılar ve öyküler yazmıştır. *Yelken* dergisinde altı öyküsü ve bir deneme yazısı vardır. “İstanbul” dergisinde sekiz öyküsü vardır. *Ataç* dergisinde bir öykü ve bir de yazısı vardır. *Maya* dergisinde bir öyküsü vardır. *Türk Dili* dergisinde on bir öyküsü, bir oyunu, iki tane de yazısı yayınlanmıştır. *Yeditepe* dergisinde üç öyküsü, bir yazısı vardır. *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde dört öyküsü vardır. *Yeni Ufuklar* dergisinde iki öyküsü vardır. Bu bölümde yazarın eserleri içerik olarak incelenecektir.

3.1. Şeytansız Öykü Kitabı

3.1.1. Şeytansız (1957)

Mekân: Sokak ve restoran gibi kapalı bir yer

Zaman: Gece yarısı, sisli ve puslu bir hava

Kişiler: Kadın ve karşılaştığı erkekler

Olay: Zaman kavramını bilmeyen, “tasasız, beyni yıkanmış bir kadın” sokakta yalnız başına gezerken çevresindeki erkekler ona laf atarlar: kaldırım yosması. Fakat kadın “öncesiz ve anısız” olduğu için söylenenleri anlamaz, anlamadığı gibi onlara gülümser. Erkeklerse kadının bu tepkisine, daha doğrusu sinirlenmeden, çekinmeden gülümsemesine önce şaşırırlar, ardından kadının yanından ayrılıp kendi aralarında konuşmaya devam ederler: “Bir tartışma aralarında; bildikleri, gördükleri, duydukları: Sisin, gecenin donukluğunda, sessizliğinde: Ne? Kim? Nasıl olur? Bizim memleket? Doğu? Kadınlarımız? Kızlarımız? Kanunlarımız? Gece yarısı? Deli? Akıllı? İsterik? Ultramodern? Şımarık?” (Timur, 1958, 6)¹ Erkeklerin aralarında konuştukları kısımları seçili kelimelerle veren yazar, belli ki burada ataerkil dünyanın kadına yönelik bakış açısını, daha doğrusu ön yargılarını sıralamak ister. Anadolu’da gecenin bir vaktinde dışarıda dolaşan bir kadın “normal” olamaz. Ya deli ya histerik ya da fazlaca modernidir. Bu erkeklerin “bildikleri, duydukları, gördükleri” yani gerçekleri bu kadardır. Yani kadının özgürlüğü diye bir şey onların dünyalarında yoktur.

Daha sonra kadın kapalı bir mekâna girer. Kendisine şaşırarak bakan insanlara candan selam verir ve tanımadığı bir adamın masasına oturur: “Benim adım” demeyecek “Merhaba!” istemez. Diyeceği: “Ben geldim, yanınıza oturmak istiyorum; canınız sıkılmaz. Size anlatırım, isterseniz: Şaşkınlıklarımı, kısa kısa; sonra ta aşğılarda kalan büyük, lacivert suya bakarız. Sonra yukarılara dışarıdaki maviye. Maviyi bilirim, yeşili, akı, alı hani al.” (6-7) İlk iki cümle bize şaşırtıcı gelir. Birine adınızı söylemek ve selam vermek tanışmanın göstergesidir. Aynı zamanda karşınızdaki kişiye kendinizi anlatmak demektir fakat kadın anısız, öncesiz olduğu için anlatacak bir şeyi yoktur. O yüzden doğrudan “Ben geldim.” der. Bu noktada içinden

¹ Timur, Saadet. *Şeytansız*. İstanbul Yayınları: 1958. (Bundan sonra öykü kitaplarından yapılan alıntılarda künye verilmeyecek, sayfa numaraları kullanılacaktır.)

geldiği gibi özgürce davranan bir kadınla karşı karşıyayız. Ama aynı zamanda bu kadının adının olmadığını, kimliksiz olduğunu unutmamalıyız.

Adamla bir iki cümle konuşur ve adam kadının saçlarını okşar: “Kaçmayı, utanmayı, gururu, çekingenliği bilmemek, “kötü” tanımamak, yığıntısız, boğuntusuz. İnsanları öylece, oldukları gibi görmek, sevmek, sarılmak, öpmek... Şeytansız...” (7) Öykünün adı burada karşımıza çıkar. “Şeytansız olmak” aslında tüm toplumsal ön yargılardan sıyrılıp, insanın sadece içinden geldiği gibi duygularını ifade edip ona göre hareket etmesidir. Dolayısıyla beyni yıkanmış kadının kendisi şeytansızdır çünkü tüm etiketlerden, yaftalardan sıyrılmış bir şekilde etrafına bakmaktadır. Kadın, adamla bir süre vakit geçirir ve sonra yanından ayrılır. Tekrar sokağa çıkar:

“Uzun boylu adam bir yerde kalırsa, çevresi asılıysa omuzlarına, çekiliyorsa. “Gidelim”e uymazsa, bırakır izsiz, etkisiz, güler, rahatlıkla kalkar masadan; yağmura çıkar, sisin sulanmışlığına bayılır. Kaldırımların mahzunluğu, insanı duraklarda yapayalnız yakalayan gece yarısı tasaları, alışılmış korkular ona değmez: anısız, tasasız, geçmişsiz. Yürüyebilir, kıvançlı, beyni yıkanmış kadın.” (7)

Kadının tasasız, geçmişsiz olduğuna bir kez daha vurgu yapılır. Masasına oturduğu adamın “omuzlarına çevresi asılı”dır. Buradaki çevreyi iki şekilde yorumlayabiliriz: İlki o mekândaki diğer kişiler, ikincisi ise ilkiyle bağlantılı olarak toplum baskısı diyebiliriz. Bu bağlamda adam, kadından farklı olarak “şeytansız, anısız” değildir. Dolayısıyla kadın onunla bir anı oluşturmadan “izsiz” yanından ayrılır. Alıntıda dikkatimizi çeken bir diğer nokta ise kadının “gece yarısı tasaları ve alışılmış korkular”ın dışında kalmasıdır. Bu kavramlar bize ister istemez kadının toplumda karşılaştığı zorlukları hatırlatır.

Sonra sebebini bilmediğimiz bir şekilde adamın sokakta öldüğünü öğreniriz. Kadın bu olayla birlikte “ölüm”le tanışır. Ölünün etrafına toplanan insanlarla konuşur. En başta anlamaz, sürekli soru sorar, etrafındakiler onun deli olduğunu düşünür:

“Zamanı gelmişti.”

“Zamanı mı? Oyalardık onu, tutardık. Anlatırdık, ben anlatırdım öğrendiklerimi, istediklerimi anlatırdım zamana. Canı sıkılmazdı. Birlikte giderdik: bu, ben bir de zaman.”

“Tutabilseydin.”

“Ben bilmem tutmak değil mi? Siz, siz de mi?”

“Ben de o da bütün şunlar da.”

“Ama biri vardır değil mi, olmalıdır.”

“Var, var şüphesiz.” (9)

Metnin başında karşımıza “anısız, beyni yıkanmış, şeytansız” olarak çıkan kadın karakter, hikâyenin sonunda tüm bu sıfatlarını kaybetmiş olarak görünür. Kısa da olsa birlikte vakit geçirdiği adam ölür, dolayısıyla acı bir tecrübesi olur; ölümü öğrenir. Düşünmeyi öğrenir: “Düşünmek mi? Bu mu düşünmek, ağrı?” (9)

Öyküde bize ütöpik bir karakter sunulur. Adı sanı olmayan, bütün kimliklerden, ön yargılardan arınmış, korkusuz, özgür, “şeytansız” bir kadının gece yarısı başından geçen olayları okuruz. Bu sayede yazar kadının toplumdaki yerini, nasıl kısıtlamalara maruz kaldığını, kadına karşı olan kalıplaşmış düşünceleri gözden geçirmemizi sağlar. Ayrıca toplumsal baskının ağırlıklı olarak kadınları hedef almasının yanında erkekler üzerinde de olumsuz etkisinin olduğunu hatırlatır. Başkarakter olan kadının restoranda karşılaştığı adam, çevresinin baskısından dolayı kadını takip edemez. Onun da bir nevi özgürlüğü kısıtlanmış olur.

Öte yandan öykü, kadınlar acaba eril baskıyı görmezden gelip dilediğince yaşasa, toplumun dayatmalarını dikkate almasa mutlu olabilirler mi, sorusunu da aklımıza getirir. Kahramanımız başta tamamen kendi duygularına göre yaşayan biridir. Dertsiz, acısız, istediğini yapan biridir fakat o ne kadar şeytansızsa çevresi de o kadar şeytan gibi tüm ön yargı ve yaftalarıyla oradadır. Doğal olarak öyle bir yerde garip karşılaşılır ve sonunda tasasız hali kaybolur, acıyı öğrenmiş olur. Yani kişi ne kadar kendi isteğine göre yaşasa da mutlu olamaz. Bunun olabilmesi için eril zihniyetin değişmesi gerekir.

3.1.2. Birinin Anlaması Gerek (Eylül 1957)

Mekân: Belirsiz

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Gülsüm Öğretmen ve arkadaşı

Olay: Hikâye, Gülsüm ve arkadaşının konuşmalarıyla açılır. Gülsüm yolda gördüğü 70’lerinde yaşlı bir kadını anlatır. Bu kadını görünce kendi yaşlılığını düşünmeye başlar. O kadında kendini görmüştür: “Onda neden kendimi gördüm sanki neden kırk yıl ilerisini düşündüm: Bir okulda işte böyle kuruyup tükenecektim. Korkunç bir özlem duydum, yaşamak isteği- beni bırakıp giden gelip oturdu içime yeniden- yeniden o renkli balonlar, o büyük müzik; boşluktan kurtulmak, birisine dayanmak, ona benzeyen, ona benzemeyen...” (10) Gülsüm; kardeşleri ve yeğenlerine bakmakla

yükümlüdür. Onların bütün ihtiyaçlarıyla ilgilenir, adeta onlara annelik yapar. Yıllar önce yüksek mühendis olan sevgilisi çocukların sorumluluğunu almamak için ondan ayrılmıştır. O da bunun üzerine bir köy okulunda göreve başlar ve kendini oraya kapatır. Onun tabiriyle artık “yaşamıyor”dur.

Bir gün taksiye biner ve ayağını kapıya çarpar. Şoför kendisine yardım eder ve aralarında duygusal bir yakınlaşma olur. Fakat şoförü hiç beğenmez hatta ondan tiksindir:

“Bir gün o taksiye binmemiş olabilirdim, içerideydi. Düş değil gerçek. Çılgınlığın eşiğinde kalakaldım. Oydu. Kaçmak istedim; istedim, gördü. Bir şey oldu. Gene de binmeyebilir; bacağımı kapıya çarpıp kanatmayabilirdim. Panikteydim, bacağıma dokundu. Cigara, tentürdiyot ve kullandığı o kötü tıraş sabunu kokusu o kadar yakınımdayken iğrenebilirdim. Yarabbi, bacağımı ne diye kendim sarmıyordum? (...) Şoförmüş, çirkin adammış, evlilik yüzüğü parlıyormuş sol elinde, önemsemedim. Çocuklar gözümün önüne dikilebilirdi; bizimkiler veya okulumdakiler. Kısacık bir süre için olsun araya zamanı sokabilirdim. Ellere gözlerimi kapayabilirdim. Kızıyordum ona nasıl olsa ürküyordum. Binmezdim arabasına, yanına; gözlerinin bulaşık kara üzerine yayılmış suluboya mavisine duyduğum tiksintide, ellerimden derime geçen ürpertiye boğabilirdim.” (11)

Gülsüm şoförle mühendisi sürekli karşılaştırır ve hem statü hem de seviye açısından mühendisten sonra böyle bir adamla birlikte olduğu için kendisine kızar. Arkadaşı ise onu tamamen anlamakla birlikte başka çaresinin olmadığını, şoförle evlenmek zorunda olduğunu söyler. Fakat Gülsüm, kendisiyle yaşadığı cinsel deneyimi arkadaşlarına anlatarak bununla övünen bir adamla evlenmek istemez. En azından çizilen bu yola girmemek için direnir. Öte yandan çaresizliğinin de farkındadır: “Yeğenler, kardeşler... Ben dünyanın kenarında böyle kalacağım, zorunluyum. Her şeyle aramda çocuklar: aşkımla, ahlakımla, dünyamla, ötesiyle. Köylü hala yüzüme tüküremiyorsa açıkça onlar için [baktığı çocuklar] bir de soyum sopum...” (15) Gülsüm, birilerinin onu anlamasını bekler fakat aynı anlayışı şoförün karısı söz konusu olduğunda göstermekte cimri davranır:

“Şoförün karısına kızıyorum, anlayış bekliyorum ondan. Neredeyse kadını suçlu çıkaracağım: Benim yeğenlerimin, kardeşimin, dedelerimin adını sanını kurtarmak için bana uysun, yardım etsin; beni senin anladığın gibi anlasın. Sormasın, yaymasın, yardım etsin.

- Olabilirdi de ama nerde. O ve öbürleri anlayamazlar.

(...)

- Ya yitik san, namus, toplumdaki yerim?

- Bir onu bilirler, bizim adımıza onların elindedir bu şeyler. Ama insan olarak yaratık olarak ele alış bize ait: Yaradılış, kan, gereksiler bir yanda, ötede de kendini zorladığım, yüklediğin hayat.

- Keşke bunu sezmeyeydim. Keşke çağırıyor duymayaydım. Şimdi de ev yıkmak, bir temelsiz yapı için. Yuva dağıtmak ve yeniden bütün silahlarıyla çevre.” (17)

Burada dikkat etmemiz gereken nokta, bir diğer kadın olan şoförün karısının konumudur. Kendisini bir karakter olarak hikâyede göremiyoruz ama Gülsüm’ün ona

yaklaşımının yanlı olduğunu açıkça söyleyebiliriz. Kendisi yeğenlerine ve kardeşine bakmak zorunda ve bu yüzden de kendi hayatını yaşayamamakta evet ama öte yandan evli bir adamla ilişkisi olduğu için başka bir kadının hayatını mahvetmektedir. Bunla ilgili duyduğu vicdan azabını, neredeyse onu suçlu çıkaracağını söyleyerek ufak da olsa bize hissettirir. Fakat öte yandan şoförün karısının aldatılan bir kadın olarak çizilen hikâyesi okurun aklında bir soru işareti bırakır.

Ayrıca alıntıda eleştirel gözle bakılan bir diğer nokta da toplumun kadınlar üzerinde baskı oluşturan değer yargılarıdır. Gülsüm yaşadığı ilişkinin yayılmasından ve dolayısıyla ailesinin adının kirlenmesinden korkar. Ailesi hayatta olmasa bile soyadının lekelenme ihtimali bile onu endişelendirir. Çoğu kadın gibi toplumun beklentileri ve kendi istekleri arasında sıkışıp kalmıştır. Düzene aykırı bir hayat yaşasa da bir noktada kendi istediği gibi değil de insanların istediği gibi yola devam etmek zorundadır. Namusunu kurtarmak için evlenmek zorundadır.

Öykünün sonunda Gülsüm'ün arkadaşının da yaşamına şahit oluruz. O da Gülsüm gibi “yaşayamamak”tan şikâyetçidir ve şehirde tükenmektedir:

“Yalan, avunduğum da yok benim! Bak yüzüme, çizgilerim nasıl sertleşti. Vakit doldurmak, oyalanmak derken tabiatı yitireceğim, hemen hemen yitirdim de kısırca.

- Ama şerefın yerinde duruyor.
- Bırak şu Corneille’ce söyleyişi... Senin şu yaşlı-kız kötü işledi bana: Onu deminden beri Harbiye’ye gider görüyorum hep. Sana “Yaşamana bak.” demek isterdim senin anlayacağını. Ben şehirde tükeniyorum, sen tabiatı yaşamaya bak.
- Demek benimkine, bir de yaşamak diyebileceksin.
- Ya sen benimkine “yaşamak” diyebilecek misin? Sen bir zaman birkaç gün yaşamıştın, bilirsin.” (18-19)

Gülsüm ve arkadaşının ortak noktaları, istedikleri gibi yaşayamamaktır. Arkadaşı kendisine kıyasla daha özgürdür çünkü bakmakla yükümlü olduğu çocuklar yoktur. Üstelik namusu, şerefi de gitmemiştir. Bu yüzden onun daha iyi durumda olduğunu düşünür. Fakat arkadaşısı aynı düşüncede değildir. Namusu, adı olsa da cansız bir varlık gibi bu dünyada “oyalanmak”tır. Gülsüm eğer evli bir adamla birlikte olmasaydı, çocuklarsız tek başına olsaydı hayatını daha rahat, istediği gibi yaşardı diye düşünürsek karşımıza bu şartları karşılayan arkadaşısı çıkar. Yazar sanki özellikle bunun için arkadaşının öyküsünü bizlere sunar. Şartlar iyi de olsa kötü de olsa kadınların toplum tarafından kısıpaca alınmaları her durumda devam eder. Namus, aile, el âlem derken hayatlarını dilediklerince yaşayamazlar. Sonunda da yaşlanıp yaşama hiç değmeden öylece kenarda seyirci kalırlar. Fakat yazar tarafını “yaşamak”tan yana

seçer. Toplumun ön yargılarına rağmen Gülsüm'ün arkadaşına “Yaşamana bak!” dedirtmesi bundan olsa gerek.

3.1.3. Yolların Getirdiği (Kasım 1957)

Mekân: Otobüs durağı

Zaman: Sabah saatleri

Kişiler: Adam, Hatice, Fatma

Olay: Hikâyedeki ana karakter bu sefer erkektir. Adam, nişanlısı Hatice ve onun kardeşi Fatma ile sabah işe gitmek için dolmuş beklerler. Görünürde bir şey yoktur fakat adam içinden dolmuş parası hesabı yapmaktadır. Gelen dolmuşlara bahane uydurarak binmek istemez. Nişanlısı da yürümeyi teklif etmez. Daha yeni nişanlıdırlar ve kadın adamın maddi durumundan tam haberdar değildir. “Ah şu geçim darlığı ah! Çaresiz akşama bir iş uyduracağız, atlatacağız. Kızlar yalnız dönecekler. Metelik kalmıyor; poğaça bile alamayacağım öyleyse.” (23) Hatice'den zorlukla bozukluk ister, kadın ters cevap verir. Sonra istediğine pişman olur. Gelen dolmuşu binerler ve cebinde kalan son parayı da dolmuşa verir. Akşam onlarla dönmek için bahane uydurmaya çalışır fakat Hatice alınganlık yaptığından vazgeçer. Mecbur ustasından borç para alacaktır.

Hikâyenin son kısımlarında Hatice'nin zihninden olayları takip ederiz:

“Bana para soruyor be. Bozuğu yoksa bozduruversin efendim. Neyim eksin benim ayol. Koskoca adam, nişanlımız şimdiden çantamızdaki parayı sorar. (...) Ben kendi paramı saydıktan sonra, hım! A gözümden düştü billa. Fatma da duydu üsteye; annem bilse atverir nişanı valla, dün bir bugün iki der, hani hali vakti iyiydi der. Sanki görmedim, hep geri geri gidiyordu ayağı dolmuşlara bakarken; kıskıs ayol. Hem de beyaz naylon çorap giyiyor, üstü başı da temiz. Kaşkolü bile var ipekliden, parlağından hem. Parası olmasa, a niye de olmasın, hem hep de var gösterir.” (24)

Görüldüğü gibi Hatice nişanlısının durumundan habersizdir. Onun cimri olduğunu düşünür. Yolun tüm güzelliğine karşın adamın içini kemiren parasızlık, güzellikleri gölgeler. Nişanlısıyla birlikte olmasına sevinmesi gerekirken para hesabı yapar. Kadın ise adamın kıvrandığını göremez. Giyim tarzı biraz iyi olduğu için maddi durumunun iyi olduğunu düşünür. Aksi takdirde onunla bir hayat kurmazdı. Dolayısıyla Hatice, zengin biriyle evlenip onun parasıyla geçinmek isteyen bir profil çizer bize. Fakat Fatma daha çocuk yaşta olmasına karşın ablasından daha olgundur. Eniştesi ablasından para istediğinde onun zor durumunu yüzünden okumuş ve ablasının tavırlarını kaba bulmuştur. Hatice gibi olumsuz bir karakterin karşısında Fatma, duruşuyla okurun

sempatisini kazanır. Öykü, maddi yoksunluğun her zaman bu birlikteliğin üzerine gölge düşüreceğini düşündürerek biter.

3.1.4. İnsanlar Kalkınma Yolunda (Mart 1957)

Mekân: Belirsiz

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Avukat ve Selmin

Olay: Selmin, “yarı deli” olarak tasvir edilen yaşlı bir adamla ortak bir eve sahiptir. Avukatın amacı bu yaşlı adamı Düşkünler Evi’ne gönderip evin tamamen Selmin’e kalmasını sağlamaktır. Fakat bunun için Selmin’i ikna etmesi gerekir çünkü öykünün başında Selmin adamın oraya gitmesini istemez: “Bağımsızlığını yitirecek, o zaman aklını da tüm yitirir artık. Akşamları önüne sıcak çorba konacak diye, o sınırlanmış bahçelerde, yasaklar arasında... Yok, yok olamaz.” (27) Kadının bu adamla nasıl bir bağı olduğu okura söylenmez. Fakat kadın, Düşkünler Evi üzerindeki olumsuz düşüncelerini daha doğrusu eleştirilerini söylemekten kaçınmaz. Tabii buna ek olarak gösteriş olsun diye bu kurumlara yardımda bulunan cemiyet insanlarının tenkidi de yapılır.

Öte yandan avukatın Selmin’i “yeni nesil” olarak nitelendirmesinden anladığımız kadarıyla kendisinden oldukça büyük ama bu durum ona cinsel arzu duymasına engel olmaz: “Bir sigara istemez misiniz Selmin, desem. Bazı içiyor, şimdi de canı ister olur ki... Dudakları enfes yahu. İsteyeceğim; dur ne istemesi, teklif yahu, sigara teklif edeceğim.” (29) Selmin ise avukatı modern bulmaz fakat ısrarlarını etkileyici bulur. Öte yandan avukat, Selmin’in fikrini değiştirmek için daha da baskı yapar:

“Avukat: “Kuvvetli kız- diye düşünüyor- kuvvetli.” Ve onu zayıflatmak hırsını duyuyor; direncini kırmak. Böyle bir kadının direncini... Değer doğrusu. Avukat kıpkırmızı. Kızın şu çok uzaklarda duruşundan utanma duyuyor. Şaşkın, alevli; boğazını temizleyerek, biraz da avukat avukat: “Hazır evin imar durumu daha kimse farkında değilken, tespit edilmiş ve öbür kısmı en uygun şartlarla elde etme imkânı sağlamışken, rica ediyorum daha realist düşünün.” (29)

Bu alıntıda dikkatimizi çeken şey, avukatın hırsıdır. Güçlü bir kadın duruşunu kabul edemeyen, onun bu sağlam duruşundan “utanan” avukat, kadının direncini yıkmak için harekete geçer. Öykünün bu noktasından itibaren amacı Selmin’i çıkarları doğrultusunda ikna etmek değil onun gücünü kırmaktır. Burada kendinden emin olan ve sağlam duran kadınları kabul edemeyen erkek algısının eleştirisi yapılır. Üstelik

kadının gücünü kabul edemeyen erkek; cahil biri değil eğitim görmüş biridir. Bu yüzden eril bakışın kültürel olarak ne kadar derinlerde yerleştiği ve eğitimle de hemen yok edilemeyeceği bir kez daha hatırlatılır. Avukat Selmin'i ikna etmeyi başarır ve kadının başta yarı deli adama karşı olan hassas tavrını sorgulamaya başlar: "Bir yarı deliyi kaldırımlarından, sokağından, asfaltlardan ayıramayacak mı? Düşkünler Evi'nin büyük kapısı ve yüksek duvarları bağımsızlığını sınırlandırır diye sanki haydi canım. Laf! – diyor içinden- az kalsın inanıyordum." (32)

Selmin öykünün sonunda ikna olduğu için onun başta diğer adamı düşünmesi, özgürlüğünü kısıtlamak istememesi avukata yapmacık gelir. Hâlbuki başta yaşlı adamla ilgili düşüncelerinde samimidir. Biz okur olarak ona inanırız. Onunla empati kurar ve gerçekten hapisane hayatı yaşamasını istemez. Fakat sonunda cemiyet hayatının rahatından vazgeçemez ve kendi çıkarını düşünüp avukatın dediğini yapar. Yani paranın cazibesi vicdana ağır basar.

3.1.5. Dünya Yaratmak (Ocak 1956)

Mekân: Meyhane

Zaman: Gece on iki

Kişiler: Emekli devlet memuru

Olay: Öykü, bir meyhane sahnesiyle açılır. Emekli bir devlet memuru hafif sarhoş olmuş bir şekilde içki içmektedir. Bu sırada da ailesi, meyhane sahibi ve kendi geçmişi hakkında konuşmaktadır. Konuşmalar bilinç akışı şeklinde ilerler.

Adam, çok çalıştığı ve yıprandığı için daha iyi bir pozisyona atanma ihtimaline bile aldırmandan emekliye ayrılır. Üç ayda bir maaş alır ve anlaşılan çoğu parasını içkiye yatırır. Bu nedenle karısı, kızı ve oğlu ona sürekli içmemesini söyler fakat adam dinlemez. Onlar da böyle davranarak ailesini düşünmediğini, artık kendilerini sevmediğini söyleyip dururlar. Öykünün ortasında alkole nasıl başladığını anlatır. Soğuk bir kış gecesinde arkadaşlarıyla bir kadının evinde kalırken ilk defa içer. Sonrasında zaten hiç bırakmaz. Devlet dairesinde çalıştığı uzun yıllar boyunca küçücük bir odaya tıklıp kalmıştır. Gece gündüz mesaiye kalarak çalışır. Başka hiçbir şey yapmaz, yapamaz. Çalışmaktan öyle bıkmıştır ki tam müdür olup rahata erecekken emekli olur. Emeklilik hayatı onun için istediğini yapabilme, yaşayabilme zamanıdır.

Bu yüzden ailesinin şikâyetlerine aldirmeden içki içer. Yıllarca küçük bir odada çürümüş olmanın acısını alkolla çıkarır. Öyküde tüm bu olaylar bilinç akışı şeklinde anlatılır. Yazarın çoğu öyküsünde işlenen bir tema olarak “yaşamak,” bu sefer erkek karakter üzerinden bizlere aktarılır.

3.1.6. Beş Günün Hikâyesi (Haziran 1956)

Bu öykü ilk kez *İstanbul Sanat ve Edebiyat* dergisinin 6. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Yeni Cami önü, Eminönü

Zaman: Kasım ayı, iş çıkışı saatleri

Kişiler: Adam ve kadın

Olay: Öykü, başkarakter olan adamın betimlenmesiyle başlar. Yeni Cami yakınlarında canı sıkkın, kasvetli bir şekilde tasvir edilen adamdan sonra diğer başkarakter olan kadının betimlenmesine geçiş yapılır. Burada kadının bir çocuğunun olduğunu ve eşinden ayrı yaşadığını öğreniriz. Kadın ve adamın bir noktada yolları kesişir ve otobüse binmek için ilerlediklerinde birbirlerinin farkına varırlar:

“Sonunda çenesini omuzundan geçirip baktı bir, bir daha: “Gerçekten öyle mavi mi? Diye. Karanlıkta mavi; yıkanmış, durulanmış mavi, arkasındaki adamın gözleri gerçekten. Kadının yorgun yılgınlığından masmavi bir umut geçti ve önüne geçilmez bir itilişle sırtını dayamak isteği arkasına. Çünkü kasımda beş gün Yeni Cami kemerinden birlikte geçmeleri yazıda varmış: saat on yedi ile on sekiz arası. İşlerinden biraz daha erken ayrılıp evlerine biraz daha geç dönerek.” (42)

Böylece adamla kadının kaçamak flörtleri başlamış olur. İlk iki gün kadın çok mutlu bir şekilde eve gelir. Durumu oğlundan gizlerken biraz utanır fakat annesinin mutluluğu çocuğun da mutlu olmasını sağlar. Üçüncü gün birlikte yürüyüş yaparlar. Bu esnada adam yoldan geçen otomobilleri göstererek onlarda gözü olmadığını söyler. Kadının da bu görüşüne katılmasını bekler fakat “otomobilin parlak kırmızısıyla içi alazlanan kadının aklı oğlunda”dır. (43) Bu noktada kadının adamdan farklı düşündüğünün farkına varırız. Bakmak zorunda olduğu bir oğlu vardır, dolayısıyla hayatına alacağı kişinin maddi durumunun iyi olmasını bekler. Bu yüzden ki adamın beklediği cevabı ona bir türlü vermez.

Akşam eve geldiğinde karşılaştığı manzaradan ötürü vicdanı sızlar. Oğlu gömleği kirli bir şekilde onu pencerede beklemektedir. Oda soğuk, dünden kalma bulaşıklar vardır. Evi düzeltir, çocuğu yedirir ve yatarlar. Maddi durum, adam ve kadının ilişkilerinde bir kırılma yaratır. Kadın adama karşı güvensiz olmaya başlar.

Beşinci gün buluşurlar ve konuşmak için “lüks” bir yere giderler. Kadın, adamı incelerken eski kocasını düşünür. Öğrencilik yıllarında tanışmışlardır. Evlendikten sonra kocası içki, kumar ve gece hayatına düşkün olmaya başlayınca ayrılmışlardır: “Yorgun kadın, kırgın. Durmuş, bozul adamın karşısında gülümsüyor ama kıvancını bölük pörçük, güven duygusu ardıl ardıl kaçıyor. Yılgınlıkta kadın, dünyadaki on kadından dokuzu gibi.” (46) Kadın, eski kocasından dolayı güven duygusunu yitirmiş, kırgın ve yorgundur. Dolayısıyla yeni bir ilişkiye başlama motivasyonunu kendinde bulamaz. Kadın adama çocuğu olduğunu söyler. Adam da evli olduğunu fakat karısıyla çoğu şeyi tükettiğini söyler. Ama bu durum ikisi arasındaki ilişkiyi kurtaramaz. Adam, kadının kaderini değiştiremez; onu “ambardan gün ışığına çıkaramaz.” Kadın da adamın işlerini düzeltemez. Bu sebeple dostça ayrılırlar.

Kadın ve adam ilk karşılaştıklarında büyük bir heyecan duyarlar. Mutsuz giden hayatlarına yeni bir soluk gelmiştir. Kadın eve daha bir mutlu gider fakat bir iki gün sonra bu mutluluk solar çünkü evde oğlunun sefil hali onu hayal dünyasından çekip çıkarır. Çocuğu yalnız başına, kirli kıyafetlerle evde onu beklerken onun bir adamla flört etmesi zoruna gider, utanır. Buna hakkı olmadığını düşünür. Çocuğun varlığı omuzlarına ağır bir sorumluluk yükler. Bu yüzden birlikte olacağı adamdan hoşlanması yetmez, onun zengin de olması lazımdır. Kendisini o karanlık ambardan gün yüzüne çıkaracak birine ihtiyacı vardır fakat karşılaştığı adamın maddi durumu iyi değildir ve maddiyata önem veren biri de değildir. Sadece mutlu olmak ister ama kadından bir karşılık bulamaz.

Her iki karakterin de benzer öyküleri vardır. Kadının evliliği bitmiş, adamın ise bitmek üzeredir. Her ikisinin de çocukları vardır ve hayatlarından memnun değildirler. Hayatlarına dair farklı olan ise cinsiyetlerinden dolayı üstlendikleri sorumluluklardır. Kadının bakmakla yükümlü olduğu bir çocuğu vardır. Dolayısıyla dilediği gibi yaşayamaz, biraz mutlu olduğunda bile buna hakkı olmadığını düşünür. Her durumda öncelikle çocuğu gelmelidir çünkü kadınlığından önce o bir annedir ve artık toplumda bu kimlikle var olmalıdır. Öte yandan adam çocuğunu düşünmeden rahatça duygularını yaşayabilir. Çünkü muhtemelen karısı çocuğun bakımını üstlenecektir. Yazarın hayatları birbirine bu kadar benzeyen iki karakteri karşılaştırması tesadüf olmasa gerek. Toplumsal olarak kadın ve erkeğin rollerinin nasıl değişiklik

gösterdiğini ve bu değişikliğin yaşamlarına nasıl etki ettiğini görmüş oluruz. Bir kez daha kadınların maddi manevi yüküne tanıklık ederiz.

3.1.7. Yitikler (Nisan 1956)

Bu öykü ilk kez *İstanbul Sanat ve Edebiyat* dergisinin 4. sayısında yayımlanmıştır.

Mekân: Evin mutfağı

Zaman: Sabah vakti

Kişiler: Anne-kız

Olay: Öykü evin mutfağındaki bir sahneyle açılır. Anne, kızının evlenmesini istemektedir ve bu isteğini kızına kabul ettirdiği için mutludur. Öteki türlü Binnaz Hanım gibi olacağından korkar. Binnaz Hanım'ın asker olan eşi savaşa gitmiştir ve bir daha geri dönmemiştir fakat o eşini hala beklemektedir. Savaşın devam ettiğini ve kocasının geri geleceğini düşünmektedir. Aslında kocası savaşta ölmüştür. Yani akli dengesi yerinde olmayan, deli bir kadındır. Sokaklarda renkli, eski moda giyinip gezen ve herkesin peşinden güldüğü bir kadındır.

Kız sonunda annesinin deyimiyle “yola gelmiş” ve bir nevi kendi hayatından vazgeçmiştir fakat kardeşine umutla bakmaktadır. Çünkü onun önünde daha fazla fırsat olduğunu düşünür düşünmesine ama aslında aynı kaderi paylaşırlar. Ailesi muhafazakâr olduğu için o da aynı kısıtlamaları göreceğinin farkındadır. Öykünün gerçek mekânı mutfaktır fakat arada bilinç akışı şeklinde geri dönüşler yaşanır ve kızın yaşantısına dair daha fazla bilgi ediniriz. Bu anlardan birinde “deniz” kavramıyla karşılaşıyoruz. Bu sözcük muhafazakârlığın, baskının karşısına konulan bir temsil olarak karşımıza çıkar:

“Denize giderken açık sandallar, kolsuz, yakasız tüysü elbiseler. Kızlı erkekli topluluklarla gezintiler. Gezintiler! Bir denizden söz açtı: “Kıza iyi yol göstermiyorsun. Bize göre değil.” dediler. Karışamaz, çöküntüsü içinde kendininkine ek, yitirmiş olduklarına küçük kızinkileri de katacak bir bir. Yutkunup duruyor. Anlayışsızlığın yüzyıllanmış kâbusunda bunalmak! Bunalıyor, bunalacak...” (50)

Kızın yitirmiş olduğu, aslında hiç yaşamadığı, yaşayamadığı şeylerdir. Öyküde sürekli “geç kalmışlık” vurgusu vardır. Arzu ettiği şeyleri yaşayamama hissi bizlere Jale karakteri üzerinden de aktarılır. Jale, babası belediye başkanıdır, iyi bir ailenin kızıdır. Ressamdır ve başkarakterin arkadaşıdır. Gururlu bir kadın olarak arzularını hep dizginlemiştir ve sonunda bunun bedelini yalnız kalarak ödüyordur. Dolayısıyla “anısız, yaşamayan bir kadına”a dönüşmüştür. Resim yapmak, sergi açmak, insanların

iltifatları artık onu avutamaz çünkü “geçtiyi” yaşıyordur: “Anaların korkusu Binnaz Hanım’ların alinyazıları. Ya Jale’lerin durumu: Çağrışımından yoksun. Anısız. Kara kara geçer kaldırımlardan; puslu puslu...” (57)

Öyküde ne zaman geçtiği bilinmeyen önceden yaşanmış bir lokal gecesini anlatılır. Bu bölümde kız tüm kimliklerinden arınarak özgürce içki içer, erkeklerle flört edip eğlenir. O gece kadınlığını hisseder fakat bu durumun sadece bir kerelik olduğunun bilincindedir. Jale karşısında bekçi gibi dikilir ve sonunda lokali terk ederler. Kız ilk defa burada kendisinin farkına varır, neleri kaybettiğini neleri yaşayamadığını da anlar. Bu yüzden öykünün girişinde mutfakta annesine verdiği sözü tutamayacağını, öykü sonunda söyler:

“Annemi aldattım ben. Tutamayacağım sözümü. Bu defa isteğimce davranacağım. Hep onları düşündüm: Jale gibi. Yeter, yeter! Zamanı durduramıyorum. Durdurulamıyor. Beni içten tutmayan, sarmayan bir kimsenin isteğine uyup umudumu da mı tüketeyim hatır için. Anılar gerek bana; anılar, anılar! Allahım!” (57)

Bu öyküde de diğerleri gibi “yaşama ve anı biriktirme isteği” vurgulanır. Muhafazakâr bir ailede yetişen ve istediği gibi yaşayıp eğlenemeyen bir kızın çevre baskısıyla evlendirilmeye çalışılması anlatılır. Annesi evde kalmış, yaşı geçkin bir çocuğu olmasın diye kızına baskı yapar. Ayrıca çevresinde yeterince kötü örnek vardır. Hem kızların vakti gelince evlendirilmeleri gerekir yoksa ömür boyu ailenin sırtında bir çiban gibi belirip onları rahatsız eder, düzenlerini bozar: “Bir kız evlenip giderse evde tasa hafifler; sıkılıp kasılmaya vakit kalmaz – umuda da, ötede – nikâh törenleri, koşuşmalar. Kızını sahipli görmek...” (52) Kız çocuğunun namusu büyüüp evlenene kadar babasının himayesindedir, evlendikten sonra ise kocasına devredilir. Sadece kendisinin kendi yaşamı ve bedeni üzerinde söz hakkı yoktur. Sahiplenilmesi gereken, başıboş bırakılmaması gereken bir eşya gibidir. Yazar, tüm bu algıyı bize sunup bizi düşündürürken, öte yandan çizdiği bu karanlık tablodan başkarakterini kurtarır. Genç kız, yaşamak uğruna annesine karşı gelecektir çünkü daha fazla hayata geç kalmak istemez.

3.1.8. Medeni Adam (Haziran 1955)

Bu öykü ilk kez *İstanbul Sanat ve Edebiyat* dergisinin 6. sayısında yayımlanmıştır.

Mekân: Kumaş dükkânı

Zaman: Çalışma saatleri içinde

Kişiler: Aram Efendi, İrini, baba ve kızı

Olay: Mösyö Aram'ın bir handa büyük bir kumaş dükkânı vardır. Uzun yıllar bu mesleği yapmaktadır. Dükkânında İrini adında genç bir kızı çalıştırır fakat kızı dükkânda bulundurmasının asıl sebebi, müşteri çekmek için onun güzelliğini kullanmasıdır. Çoğu kişi sırf İrini için bu mağazaya gelir, onu bir süre seyrederek mutlaka bir şeyler satın alarak çıkarlar. Üstelik Mösyö Aram ürünleri yüksek fiyata satsa da İrini'nin güzelliğiyle büyülenenler ya bu pahalılığın farkına varmaz ya da seslerini çıkaramazlar.

Aram'ın müşterilerinden biri olan baba, daha önce bir kumaş satın alıp veresiye yazdırmış fakat ev halkı kumaşı pahalı bulduğundan geri verip defterden sildirmek isterler. Bunun için babayla birlikte kızı da mağazaya giderler. Baba, diğer çoğu müşteri gibi İrini'nin varlığından etkilenmektedir ve yumuşak huylu bir adamdır. Yani tam da Aram'ın kolay kandırabileceği bir müşteridir. Kızı ise tam tersine güçlü ve dik duran, çalışkan, Aram'ın nasıl bir adam olduğunu iyi bilen, İrini'yi orada zorla tuttuğunu düşünen bir kadındır. Olan bitenin oldukça farkındadır ve Aram'ın ürünü geri almamak için türlü bahaneler bulacağını bilincindedir. Neyse ki onun hiçbir tuzağına düşmez ve sonunda borçlarını defterden sildirir.

Öykü, aslında ticaret yaparken kadın bedeninin kullanılması, dolayısıyla reklamların kadınlar üzerinden sunulması durumunu bize hatırlatır. Dükkâna gelen adamlar, kumaşa gerçekten ihtiyaçları olup olmadığını ya da fiyatını sorgulamadan sırf İrini'nin güzelliği uğruna alışveriş yaparlar. İrini'nin nasıl bir durumda olduğunu, ağlayan gözlerini, orada aslında esir olduğunu hiçbiri görmez, babasıyla gelen kızıdan başka. Kız düşüncelerini babasına anlattığında babası ona karşı çıkar ve Aram Efendi'nin çok kibar ve yardımsever bir insan olduğunu söyler. Yani “medeni adam”dır. Fakat aslında insanları kazıklayan, kadınları köle gibi zorla yanında tutan bir adamdır.

2.1.9. Sevgisizler (Ekim 1955)

Bu öykü ilk kez *İstanbul Sanat ve Edebiyat* dergisinin 10. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Taşrada bir ev

Zaman: Akşama yakın saatler

Kişiler: Adam, kadın, adamın annesi, gelin ve komşu

Olay: Yirmi altı yaşında İstanbullu, tahsilli, olgun genç kadın; akrabası olan bir adamla evlilik üzerine görüşür ve ondan evlilik teklifi alır. Yüzüğü kabul eder ve üç ay gibi bir süre alışmak için adamın taşradaki evinde misafir olarak kalır. Fakat adamı sevmediği için yüzüğü geri vermeyi düşünür. Bu fikrini ailesi ve arkadaşlarına anlattığında ona kızarlar:

“Yüzüğü yollamak mı!?” diyorlar bir de. Onlara sebep göstermek, gerektiğini anlatmak güç: “Tahsilli, terbiyeli, parlak meslek sahibi, aslı belli, nesli belli.” nakarat bu şimdi. Gerçekten üzülüyorlar. Kızlarının ev-bark sahibi olmasını istiyorlar; torun-torba sahibi olmak bir de. Baskı yapıyorlar: Sıkıldı, bunaldı; bir kız arkadaşına dert yandı. “Deli olma, tabii yüzüğü yollamış falan değilsin. Aman şekerim bak hangi kapıyı çalsan pencereden en az üç çiçeği burnunda filiz gibi gencecik kız görüyorsun. Ey biz de geçiyoruz hani.” (64)

Fakat kadın yüzüğü atmak konusunda kararlıdır çünkü evlilikten beklentisi bunlar değildir. Adamın evinde misafirken onunla ortak yön bulmaya çalışır; kendisiyle konuşsun, arkadaş olsun diye bekler ama umduğunu bulamaz. Arada kendini bu evliliğe ikna etmeye çalışır, ikisi için de mantıklı bir birleşme olacaktır fakat ne yaparsa yapsın adama karşı bir türlü duygusal bir şey hissedemez. Üniversite yıllarında hoşlandığı bir çocuk olmuştur ve onu hala unutamamaktadır. Arkadaşları onu romantik olmakla suçlar ama o, en azından karşısındaki insandan hoşlanmak ister. Bu adamda o hissi bulamadığı için bu işi daha fazla sürdürmek istemez.

Misafirliğinin son gününde adamla duygusal bir yakınlaşmaları olur ve adam onu öpmek ister fakat kız panikleyerek oradan uzaklaşır çünkü ona karşı sevgi veya aşk beslememektedir. Bu olaydan sonra birlikte olmalarının imkânsız olduğuna net bir şekilde karar verir ve o gün valizini toplar. Adam istasyona kadar kendisiyle gelir. Arabada karşılıklı otururlar. Adam tasalı görünüyordur. Fakat bir iki cümle konuştuklarında sevinci yerine gelir. Kadın bunun üzerine yüzüğü geri veremez, adama acır, sevincinin sönmesini istemez. Fakat bu, onunla tekrar bir araya geleceği anlamına gelmez. Kafasında soru işareti kalmaksızın düşüncelerinde artık nettir: “Bu defa yalnızlığımı ezinçsiz yaşayacak; bekleyişin heyecanı içinde, alışmış olduğu gibi.” (71)

Öyküde görücü usulü evlilik işlenmektedir. Yazar, kadınların 30 yaşından önce aile kurup çocuk sahibi olmaları yönündeki toplum baskısını; eğitilmiş ya da eğitimsiz, taşralı ya da şehirli hiçbir ayırım gözetmeden tüm kadınların karşısına çıkan bir problem olarak önümüze serer. Sırf şartlar uygun ve yaş ilerliyor diye evliliğin

yapılmayacağını, sevgisiz bir birlikteliğin asla kabul edilmemesi gerektiğini savunan başkarakter; sadece ailesinin değil, arkadaşlarının da çevresiyle aynı fikirde olduğunu görüp hayal kırıklığına uğrar. Ama yine de bu algıya direnir ve kendinden emin, başı dik bir şekilde yalnızlığını yaşayarak umutla sevgiyi bekleme kararı verir. Böylece toplum kabullerine kafa tutar ve kendi yolunu çizer.

3.1.10. “Mevkiler Birleşti” (Kasım 1955)

Bu öykü ilk kez *İstanbul Sanat ve Edebiyat* dergisinin 13. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Vapur

Zaman: 1 Ocak

Kişiler: Delikanlı, genç kız

Olay: Vapurlarda uygulanan mevki ayrımı yapılan bir zamlarla eşitlenmiş olur. Eskiden birinci mevkide yüksek gelirli insanlar, ikinci mevkide ise düşük gelirli insanlar otururken şimdi ise bilet fiyatlarını artırıp mevkileri eşitlemişlerdir. Bu zammı fazla bulmasına rağmen mevkilerin eşitlenmesine bir hayli sevinen fabrika işçisi delikanlı, ilk defa birinci mevkide oturur. Öykünün ilk bölümünde olan biteni onun gözünden okuyoruz. İlk defa farklı bir yerde oturduğu için kendini rahat hissedemez fakat bunu etrafa çaktırmamaya çalışır. Bir gün öncesinden kıyafetini düzelterek lekeleri gazla çıkarmaya çalışmıştır. Bu yüzden etrafa gaz kokusu yayılıyor mu diye tedirgin bir şekilde durur. Alımlı, asil bir genç kızın tam karşısına oturduğunu sonradan fark eder ve daha da panik olur. Her ne kadar ait olduğu sınıfı saklamaya çalışsa da kılığından duruşuna kadar kendisini belli etmektedir.

Öykünün diğer yarısında ise karşısına oturduğu genç kızın düşüncelerini okuyoruz. İlk başta zengin zannettiğimiz kızın da delikanlıdan pek bir farkı olmadığını, kendini olduğundan farklı göstermeye çalışan biri olduğunu anlarız. O da zenginmiş gibi davranarak gerçekten zengin olan birinin dikkatini çekmek istemektedir. Bu yüzden kullandığı makyaj malzemesinden kıyafetine kadar her şeye dikkat etmektedir.

Toplumsal sınıf ayrımını vapurdaki mevki uygulaması üzerinden anlatan yazar, bu duruma insanların kendilerince çare aramaya çalıştıklarını gösterir. Mevkiler görünürde birleşse de asla o sınıfa ait insanlar gibi olamayacaklarını, yine zenginin zengin, fakirin ise fakir kalacağını anlarız. Olduğundan farklı görünmeye çalışan,

heves ettikleri hayatı yaşamaya çabalayan bu insanlar, buldukları konumdan mutlu değildirler. Ama bürünmeye çalıştıkları kimlik de üstlerine tam olmaz, dar gelir. Bu iki karakter üzerinden sosyal ve ekonomik eşitsizliğin insanlar üzerinde bıraktıkları etkiyi görmüş oluruz. Ayrıca öyküde, bu eşitsizliğin giderilmesi için devlet tarafından atılan adımların ne kadar yüzeysel ve komik kaldığı eleştirisi yapılır. Gerçekten amaç sınıfsal farklılığı yok etmek olsa önce insanların gelir düzeyleri üzerinde çalışılması gerekirdi. Yazar bu tutarsızlığı vapurlarda uygulanan bir düzenleme üzerinden okura anlatmaya çalışır. Bu yüzden ki öykünün başlığı tırnak içinde yazılarak verilir.

3.1.11. Deli (Şubat 1956)

Bu öykü ilk kez *İstanbul Sanat ve Edebiyat* dergisinin 2. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Mahalle

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Nazmiye, Beşir (Deli)

Olay: Beşir, kardeşi Cemil’le birlikte barakamsı bir evde yaşar. Beşir’i herkes mahallenin delisi olarak görür fakat başlarda biraz da olsa akli başındadır. Kardeşi Cemil tenekecilik yaparak evi geçindirir. O da çalışmak ister fakat iş bulamaz. Nazmiye, aynı mahallede oturan ve Beşir’e ilgi duyan fakat ondan yaşça büyük olan bir kadındır. Beşir her hastaneden çıktığında onunla konuşur, geleceğe dair ona umut verir. Bir gün Beşir’i evine çağırır ama o gitmekten son anda vazgeçer çünkü başka bir kızı, Ceylan’ı sevmektedir. Birkaç yıl sonra Nazmiye mahalleden gider. Beşir iyice deli olur ve mahalleli artık ondan çekindiği için dilekçe verip onu hastaneye kapattırırlar. Bu sırada kardeşi Cemil de delirir ve çok geçmeden vefat eder. Mahalleli bu iki kardeşin sonunu sadece izlemekle yetinirler.

Bu hikâyede kenar mahalle diyebileceğimiz bir mekân ve oranın insanları anlatılır. Yalnız kalan iki kardeş, Beşir ve Cemil, kırık dökük bir evde yaşam mücadelesi verirler. Fakat bu savaşta yanlarında kimse yoktur. Mahalle halkı onların yaşamını sadece uzaktan seyreder. Hatta mahalleyi yakar korkusuyla Beşir’in hep hastanede kalmasına sebep olurlar çünkü onun varlığı mahalleye huzursuzluk verir. Cemil ise evlense de mutlu olamaz, bir süre sonra o da delirir. Mahalleli yine haklı çıkar. Ne de olsa o ailenin kökünde delilik vardır. Öyküyü bitirdiğimizde ister istemez

komşuların kayıtsızlığı aklımızda kalır. “Normal” bir aileden gelmedikleri ve dolayısıyla hayatlarını normal devam ettiremedikleri için hayata bir sıfır yenik başlayan bu iki kardeş, çoğu zaman olduğu gibi çevrenin kayıtsızlığıyla daha da kötü bir duruma düşerler. Yazar bu sefer zihinsel engeli olan insanlar üzerinden “ezilen”leri anlatır.

3.1.12. Bekleyiş (Haziran 1955)

Bu öykü ilk kez *İstanbul Sanat ve Edebiyat* dergisinin 3. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Ev, vapur

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Anne, baba, genç kız, vapurdaki çocuk

Olay: Öykünün anlatıcısı; üniversite mezunu, çalışan ve ailesiyle yaşayan bir genç kızdır. Anlatıcı, her sabah işe giderken büyük bir heyecanla evden çıkar. Beklediği bir şey vardır ve onun o sabah gerçekleşeceğine inanarak yola koyulur. Fakat her seferinde o beklediği şey gerçekleşmez ve eve “yorgunluk, kırıklık, boşluk ve bir yalnızlık”la geri döner. Onu kapıda karşılayan annesi, ondan güzel bir söz duymak, güzel bir bakışını görmek için bekler ama bulamaz. Ve günler bu şekilde geçer gider. Öykünün ilk bölümünde genç kızın günlerinin bir beklenti içinde geçtiği anlatılır ve bu bölüm şu şekilde sonlanır: “Ah ne olur Allahım, bir gün eve içi dışı pırıl pırıl aydınlık gelebilsem, ne olur!” (86)

Öykünün ikinci bölümünde genç kız, bir gün eve çok neşeli bir şekilde gider. İçindeki “ışıklı dünya” ailesine de yansır. İçi içine sığmaz, çok mutludur. Adeta yaşadığını hissediyor. Sonunda beklediği şey gerçekleşmiştir. Genç kız, uzunca bir süre işe gidip gelirken yolda, vapurda hep kendine uygun bir adam arar fakat bulamaz. Ümidini kestiğinden beri insanlarla arasında perde olsun diye vapurda sürekli kitap okur. Yine bir gün kitap okurken beklediği kişi nihayet görünür. Üniversite yıllarında vapurda sürekli karşılaştığı ve bakıştığı bir çocuktur bu gelen. Ona karşı hisleri vardır ve bunun karşılıklı olduğunu düşünür fakat asla konuşmazlar. Kız sadece bakışlarıyla hayali diyaloglar oluşturur. Uzun zaman sonra tekrar karşılaşmaları onu çok mutlu eder. Canlanması, yaşadığını hissetmesi bu sebeptendir. Onun bu sevinçli hali evdekilere de yansır. Ertesi gün çocuğu tekrar görme umudu ve heyecanıyla süslenerek evden çıkar. Bu sefer yanında ona eşlik eden bin bir çeşit renk vardır. Tekrar

karşılaşırlar fakat çocuğun sol elindeki yüzüğü fark eder, çocuk evlenmiştir. Müthiş bir hayal kırıklığına uğrar. Yıllarca arzuladığı, beklediği sevilme hissini bulduğu anda kaybeder. Bu olayla birlikte ümit etmeyi de bırakır. Böylece yıllardır elinde kalan tek rengi de yitirir. Büyük bir ümitsizlik içinde eskisinden daha da karamsar bir hale gelir.

3.1.13. Aynı Yolun Yolcuları

Bu öykü ilk kez *İstanbul Sanat ve Edebiyat* dergisinin 7. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Tramvay

Zaman: Sabah saatleri

Kişiler: Öğretmen, fabrika işçisi kadın

Olay: Öyküde bir tramvay sahnesi bizlere anlatılır. Her sabah 7 tramvayına yetişmeye çalışan öğretmenin gözünden tramvaydaki insanları okuruz. Adamlar, kadınlar gençler anlatılır. Öğretmen bu işçilerden kendini ayırmaz hatta aralarında bir bağ olduğunu söyler. “Yorgunlukları ve uykusuzlukları”nın benzediğini söyler. Onlarla çoğu kez de sohbet eder.

Konuştuklarından biri de fabrika işçisi olan bir kadındır. Kadının yabancı ressamın tablolarını anımsatan bir güzelliği vardır. Fakat bahtı o kadar da güzel değildir. Bir şekilde tramvayda muhabbet ederler ve onun bekâr olduğunu, kardeşlerine bakmak zorunda olduğunu öğrenir. Hayat onun için hiç de kolay değildir fakat bir şekilde alışmıştır. Başka çaresi de yoktur zaten. Bu sırada anlatıcının öğretmen olduğunu öğreniriz. İşçi kadın öğretmenliğin daha iyi olduğunu söylese de diğeri hiçbir farkının olmadığını söyler. Bu şekilde patronlardan müdürlerden bahsederlerken tramvay aniden durur, yolcular sarsılır. Tam bu sırada işçi kadını birinin taciz ettiğini şu cümlelerden anlarız:

“Bu ara, ağzının içinden: “Hayvan!” dediğini duydum. Dönüp arkasındaki adama dik dik baktı; bana da: “Kusura bakma şekerim gör bak işte.” derce. Köşeme sıkışarak ona da yanımda yer açtım. Başka ne edebilirdik. (...) Sinirli bir görünüş gelmişti üzerine. Kendi kendine: “Elleri kopasica.” dedi. Bana sadece “He!” diye cevap verdi, yüzüme baktı; anlatmaya niyetlendi, bakışımı sokağa dar attım.” (95)

Öğretmen bilerek gözlerini kaçırır çünkü bir şeyi bilmek aynı zamanda sorumluluk getirir. Belki de bir şey yapamayacağı, tepki gösteremeyeceği için kendisiyle paylaşmasını istemez. Alıntıda da öğretmen “ne edebilirdik” sözüyle eylemsizliğini dile getiriyor. Burada dikkatimizi çeken şey şu ki eğitim, sosyal veya ekonomik seviye

ne kadar farklı olursa olsun, kadınlar kendilerine yapılan haksızlıklara ses çıkarma konusunda pasif davranırlar. Kadın olmanın çaresizliği “başka ne edebilirdik” sözüyle özetlenmiş olur. Öte yandan okur olarak hayal kırıklığına uğrarız çünkü taciz olayında öğretmenin kadının yanında olup ses çıkarmasını bekleriz. En azından eğitimin insanları daha cesur, hakkını arayan, kendini savunan veya en azından yapılan haksızlığa ses çıkartan bireyler haline getirdiği masalına inanmak isteriz. Hele ki mesleği insan yetiştirmek olan bir kadının bu durumda sessiz kalmasını hazmedemez, içten içe öfkeleniriz. İşçi kadın adama bir şey diyemez ama en azından başına geleni paylaşmak ister. Bu da sesini çıkarması için bir çabadır aslında fakat öğretmen kaçır.

Öyküde yazar, taciz olayından başka tecavüz olayına da değinir. Öğretmen, kadınla sohbet ederken tramvayda bulunan bir delikanlı okuduğu gazete haberine tepki verir: “Rezalet yahu! Bir kadının birini...” diyordu, sözün gerisini duyamadım. Öbürü: “Suç karıdadır, durup dururken kimse kimseye...” yavaşça devam etti. İlk konuşan: “Öyle deme kardeşim, dünyada ne adamlar var, ben nelerini bilirim.” (94)

Burada eril düşüncenin iki farklı bakış açısını görürüz. İlki alışkın olduğumuz “kuyruğunu sallamıştır” hikâyesi, diğeri ise kadını savunan bir görüşür. Kadını kısıpaca alan, kıyafetinden konuşmasına kadar nasıl davranması gerektiğini kendisi belirleyen ve dolayısıyla başına ne gelirse bunun sebebi olarak kadını suçlayan erkek zihniyeti “suç karıdadır” cümlesiyle özetlenmiş olur. Kadınların taciz olayında sessiz kalırken tramvaydaki adamın bir haber üzerinden kadınları savunması gözümüzden kaçmaz. Bu durumu iki şekilde yorumlayabiliriz: Ataerkil dünyada kadınlar hep susturularak yetiştirildikleri için bir olay karşısında erkeklerden daha pasif durumda olurlar. O eril baskıyı her zaman hissederek. Bu, aklımıza gelen ilk sebeptir. İkincisi ise kadınları daha doğrusu ezileni savunmanın bir cinsiyet meselesi değil bir zihniyet meselesi olduğu vurgulanır ki bu ikinci sebep daha da önemlidir. Dolayısıyla yazar feminist bakış açısını cinsiyetçilikten uzak bir yere konumlandırmış olur. Erkeklerin hepsi eril bir bakış açısına sahip olmadığı gibi kadınların hepsi de feminist farkındalığa ulaşmış değildir.

Şeytansız adlı öykü kitabında yazar çoğunlukla kadınların karşılaştığı sorunları anlatan öykülere yer verir. Gerek toplum gerekse aileleri tarafından kısıtlamaya uğrayan kadınların sorunlarla nasıl baş ettikleri ya da edemedikleri ifade edilir. Eli bayraklı, yüksek sesle konuşan karakterler yoktur fakat hepsi de içinde buldukları durumun son derece farkındadırlar. Kadınların dışında, toplumda ötekileştirilen

yaşlılar, deliler gibi diğer grupları da anlatır. Bu kişilerin nasıl düzen tarafından sömürülüp dışlandıklarını anlatır. Yani yazar aslında eril ve kapitalist düzen tarafından ötekileştirilen insanların öyküsünü bize aktarır.

3.2. Bu Kadar Değilim Öykü Kitabı

3.2.1. Yamyam Çağ (1961)

Bu öykü ilk kez *Yeditepe* dergisinin 42. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Bir kentin restoranı

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Kadın, yeğeni, Fahrettin

Olay: Bu; mektup formatında, italik olarak yazılmış bir öyküdür. Kadının geçmişte aralarında bir gönül ilişkisi olan, mektuplaştığı bir adam vardır. Fakat adam şimdi başka bir şehirde evlidir ve çocukları vardır. Onun yaşadığı şehirde tek başına yedi gün geçirmek ister ama yeğeni de gelmek isteyince onu kıramaz ve birlikte giderler. Yedi gün boyunca şehirde gezerler, son gün Fahrettin'e rastlar ve oturup yemek yerler. Fahrettin, üniversiteden o adamla ortak arkadaşlarıdır. Yemekten sonra adamın evine gideceklerdir fakat ikisi de adresi bilmemektedir. Kadın, adresin yazılı olduğu kâğıdı otele unutmuştur. Bu yüzden gidemezler.

Öyküdeki kadın kendinden hoşnut olmayan, adını bile sevmeyen biridir. İnsanlara hayır diyemeyen, özgürlüğe hasret bir insandır. Yeğenininki kendisiyle gelmesini istememesine rağmen bunu ona söylemek yerine saçını kesmiştir. Tabii ki bu halde olmasında mektup yazdığı adamın etkisi büyüktür çünkü adeta kadının mutluluğunu “bir yamyam gibi” yemiştir: “Ben mutluluğumu herkes için bölmüşümdür. Övünmüyorum; sonunda beni küçülten, geriletken bir davranışla mı övüneceğim. Hep ansırım: ‘Sen mutsuz olduğun ölçüde ulusun ama bir mutlu olmuyor musun, sevmiyorum seni.’ demiştin bana; dondurmıştın mutluluğumu.”(Timur, 1963, 4-5)² Kadınların mutluluğundan haz etmeyen, onları mutsuz görmekten hoşlanan bir adam elbette “yamyam” olarak nitelendirilecektir. Kadının ruhunu kemirip yiyen bir vahşi.

² Timur, Saadet. *Bu Kadar Değilim*. İstanbul: İzlem Yayınları, 1963. (Bundan sonra bu öykü kitabından yapılan alıntılar dipnotta gösterilmeyecek, metin içinde sayfa numaraları verilecektir.)

Mektubun bir yerinde, kadın adamın bulunduğu şehirdeyken bir rüyasını anlatır. İnsan eti yiyen bir Afrikalı gördüğünü söyler. Peşinden devam eder: “Oysa bizim ülkede her gece iki kişi bir tabak şişkebabının üstünde kadeh tokuştururlar; bir yandan da üçüncünün sözünü ederler, yergisini. Sizin üçüncünüz ben olmuşum; kim bilir kaçınıcı kezdi!” (4) Burada “yemek” ve “yermek” kelimelerinin ikisini birlikte düşünmeliyiz. Kendisinin dedikodusunun yapılması aslında onun masadaki herhangi bir yemek gibi yenilmesi demektir. Tabii bu sahne bize İslam’daki gıybet yorumunu da telmih eder. Bilindiği gibi gıybet eden kişi, ölü insan eti yiyen birine benzetilir. Kadını gerek konuşarak gerekse mutluluğunu sömürerek yiyen bu adam aslında yamyamdır.

3.2.3. Altı-Yedi Eylül (1956)

Bu öykü ilk kez *Yelken* dergisinin 50. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Kentin sınırlarında bir yer

Zaman: 6-7 Eylül

Kişiler: Üç adam

Olay: Öykü, başlığından da anlaşılacağı gibi 6-7 Eylül Olayları’nı konu alır. Üç kişi yağma gecesinden aldıkları buzdolabını sürükleyerek kentin dışına doğru kaçırmaya çalışırlar. Bunlardan biri, yolun yarısında yaptıkları şeyin çok utanç verici bir şey olduğunu düşünür ve bunu diğerlerine söyler. Onlarsa ezberden konuşur ve Rumların kendilerini sömürdüklerini söylerler. Fakat utanç duyan adam bunun yalan olduğunu, onların zenginliklerinin çok çalışmalarından kaynaklandığını, yaptıklarının ilkel bir yağmacılık olduğunu söyler. Bunun üzerine diğerleri onun “dönme” olduğunu söylerler. İsmi sorarlar. Öteki türlü böyle düşünemeyeceğini savunurlar. Fakat bu adam Rum değildir. Sadece gerçeği idrak etmiş ve yaptığı şeyin altında ezilen bir adamdır. Onları yarı yolda bırakır, buzdolabını alıp gitmelerini ister. Kendisi de büyük bir pişmanlıkla kentin yolunu tutar.

Genel olarak kadın sorunlarını işleyen fakat bunun da ötesinde ezilenlerin hikâyelerine yer veren yazar, bu kez bir azınlık topluluğunun öyküsüyle karşımıza çıkar. 6-7 Eylül Olayları, Türkiye tarihinde büyük bir utançla anılırken günümüzde dahi hala hassasiyetini koruyan bir mevzudur. Olaydan bir yıl sonra böyle bir öykü

yazmak kolay olmasa gerek. Hele de böyle muhalif bir noktadan ele alarak dile getirmek, eleştiri oklarına hedef olmak, komünist yakıştırmalarına maruz kalmak gibi sorunları beraberinde getirirken yazarın bu çıkışı takdire şayandır diye düşünüyorum.

3.2.4. Dikenli Bitki (1962)

Bu öykü ilk kez *Yelken* dergisinin 59. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Vapur

Zaman: İş dönüşü

Kişiler: Öğretmen, kadın, kızı ve kocası

Olay: Bir öğretmen, eskiden Mahmutpaşa'da parça kumaş satan yerlerde alışveriş yaparken sürekli karşılaştığı kadınla şimdi vapurda karşılaşmıştır. Fakat öğretmen eski halinden farklıdır; kıyafeti daha pahalı, kaliteli ve renkleri daha canlıdır. Kadımla karşılaşmasından dolayı mutsuzdur, kendisini rahatsız hisseder. Karakteri değişmemiştir ama kılık kıyafeti değiştiği ve moda uydugu için kadının kendisini yargılayacağını düşünür. Nitekim bakışları da bu yöndedir. Öğretmen her ne kadar eğitilmiş, bilinçli ve kendinden emin olsa da çevresindeki insanlardan bu şekilde rahatsızlık duyar. O baskıyı her zaman üzerinde hisseder, bir türlü kendi olamaz:

“Kızı olmuş, büyümüş; şu anda kızının geleceğiyle ilgili bir şey düşündü, belli. Kendinden yana tasası yok. Benim var, ürküdeyim: İnsansızım. Önemli kişiler bile ürkütüyor beni. Herkes benim için bir öykü uyduruyor. Benim öykümden onlara ne sanki buna ne? Neymiş geçmişte oldukça sık karşılaştık hanımla. Birbirimizi bilirdik. Şimdi beni iyi giyimli buluyor. Değişik buluyor. Onun da kızı var. Benim de kızlarım var; çoğu arkadaşım. Belki bunun kızıyla da arkadaş olacağız bir gün. (20)

...

Bu hanım yalnızım sanıyor bir de. Değilim. Benim dostlarım var. Düşmanlarım da var. Dostlarım bu küçük, bu genç kızlar işte. Ortak yaşantımızda bir yanına da dikenli bitkiler düşmüş... Tutulacak dalları yok dikenden. O yandan bir yel esmiyor mu, dikendir batıyor her yanına. Acı çekiyorum, canım yanıyor. Bu hanım da yüzümdeki çizgileri hep geçmişlikten sanıyor. Konuşsak ona dikenli bitkiyi anlatırdım. Birine anlatmak istiyorum arada.” (21-22)

Dikenli bitki, öyküde bir nevi “mahalle baskısı/ millet ne der” durumunu temsil eden bir benzetme olarak karşımıza çıkar. Kadının, ne kadar eğitilmiş olursa olsun, toplumda bir türlü kendi olamaması, istediği gibi davranıp hayatına yön verememesi, yaşamının hep birilerinin gözetiminde, mercek altında olması anlatılır. Bir kadının giydiği kıyafetten, renk seçimlerinden, saç şeklinden, makyajından insanların nasıl yorumlar yapabileceğini görmüş oluruz: “Başka renk mi yoktu? Hep kahverengi, kirli sarı, ak seçerdin. Şimdi horoz kırmızısı!.. Ya eteğinin kısalığı! Naylon çamaşırım süslü

süslü sarkmakta olduğunu gerçekten sezmiyor musun? Sen böylesi küçük düzenlere incek kız değildin o zamanlar.” (18) toplum tarafından bir kadının canlı renkler seçmesi, kısa etekler giymesi; hep art niyet olarak okunur ve bu kadınlar hep “basit” olarak algılanırlar. Böyle giyenler “oturaklı, hanımefendi” olamazlar. Ayrıca böyle kıyafetleri tercih edenler, çevreye mutlaka bir mesaj verirler. Vapurdaki kadının bakışları bunu ima eder. Kadınların kıyafetlerinden, giyim tarzlarından niyet okuyan insanlar; onların başına bir şey gelse “O saatte orada işi neymiş, açık saçık giymeseymiş!” zihniyetine sahip insanlarla aynı taraftadır. Bu tutuculuğu bir kadın karakterin bakışından bize yansıtan yazar, bir kez daha kadına yapılan baskının sadece erkekler tarafından gerçekleşmediğini, bu durumun cinsiyet değil de bir zihniyet meselesi olduğunu bize hatırlatır.

Hikâyenin bir yerinde kadın erkek ilişkilerine de değinilir. Öğretmenin henüz bir ilişkisi yoktur. Bunun sebebini ise şöyle açıklar: “Konuşmuyor muyum, kızdırıyorum onları. Uzunca bir süre gerekiyor anlaşılabilmemiz için. Bu süre içinde de onlar bence yetersizleşiyorlar.” (22) Erkekler ilk görüşte kendisini beğense de konuşmaya başladıklarında işin bozulduğunu söyler. Belli ki kadının fikirleri onları rahatsız eder. Üstelik onu anlamakta yetersiz kalırlar. Dolayısıyla erkeğin güçlü, zeki kadınlara katlanamaması sorunsalına bir gönderme yapılır.

3.2.5. Öznesiz (1962)

Bu öykü ilk kez 1962 yılında *Türk Dili Dil ve Edebiyat* dergisinin 129.sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Çamlıca Tepesi

Zaman: Akşama doğru

Kişiler: Nizamettin ve Fıtrat

Olay: Adam ve kadın, ikisi de doğuştan bedenen kusurlu insanlardır. Kadının bir gözü kör, adamın ise sol kulağında bir et parçası vardır. Ayrıca yüzünün sol yanağı kıpkırmızıdır. Bu ikili görünürde arkadaşlırlar. Birbirleriyle rahatça dertleşirler fakat içten içe duygusal anlamda birbirlerini düşünürler. Kadın tam adama karşı bir şeyler hissedecekken onun o kusurlu görüntüsünü bir türlü kabul edemez. Kendisi de eksik bir insandır fakat adamın bu halini bir fazlalık olarak tasvir eder: “Ama böyle birini

düşlemedim hiç. Eksiklik bekledim elbet tek gözlülüğümce, ama artıklık, bununkince bir artıklık? Yok, yok.” (29)

Bu nedenle adama kendisini tam anlamıyla bırakamaz. Oysaki adam kadının tek gözlülüğünü unutmaya hazırdır. Daha önce görüştüğü kadınların kimi kulağından, kimi yanağından ürkmüştür. Bilerek karanlık geceleri seçip, kulağını sarmasına rağmen kimse yanında kalmamıştır. Bir tek Fıtrat ondan kaçmaz fakat bunun sebebi, kendisinin de özürülü olmasıdır. Buna rağmen adamı olduğu gibi kabul edemez. İkisi de birbirlerine alışamadıkları gibi kendi hallerine de alışamazlar. Bu durumlarını kabul edemezler: “Her şey inceden beyinlerinde. Başlarını değiştirseler gövdeleri erince varacak; başlarında beyin, beyinlerinde beğeni.” (28)

Doğuştan engeli olan iki insanın birlikte olma olasılığını konu alan hikâyede en başta mutlu bir ilişki bekleriz çünkü kadın da erkek de görünüş olarak “normal” değillerdir ve dolayısıyla bu açıdan birbirlerine denktirler. Eğer kadının karşısında engeli olmayan biri çıksaydı o zaman bu ikilinin birlikte olamayacaklarını anlardık. Erkek kadını beğenmez diye düşünürdük fakat ikisinin de yüzünde kusur varken, aynı durumda iki insan olarak birbirlerini anlamaları gerekirken Fıtrat Nizamettin’i beğenmez. Daha doğrusu onun yüzüne zor bakar, neredeyse ondan tiksindir. Henüz kendilerini, bedenlerini kabul edemeyen, sevemeyen bu ikili; başkasına da sevgi besleyemeyecektir. Gördükleri tek şey kendi eksiklikleridir.

Öykünün başlığındaki “öznesiz” başlangıçta Tanrı’yı temsil eder. Neden böyle olduklarını konuşurken Tanrı’nın adı geçmez. Bu yüzden cümleler öznesiz kalır. Öykünün ortasında ise Nizamettin diğer kadınlarla görüşmelerini anlatırken kadınlardan “onlar” diye bahseder. Yine cümleler “öznesiz”dir. Burada ilk olarak anladığımız şey, dil bilgisel olarak kurulan cümlelerde gerçek öznenin olmayışı, gizli öznenin kullanılmış olmasıdır. Fakat biçimsel analizin bir adım ötesine gidersek elbette öykünün “özne olabilme” kavramını akla getirdiğini söyleyebiliriz. Toplum tarafından o günün şartlarında “normal” kabul edilen, yani “özne” olabilmiş bireyler; eli yüzü düzgün diye tasvir edebileceğimiz, bedensel özrü olmayan, kusurlu doğmayan insanlardır. Bu yüzden bu tanımların karşısında bulunan Nizamettin ve Fıtrat, “öznesiz”dirler. İnsanlar onların hep kusurlarına bakıp yadırgadıkları için onlar da kendilerine toplumun gözüyle bakarlar ve asla bedenlerini beğenmezler. Kendilerini olduğu gibi kabul edemezler ve dolayısıyla mutlu olamazlar.

3.2.6. Bencil (1959)

Bu öykü ilk kez *Yelken* dergisinin 36. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Sokaklar

Zaman: Akşam

Kişiler: Ressam adam ve kadın

Olay: (Öyküde anlatıcı ses italik, karakterlerin iç sesleri ise normal yazıyla verilir.)

Kadın, ressamla bir sergide tanışır. Kadının tabloları üzerine konuşması adamın dikkatini çeker. Sergi sonrası dışarı çıkarlar. İçinde buldukları grup zamanla azalır, diğer insanlar gider ve ikisi baş başa kalırlar. Yol boyunca sokakta yürürken kadın rastgele dükkânların camlarına bakar. Bunlardan bir tanesinde naylon çorap, mendil, korse, çamaşır gibi şeyler vardır. Adam, kadının bunlara bakmak istediğini düşünüp isterse köşede kendisini bekleyeceğini söyler. Kadınsa vitrine baktığında bunları görmez, sadece oradan yansıyan ışıktan havanın iyice karardığını anlar ve aklına ailesi gelir:

“Oturma odasını kaldırımlara seriyor: Ortada yemek masası, üzerinde soğuyan yemekler, çevrede yorgun dönmüş kardeşler, gözleri kapının zilinde annesi; hepsinin de omuzları o görünmez yüklerle çökük. Tartışmalara ara verilmişse susukturlar. Beklenenin gecikmişliğini her biri kendi açısından yorumlamaktadır. Birleştikleri: “Bu tatsız yaşamdan bıktım artık. Bu dolap beygiri yaşayışından.” (33)

Kadının mutlu bir ailesi olmadığı gibi kendisi de hayatından memnun değildir. “Dolap beygiri yaşayışı” tabiri onun yaşamına dair bize her şeyi anlatmaktadır. Dar bir çevrede sıkışık kalmış, tekdüze, birbirinden farksız günler yaşamaktadır. Yolda yürürken adam kadını beğenerek inceler. Hangi özelliğinin kadını yanında tuttuğunu merak eder. Kadın ise, adam genç, yakışıklı olmasına rağmen onu beğenmez. Gülüşünü “bir yaranın yırtılışı”na benzeter.

Konuşurlarken kadın, adamın kendi eserlerinde hayatından izler olup olmadığını sorar. Bunun üzerine adam hayat hikâyesinin çok uzun olduğunu söyler fakat kadın hikâyeye ilgi duymaz. Çünkü bu adam “başka bir adam” değildir, diğerleriyle aynıdır, tıpkı kendi hayatındaki birbirine benzeyen günler gibi. Dolayısıyla bildiği bir öyküyü merak etmez. Adamla bir türlü yakınlık kuramamıştır. Onun daha sonra da görüşmek istediğini anlar çünkü hikâyesini tam anlatmamıştır fakat kadın görüşme niyetinde değildir. Ama buna rağmen eve geç gitmiştir. Sokaklarda dolaşmıştır: “Bu gecelerin süreceğine güvenliydi. Peki, ne olacaktı, eve ne getirecektim bu dönüşlerden? Yüzüme

bakacaklardı bu gecekince, yeni bir hamallığa başladığını anlayacaklardı.” (36) Adamı beğenmemesine rağmen onunla kalmayı tercih etmesi yine istemediği halde kendisine bir yük edindiğini yani hamallığa başladığını gösterir.

Kadının korktuğu olur, adam hayat hikâyesinin sonunu anlatır, geceleri hiç uyuyamadığını söyler. Bu şekilde kadının meraklandığını düşünür. Kadınsa “Alıştığı kız kardeşliği, birikmiş analığınca adamın yoksunluğuna eğilir.” Yani çoktan adamın yükünü sırtlamıştır.

Adam içinden bulunduğu durumdan kendisini ancak bir arkadaşın çıkarabileceğini fakat arkadaşının olmadığını söyler. Onu “anaca kadınlığın doruklarında” yakalayıp bunu söylediği için kadın bir şey diyemez ve kendisini bir arkadaşı gibi görmesini söyler. Bunun üzerine adam hemen ertesi gün buluşmak ister ve kadın kaçınılmaz bir şekilde kabul eder: “[evet] diyecekti kadın elbette. Ödevlerden yılmış, gene de onları her zaman yerine getirmiş kadın, adamın ağırlığını birdenbire dizlerinde hissedecek.” (38) Gece yarısı eve döndüğünde adamla olan muhabbetini düşünür. Kendisini yoklar fakat adamdan hoşlanmadığına kesin karar verir. Onun yalnızlığını, yükünü bölüşmek istememektedir: “Bıktım artık bıktım! Yarınların dünlere benzerliğinden bıktım usandım. Yarının başka bir gün olmasını istiyorum artık. Gitmeyeceğim. Adam kendisi kurtarsın kendini. Ana, bacı, hemşire, kız kardeş olmaktan bıktım!”

Gitmeyecek. (38)

Öykünün sonu, kadının yaşantısını özetler niteliktedir. Metnin başında “dolap beygiri yaşayışı” olarak tanımladığı şey, her gününün, her ilişkisinin birbirine benzemesidir. Şimdiye kadar karşılaştığı erkeklerin eksikliğini tamamlamaya çalışmış, adeta bir anne, kardeş özverisiyle hareket etmiş, tamamen onların iyiliği için çabalamıştır. Dolayısıyla kendi kadınlığını, benliğini yaşayamamıştır. Ressamla olan ilişkileri de farklı olmayacaktır. O yüzden kendisini; bu sefer karşısındaki insana adamayacağına, böyle bir yükün altına girmeyeceğine ikna eder. Bu sefer “bencil” olmayı seçmiştir. Ama buradaki bencillik, salt kendini düşünen, başka kimseye değer vermeyen, kendi çıkarlarını gözetken bir kişilik özelliği değil; şimdiye kadar benliğini yok sayıp başkalarının yoksunluklarını onarmaya çalışan bir kadının artık kendine yönelmesi, yaşamında kendi isteklerine öncelik vermesi yani var olmaya çalışması anlamına gelir.

3.2.7. Dönüş (1959)

Bu öykü ilk kez *Yeditepe* dergisinin 21. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Düğün

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Suzan, Ayşe, Ayşe'nin annesi

Olay: Suzan; sosyetik bir anne babanın tek, nazlı kızıdır. Özgür, rahat, araba kullanan biridir. Tek hayali Amerikalı biriyle evlenip oraya gitmektir. Hayatını, davranışlarını sorgulayan bir kız değildir. Tasasız bir şekilde yaşar. Sonunda da istediğine kavuşur, bir Johnny'si olur. Denizde asker olan Johnny bir süre sonra memleketine dönecektir. Öncesinde Suzan'la evlenirler.

Ayşe ise Suzan'ın tam tersi karakterde bir insandır. Onun kadar uçuk kaçık olmayan, sorgulayan bir yapısı vardır. Ailesi de farklıdır. Babası okumuş bilinçli, geleneklerine bağlı bir Türkçe öğretmenidir. Aynı apartmanda oturdukları Mr. Fundenberg'e Türkçe dersi verir. Mr. Fundenberg otuz beş yaşında Oxford mezunu bir mühendistir. Ayşe'nin İngilizcesi kötü olduğu için babası mühendisten ders almasını sağlar. Arada oldukça yaş farkı olduğu için bunda bir sakınca görmez. Ayşe 17 yaşındadır. Fakat bir süre sonra bu ikili birbirlerinden hoşlanmaya başlarlar. Ayşe bir gün ders esnasında Mr. Fundenberg'in bakışını yakalar ve o günden sonra ders almayı bırakır. Ailesine kendisinin çalışacağını söyler fakat onlar durumu sezerler ve Ayşe olgun davrandığı için içten içe sevinirler. Ama annesi bu farkındalığın altındaki vazgeçişini hemen sezer: “Bir an kızından sınırsız güven aldı sonra bakışıyla kızına geri verdi bunu; çünkü bu güvene varışta öyle büyük bir vazgeçme vardı ki artık yerine konamayacak öyle önemli bir yitik. Anne buruldu, kıvranamadı.” (44) Ayşe, mühendisten hoşlansa bile farklı dünyalara ait oldukları için duygularını yaşamadan içine gömer. Mantıklı olanı, kendisine doğru gelen şeyi yapar.

Üç yıl sonra Suzan'la onun düğününde tekrar bir araya gelirler. Annesiyle evlenen çift hakkında konuşurlar. Suzan düğünden sonra Amerika'ya gidecektir. Orada nasıl yaşayacakları, çocuklarının nasıl olacağı üzerine fikirlerini söylerler. Ayşe'ye göre Suzan ve Johnny “yaşamadan bal tadı alan bir çift”tir. Annesi Suzan'ın Mr. Fundenberg'le evlenseydi daha iyi bir hayat süreceğini dile getirdiğinde Ayşe bu duruma hemen karşı çıkar ve mühendisin onu almayacağını söyler. Annesi onun bu

çıkışından hala adama karşı hislerinin olduğunu anlar, üzülür fakat elinden bir şey gelmez:

“Ayşe susup dinlere, ırklara, devletlere, kişi ve toplum sorunlarına, kişiyi hep çekecek olan toprak ve iklimlere daldı gitti bildiğince. Sonra bir yerde durdu, orada durmamış edemezdi. İşe karışan, durdurtan yüreği çünkü.

“Kimi avutuyorsun? Ya da avunmak istiyorsun...” (46-47)

Ayşe, Suzan’ın düşüncesizliğini, paraya düşkünlüğünü, gösteriş meraklısı olmasını eleştirir bu yüzden gerçekten mutlu olamayacağını çünkü bunun ne demek olduğunu bilmediğini düşünür. Ama öte yandan kendisi de bilinçli olmasına rağmen mutlu olamayacağının farkındadır. Mr. Fundenberg’i hala seviyordur fakat din, toplum, coğrafya yani kısacası toplum dediğimiz bireyin dışında kalan her şeyin birlikte olmalarına engel olduğunu düşünür. Ama bunun sadece kendini kandırmak olduğunun da farkındadır, düşünerek kendisini avuttuğunun bilincindedir.

Bu iki kadın karaktere baktığımızda Suzan’ın arzuladığı gibi yaşadığını dolayısıyla daha cesur olduğunu söyleyebiliriz. En başta bu karakter bize itici gelse de daha gerçektir. İçinde bulunduğu toplumu, gideceği yerin şartlarını enine boyuna düşünüp tartmadan sırf hayalini gerçekleştirmek için bir maceraya atılır. Bu yüzden en başta okur olarak Suzan’ı yargılarız. Fakat aslında öyküdeki en dürüst kişi odur. Hayalini kurduğu şeyin peşinden gider, gerçekleşmesi için çabalar, sonunda da istediğini alır. Nasıl düşünüyorsa öyle yaşar. Ayşe ise toplumun, kalıpların gölgesinde duygularını örtüp mantığıyla hareket eder ve bu şekilde kendisini kandırır. Yani “yaşayamaz” düğünde olduğu gibi akıp giden hayatı dışarıdan seyreder.

3.2.8. Haydi Be Ben De! (1961)

Bu öykü ilk kez *Yelken* dergisinin 54. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Meyhane

Zaman: Gece yarısı

Kişiler: Selmin, Rezan, Doktor Ahmet Bey ve karısı Canan, Garson çocuk

Olay: Selmin ve Rezan arkadaşlıklar. Rezan, bulunduğu ortamda güzelliği ve muhabbetiyle dikkatleri hemen üstüne çeken bir yapıya sahiptir. Bilerek bu şekilde davranır. Selmin ise ona göre daha geri planda kalır. O gece meyhanede Doktor Ahmet Bey ve eşi Canan’la kendinden emin bir şekilde konuşmaktadırlar. Selmin ise

kendisinin neden orada olduğunu sorgulamaktadır. Daha sonra cebinde kitap taşıyan bir garsonu fark eder. Arkadaşlarını bırakıp dikkatini ona verir: “Bu garsonun bir hikayesi olmalı, önemli; bir dünyası... Klasikleri okuyan bir garson bu, kişileri tanıyan. Bu kişilerden çoğu kendilerini koyuvermişken üstelik.” (50) Garson hakkında bu şekilde tahminlerde bulunur fakat bir şekilde cebindeki kitabı görür ve hayal kırıklığına uğrar çünkü kitap klasiklerden biri değildir; *Essential English III* kitabıdır: “Essential English III!.. Ha şu sorun! Dolar, Hilton, Amerika! Kuruntuları da hiç bırakmayacağım ben, hiç akıllanmayacağım. Mihail’miş yok bilmem neymiş. Hadi be – masadaki üç kişi ve üç adım ötedeki garson dönüp ona baktılar – ben de!” (51) Kendi düşüncelerinin saçmalığına bir sesleniştir bu.

Doktor bu sözü çok sever ve masadakiler tekrar ederler. Selmin ise uzaklara dalmıştır çoktan. Rezan da çok konuştuğunu fark eder ve birden susar. Bir süre sonra o da düşüncelere dalar. Masada çatalıyla dikdörtgen, kare çizen Selmin’e bakıp geçmişte yaşadıkları bir olayı hatırlar. Selmin ilk defa bir adama kendisini yakın hisseder, bunu bildiği için adama ilgi duyar ve onu kendine çekmeye çalışır. Halbuki o zamanlar sevgilisi vardır fakat kendisi ondan pek hoşlanmamaktadır. O gece bilerek Selmin’in hoşlandığı adamın ilgisini haince kendine almıştır. Bunları düşünürken bu sefer Rezan sesli bir şekilde “haydi be ben de!” der. Bu sefer Rezan kendi düşüncelerinin saçmalığını dile getirir. Fakat bunun üzerine Selmin’le göz göze gelirler ve Selmin ona bakışlarıyla o gece kendisine neler yaptığını anlatır. Kendisini adamın karşısında nasıl yıktığını anlatır. Rezan ilk kez Selmin’in ne kadar güçlü olduğunu, her şeyi anladığı halde sesini çıkarmadığını fark eder. Biraz sonra bu dört kişi mekândan ayrılırlar. İngilizce çalışan garson, Selmin’in önceki bakışlarından cesaret alarak umutla onun gözlerinin içine bakar ama Selmin çoktan uzaklara dalmıştır. Bu sefer garson çocuk “Hadi be sen de!” deyip kendine kızar.

3.2.9. Sofralar (1962)

Bu öykü ilk kez *Yeni Ufuklar* dergisinin 124. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Ev

Zaman: Gece saat üç

Kişiler: Sungular (karı-koca), Aktis (kadın anlatıcı), miyop bakışlı kadın

Olay: Aktis çalışan, orta gelirli, yalnız bir kadındır. Sungular ise oldukça zengin, sosyetik, her gece eğlence düzenleyen bir çifttir. Aktis'in pavyonda çalışan bir piyanist arkadaşı sayesinde tanışılır. Ara sıra onların evinde eğlenmeye gider. Yine o meşhur sofraların kurulduğu gecelerden birinde Sungular, Aktis, kıvrırcık saçlı bir adam ve miyop gözlü bir kadın birlikte oturup içmektedirler. Aktis sabah altıda kalkıp işe gideceği için saati kollamakta, çok geç olduğu için sofradan kalkmak ister. Aslında o da diğerleri gibi sabaha kadar eğlenip öğlen uyanmak istese de maddi durumu buna el vermez, işini aksatamaz. Kalkar, onun için hazırlanmış odaya gider. Bir yandan da kendi hayatını ve zenginlerin hayatını düşünür. Onu iyi niyetli, ölçülü biri oldukları için severler; örnek kadın olarak düşünürler. Sungu'nun karısı onun "oyun, berber, pavyon"suz üstün olduğunu söyler fakat o, içten içe pavyonu da içkiyi de berberi de sevdiğini dile getirir. Daha önce oralara gittiğini ama her yerde olduğu gibi oralarda da "yabancı" kaldığını söyler. Tüm bu düşünceler yatakta aklına gelir.

Derken miyop bakışlı kadın odaya girer ve konuşmaya başlarlar. Sungularla nasıl tanıştıklarını sorar. O da anlatır. Kadın çifti lüks, mevki ve para avcısı olarak gördüğünü söyler. Aktis ise onların hayatlarına aç olduğu için kıskançlık yaptığını düşünür. Aksine onları uygar bulduğunu söyler. Kadınlı konuşmak istemez ama diğeri ısrarla susmaz. Sungu'nun karısının sarhoş olup dilediğini yapmasını bir türlü anlayamaz ama Aktis tam tersini savunur, kadın dilediğini yapabilir. Kadınlı konuşmamak için bir süre sonra uyumuş taklidi yapar.

Bu öyküde üç farklı kadın karşımıza çıkar: Aktis, maddi durumundan dolayı istediği hayatı yaşayamamaktadır; kadın olan Sungu onun aksine istediği gibi yaşar; miyop gözlü kadın ise Sunguları kullanarak, onlara yalalaklık yaparak kıskandığı, istediği hayatı yaşamaya çalışır fakat öte yandan Sungu'nun karısını ahlaksızlıkla suçlar ki asıl kendisi öyle davranmaktadır.

3.2.10. İyi Niyet- Katlanmak- Çaresizlik (1957)

Bu öykü ilk kez *Maya* dergisinin 5. sayısında yayımlanmıştır.

Mekân: Ev

Zaman: Akşam

Kişiler: Daktilocu genç kız, avukat ve karısı

Olay: Kadın, avukat olan kocasının ofisine bir iş için gider ve orada daktilocu kızla kısa bir süre sohbet ederler fakat avukatın eşi olduğunu söylemez. Daha sonra aynı kızla tramvayda karşılaşırlar. Konuşma esnasında kocasının kızı yemeğe, sazlı eğlenceye götürmeye çalıştığını, fakat kızın teklifi reddettiğini öğrenir. Ne yapacağını bilemez, tramvaydan inip biraz oyalanır ama yine dönüp dolaşır eve gider.

Avukatın iki ablasıyla birlikte yaşarlar. Yani adam üç kadına bakmaktadır. Eve gittiğinde adama biraz soğuk davranır. Bu esnada odadaki eski resimlerinden geçmişe, tanışmalarına gider. Kadın gençken tıpkı daktilocu genç kız gibi sarışın, uzun boylu güzel bir kızdır. Aynı ölçüde avukat da yakışıklıdır. Birbirlerine âşık olarak evlenirler. İkisinin de heyecanlı olduğu yıllar eskide kalmıştır artık. Kocasını yaşlanmış; öksüren, nasırlarıyla uğraşan bir adama dönüşmüştür. Kendisi de o eski genç ve göz alıcı kız değildir artık.

İlginç olan şu ki kocası genç kızlara bakıyor diye kızmaz, gücenmez; tam tersine yazıhanedeki kız onu terslediğinde çok utanmış olduğunu düşünerek ona üzülür: “Kızları da götürmek istemiş, gitmemişler. Yalnız gitmiş. Bir de utanç. Reddedilince nasıl altüst olur ben bilirim. (...) Para kazanıp harcıyor; koşturuyor duruyor, yazık avukata. “Yazık mı?” Gene aynı duygu.” (72) Kocasına kızması gereken yerde acır, üzülür. Öykünün başlığındaki “iyi niyet” kadının avukata karşı tutumunu özetler. Ona karşı bitmez bir iyi niyeti, anlayışı vardır. Durumu hemen kabullenir çünkü başka bir çıkar yol yoktur:

“Geçti artık... Böyle gideceğiz artık. Kızlar seninle saza gitmek istemeyecek, yemeğe de... Böyle işte. Sen bakılmaya muhtaç, biz desen öyle.”

Bunları düşünerek kapıya yöneldi. Kırgın. Avukata değil, avukata değil dünyada. Hatta avukat hesabına da üzgünlük duyuyor. Birlikte değerli bir şey yitirmişlerce.

- Terlisin. Sana çamaşır getireyim. -Avukat erinç duydu, bu ses her zamanki ses- havlunu da değiştirmeli, dedi; onu kurtaran -tüm kadınları çok kez- bir analık duygusu içinde dışarı çıktı.” (73)

Kadın, genç kızla konuştuktan sonra uzun süredir içinde bulunduğu durumun farkına varır. Evde eşinin iki kardeşiyle birlikte kafes hayatı yaşamaktadır. “İçinden geldiğince” davranamaz, kardeşlerle iyi geçinmek zorundadır çünkü bakımı tamamen kocasına aittir. Ekonomik özgürlüğü elinde olmadığından, kendine ait bir yaşamı olmadığından ihaneti kabul hatta normalleştirip evine döner. Halbuki kocasıyla severek evlenmiştir. Ama sonrasında tamamen ona bağımlı olduğu için aslında onun kız kardeşlerinden bir farkı kalmamıştır. Bundan sonra farkında olarak kocasının

yaptıklarına “çaresiz bir şekilde iyi niyetli yaklaşır katlanır.” Çünkü artık kocasına bir eşten ziyade annelik duygusu beslemektedir.

3.2.11. “Ben Bu Kadar Değilim” (1961)

Bu öykü ilk kez *Yeditepe* dergisinin 53. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Yol

Zaman: Akşama doğru

Kişiler: 30 Yaşlarında bir kadın / anlatıcı

Olay: Öykü şu şekilde başlar: “Bir gün de öleceğim. Kimse hikâyemi bilmeyecek; hikâyem yok çünkü. Ya da başkalarınınkinden ayrımsız.” (74) Daha öykünün başında, hayatta olmak istediği yere gelemeyen, kendi hikâyesini oluşturamamış daha doğrusu yaşayamamış bir karakterle karşılaşırız. Kadın, eskiden çınar ağaçlarının olduğu fakat şimdi kocaman bir asfaltdan ibaret olan yolda etrafı seyrederek yürümektedir. Çevresinde gördüğü çiçeklerden, yoncalardan düşüncelere dalar ve bilinç akışı şeklinde çocukluğuna gider:

“Bugün beni uzun uzun azarladı annem. Otuz yaşımı geçtiğimi biliyor. Yalnızlığımı biliyor. Yalnızlığı ben kendim seçtim sanıyor. Beni azarladı, kötü azarladı. Yetmedi sandı gene de. Sokağa çıkacakken döndüm; milyonla görünmez misina ile bağlıyım, kimse bilmiyor. Herkesin kapıyı çekip gittiği yerde ben tutukluyum; nedensiz. Kimse anlamıyor. Oysa yonca çiçeklerine olduğu gibi tutkuluyum insanlara. Ağlamama karşı çıkıyorum. Beni suçladıkları yerde bile, tek başına, dudaklarımda toplumsal bir gülümseme; insanları anlıyorum.” (76)

Kadın otuz yaşını geçmesine rağmen yalnızdır ve bu durum annesi tarafından yadırganmaktadır. Annesi bunun kendi suçu olduğunu düşünür. Gitmek isterken neden yapmadığı bilgisi bize verilmez. Onu oraya bağlayan şeyin ne olduğunu bilmeyiz. Bazen yolda yürürken yanında bir araba durur. Arabanın içindeki kişi kendisiyle ilgilenmek ister fakat o kibarca reddeder ve yoluna devam eder. Araba bir süre kendisini takip eder ve bu takip kadının hoşuna gitmesine rağmen asla bunu belli etmez. Daha sonra araba ayrılınca az önce kendisinde bulduğu öz güven yok olur ve kendini birden güçsüz hisseder:

“Bir değişiklik olanağımı daha kaçırdım.” sayıyorum.

“Gidip okuyacağım.”

“Gidip yazacağım.”

“Gidip ağlayacağım.” a sığınıyorum. Arada bir de fayansları vimle ovmak, cam silmek, bulaşık yıkamak... Bin çeşit ev işinden birine dalıp gitmek. Kimse inanmıyor. Kimseyi umursamıyorum: Yalan! Umursamak istemiyorum. Ağlıyorum. Sonra da öleceğim. İnsanlar ölecekler.” (76-77)

Yalnızlığının kendi tercihi olmadığını söyler fakat önüne geçen fırsatları da değerlendirmez. Okumaya, yazmaya, temizliğe dalıp tüm bu olanları unutmak ister. İnsanları anladığını ve onları umursamadığını söyler ama sonunda bunun da yalan olduğunu itiraf eder. Annesinin ve başkalarının baskısını üzerinde hisseder. Parkta dolaşırken diğer insanların onu nasıl gördüklerine dair yorum yapar: “Tıp” buluyorlar; “Aldırmaz.” “Kendine güvenli” de diyenler olur benim için.” (77) Kadın, dışarıdan farklı, insanları umursamayan, öz güveni yüksek olarak görünür fakat içinde aslında bambaşka bir insan vardır. Görüldüğünün aksine insanların düşüncelerinden kolayca etkilenen, “millet ne der” baskısını üstünde hisseden, istediklerini yapamamış olan ve hala yapamayan bir kadındır. Yürürken karşıdan gelmekte olan bir kız görür:

“Ah! Bu kız benim on beş yaşımda işte. Gelmek istediği yer burası değildi. Gelmemekte diretti kuşkusuz. “Kendini beğenmiş” demesinler diye geldi sonunda. Evde yalnız kalıp kitap okumayı yeğlerdi. Gene de okuyor. Ağzı ayrı, burnu ayrı, göz kapakları ayrı, saçları ayrı tiksintide burada oluşundan; buradakilerden oluşundan. Eve gidince anı defterine yazacak:

“Ben onlardan değilim” diyecek. “Kendini beğenmiş” de değilim. Uydurup inandıkları değilim. Ben ayrı dünyadanım.

Sonradan olur ki “ben”leri çizer ya da siler. Silgi yerleri kara kara kalır. Ben anlarım.” (78)

Öykünün sonunda şunu anlıyoruz ki kadın, çocukluğundan beri hep farklı davranmış, çevresindeki insanlardan kendisini ayrı tutmuş, ilerisi için bambaşka hayaller kurmuştur ama şu an olduğu nokta, gelmek istediği yer değildir. Sonunda tiksindiği insanlar arasında yaşamaya mecbur kalmıştır. Dolayısıyla o eski inatçı, umutlu tutumu, kendi “ben”ini inşa etme isteği zamanla törpülediği için kendi anı defterinden “ben”leri siler. Kendi olamamış, başkalarının istekleriyle hikâyesiz nefes alan, gün doldurup ölümü bekleyen bir yetişkindir artık.

3.2.12. Birinci İstek (1959)

Mekân: Ev

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Feyza ve Zeynep

Olay: Feyza henüz on beş yaşında okurken; İngiltere’den gelen zengin, kültürlü, soylu, otuz yaşında bir adam olan Murat’la evlendirilir. O zamanlar “kendi gözüyle değil de herkesin gözüyle” baktığı için Murat çok iyi bir kısmet olarak görünür. Okulunu bırakıp onunla evlenir fakat daha sonra kendinin farkına varmaya başladığında, istekleri uyandığında hata yaptığını anlar. Pişman olur ama bir şeyleri değiştiremez.

Zeynep adında bir kızı olur fakat onunla gerektiği gibi ilgilenemez. Anneliği, bir çocuğa sahip olmayı kabullenemez, bu durumdan kaçır. Kızıyla aralarında hep bir mesafe vardır. Maddi olarak tüm ihtiyaçlarını karşılar ama öte yandan destek olması gereken yerde hep yalnız bırakır. Evin yardımcı kadını Zeynep'in yanında olur. Aynı şekilde baba da gereken ilgiyi göstermez. Zeynep bunu daha çocukluğunda fark eder. Aynı evin içinde üç kişi ayrı dünyalardadırlar.

Zeynep yatılı okulu kazanıp gider ve yalnızca hafta sonları eve gelir. Annesiyle ilişkisi üç yıl boyunca değişmez. Yine okuldan eve geldiği gün annesini her zamanki gibi kitap okurken bulur. Aynı soğuklukla karşılanır. O ise annesine onu anlamaya başladığını söyler. Annesi gözlerine bakar ve kendisini görür, ona benzediğini düşünür ama bu istediği bir şey değildir çünkü aynı hatayı yapmasını istemez:

“Bak Zeynep, adam kalkıp Merih'ten gelse, sana delilerce tutulsa, sana Merih'i adasa da uyma! On altı, on yedi, on sekiz yaşlarını geçir sonra, çok sonra anlıyor musun? Bilince var, içini tanı. Yirmi beşten- çoksa yirmiden önce evlenme. Okuyorsun zaten, ben de okuyordum...Sen sakın bırakma!” diyebilse.” (80)

Zeynep, annesinin “yaşamadan tükendiğini, içindeki boşluğu” anlar. Öyküde küçük yaşta kendini tanımadan, ne istediğini bilmeden evlendirilen bir kadının evliliğinde yaşadığı bunalım anlatılmaktadır. Maddi durumları çok iyi olmasına rağmen manevi yönden bir çöküş içinde olan kadın, hiçbir şekilde hayattan zevk almamaktadır. Bir dönem çocuğuna bile yabancı kalır. Anneliği reddeder çünkü henüz kendi çocukluğunu büyütemeden evlendirilmiştir. Yazarın diğer hikayelerinde de altını çizdiği “yaşayamama” durumu burada evli bir kadının hayatı üzerinden tekrar ele alınmaktadır.

3.2.13. Yoğunlukta (1959)

Bu öykü ilk kez *Yelken* dergisinin 47. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Tren

Zaman: Kış

Kişiler: Gazeteci adam, kadın

Olay: Trenin altı kişilik bir bölmesinde altı erkek ve iki kadın seyahat etmektedir. İçerisi oldukça havasız ve rahatsız edicidir. Arada hava almak için camı açarlar ama soğuğa dayanamayıp tekrar kapatırlar. Erkeklerden biri gazetecidir ve memleketini

(Antalya) çok sevdiğini söyler. Kadınlardan biri Perge Kapısı'nı bir kadının mı yaptırdığını sorar. Adam, yaptıran değil de onaranın bir kadın olduğunu söyler: Plancia Magna. Bunun üzerine kadın hayalinde Magna'nın kapıyı onarma nedenini kurgular. Tanrıçalardan bile daha güzel olan ölümlü Magna'yı, yine tanrıçaların âşık olduğu bir diğer ölümlü olan Çoban Endimion'la buluşturur ve birbirlerine âşık eder. Hikâyede çoban heykelcilik yapmaktadır ve Magna onunla görüşebilmek için Perge şehrinin kapısını ona onartır. Öyküde dikkat çeken şey, kadının yaşantısından sıkılmış olması, zevk almamasıdır. Hatta bu sebeple Magna hikâyesini uydururken de onu, tıpkı kendisi gibi yaşantısından sıkılmış biri olarak düşünür.

3.2.14. Geçmiş Günler (1952)

Bu öykü ilk kez *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinin 4. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Eski ev ve otel

Zaman: Akşam

Kişiler: Nesrin ve babası

Olay: Nesrin'in babası, yirmi yıl sonra çocukluğunun geçtiği evi ziyaret etmek ister. Nesrin de babasıyla gelir çünkü babasının memleketi, kendi çocukluğunun geçtiği kente çok yakındır. Kendisi de oraya gitmek ister. Yani baba-kız, kendi çocukluklarının geçtiği ve özlem duydukları yerleri görmek isterler. Akşam vakti evin olduğu mahalleye gelirler, anahtarı manavdan alırlar. Yol boyunca pek muhabbet etmezler. Eve girdiklerinde babası kendi anılarına dalar, kızı ise kendisine geçmişine dair bir şeyler anlatmasını ister. Babası ise susar. Kız, onunla geldiğine pişman olur. Evden ayrılıp otele giderler. Sonunda ne kız çocukluğunun geçtiği kente gitmek ister ne de babası daha otelde kalmak ister. İki de yılgın bir şekilde geri dönme kararı alırlar. Babası orada tanıdık pek kimsenin olmadığını, bildiği insanların yaşlandığını ya da öldüğünü fark eder ve zamanın acımasızlığını fark eder. Orada karşılaştığı şeylerden pek memnun değildir.

Bu Kadar Değilim adlı kitabında yazar, yine çoklukla kadın sorununu anlatan öyküler yazar. Kendi benliklerini inşa etmeye çalışan kadınlar ve kızların karşısına aileleri, toplum kuralları çıkar. İçlerindeki potansiyel ortaya çıkmadan enkaz olur. Ve bu kadınlar bu durumun farkında olarak hayatlarına devam etmek zorunda kalırlar. Engelleyici toplum bu kitapta daha da ürkünç, korkutucu hale gelir. Kadınlar seslerini

daha da kısarlar. Saddece onlar değil, azınlıklar, engelliler de öyle. Saadet Timur bu kitabında da kadınlar dışında azınlıklara ve bedensel engellilere yer verir. Var olan düzenin bu insanları nasıl kendi kaderlerine mahkûm ettiğini ve onlara özne olabilme imkânı vermediğini yeniden bize hatırlatır.

3.3. *Beş Günün Öyküsü* Öykü Kitabı

3.3.1. Sevebilmek (Mayıs 1964)

Bu öykü ilk kez 1964 yılında *Türk Dili Dil ve Edebiyat* dergisinin 152.sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Ev

Zaman: Akşamüstü

Kişiler: Kadın öğretmen/anlatıcı, yaşlı iki öğretmen

Olay: Otuz üç yaşında bekâr kadın öğretmen, eski öğretmenlerini ziyaret eder. Yemek yerlerken öğretmenlerden birinin çenesinde reçel kalır fakat kadın farkında değildir. Bu durum öğretmeni çileden çıkartır, sinirlendirir ama asıl sinirlendiği şey “yaşlılık” daha doğrusu yaşlanıyor olma gerçeğidir. Bu öğretmenler gibi yaşlanmak istemez, bu yüzden “Kırkımda ölmeliyim!” der. (18) Öykünün girişinde yaşlılık olumsuz bir şekilde anlatılır. Öğretmenlerle sohbet ederken önceden başından geçen bir olay konuşulur.

Eski bir öğrencisi evinde bir sohbet düzenleyecektir ve onun da ısrarla gelmesini ister. Sevdiği insanlar orada olacaktır. Gider ve gece oluncaya kadar muhabbet ederler, güzel vakit geçirirler. Herkes dağılırken onu da evine bırakmayı teklif ederler fakat geç olduğu için eve gidemez. “Oracıkta kadın yaratılmışlığı kargıdı durdu.” (18) Mecbur öğrencisinin evinde kalır. Öğrencisinin kocasından pek hoşlanmaz. Kendisine yatak hazırlanırken adam ona daha önce biriyle yatıp yatmadığını sorar. O da gözlerinin içine bakarak yatmadığını söyler. Adam bu duruma şaşırır:

“Şaşırtıcı bir tutum...” Konuğun geriliğini, boşluğunu, bir düzey tutturamamışlığını, öğrencilerine pek bir şey verememişliğini; ‘bunlara özdeş bir şeyler mi söylemekti amacı bana? Söyledi; kalan birkaç saati de uykusuz geçirdim. Sabaha karşı biri uzun uzun kustu. Bir çocuk hep öksürdü. Biri sürekli horladı.’ (18)

Yaşlı öğretmenler o gece eve gidemeyeceğini annesine haber verip vermediğini merak ederler. Onlar için mühim bir meseledir bu. Anne olunca daha iyi anlayacağını söylerler. Kadın hem öğrencisinin eşi hem de hocaları tarafından sıkıştırılır: “Yatmak

gerek, anne olmak gerek... Bunlar ne sanıyorlar?" (19) Öyküde üç farklı neslin bakış açısını görmekteyiz. Yaşlı öğretmenler, bir genç kadının gece eve gitmeyeceğini mutlaka ailesine haber verme taraftarı iken öte yandan öğrencisinin kocası onu, bu yaşına kadar biriyle birlikte olmadığı için gerici bulur. Kadının kendisi ise bu iki ayrı noktanın ortasında her iki tarafın da baskısını üzerinde hisseder. Kadın olarak ona dayatılan şeylerin ister modern ister eski kafalı insanlar tarafından olsun, hepsinin baskıcı oldukları için temelde aynı olduğunu düşünür.

Öykünün diğer yarısında anlatıcı M adlı bir kadından bahseder. Kırk beş ila elli beş yaşları arasında "yaşlı, yaşa karşı direnen, yaşayan, tükenmemiş kadın görünmek çabasını sürdüren, evli ve çocuklu bir kadındır." Bu kadın muhtemelen aynı okulda çalıştığı bir öğretmen arkadaşıdır. Kimseyi sevmez; kıskanç, haset, sevgisiz, mutluluğu bilmeyen bir kadındır fakat aksine hep iyiyi, sevimliyi, cana yakını oynar: "Yaşamak yerine bir çeşit savaştır yürüttüğü." (21) Bu karakterin karşısında Gülsü vardır:

"Gülsü yaşar: Saçlarının uzadığını, meme uçlarının gerilip sızladığını tat içinde duyar; pembe tırnaklı, uzun uzun parmaklı avuçlarının altında Altan'ın sakallarının boy attığını algılar. M zaptiyelerce kol gezer; Gülsü, Altan'ın sakallarını duysun, sigara sarısı parmaklarını öpsün, koklasın isterim ben. M hoşgöründen yoksundur, sevgilerden tedirgin, sevgisizlikten, sevgisizlikten..."(21)

M; yaşlı, sevgisiz bir kadındır. Gülsü ise tam tersine genç, sevmeyi bilen ve hisseden bir kadındır. Anlatıcı öğretmen, M'den kaçmak, Gülsü gibi olmak ister. Yani hayatla savaşmak yerine yaşamayı arzular. Sevgisiz bir şekilde yaşlanıp M gibi olmaktan ya da yaşlı öğretmenleri gibi sevimsiz bir ihtiyar olmaktan korkar. Diğer öykülerinde olduğu gibi bu öyküsünde de yine yaşamaya ve sevgiye vurgu vardır.

3.3.2. Kedi Bakışı (Güz 1965)

Mekân: Mutfak

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Kadın öğretmen/anlatıcı, Genel Müdür Hanım, Şef

Olay: Öykü bir mutfak sahnesiyle açılır. Anlatıcı olan kadın, sekiz aylık hamile bir öğretmendir. Mutfakta yemek yaparken arada eskiden öğretmenlik yaptığı köy okulunu hatırlar. Orada Ayşe adında hamile bir kadının doğum gecesi ondan yardım istediklerini, nasıl araba çağırdıklarını, o gece bütün köy kadınları için ama daha çok

da kendisi için nasıl ağladığını anımsar. Ayşe'nin, doğum gecesine kadar nasıl ağır bir şekilde çalıştığı anlatılır. Daha sonra kendi durumunu öğreniriz. On beş yıldır öğretmenlik yapmaktadır ve ikinci kez kadroya geçmeye çalışmaktadır. En son 15 yıl önce belgeleri takılır ve başarısız olur. Aynı fırsat şimdi de karşısına çıkar ama bu sefer de olmazsa diye korkmaktadır.

Kadroya alınırsa haftada yedi gün çalışmak yerine, üç dört yarım gün gidecek ve kalan zamanını “çocuğa ve eve” verebilecektir. Fakat kadroya geçmek onun için kolay olmayacaktır. Müdire Hanım, yazman, şef hepsi de mevki peşinde koşan, kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden, işine yaramayanları başından savmaya çalışan insanlardır. Bu öyküde devlette yapılan kadro oyunlarına dikkat çekilmektedir. Öğretmen, hakkını arayan, sesini çıkaran, öz güveni yüksek, arkası sağlam bir kadın olmadığı için yine dairede onu geçiştirirler ve işi ertelenir. En son hiçbir şey söylemeden sadece sert bakışlarıyla memnuniyetsizliğini dile getirip evine döner.

Ayşe ve öğretmen iki ayrı sosyal çevrede yaşayan kadınlar olmalarına rağmen aslında kadın olarak karşılaştıkları problemler temelde aynıdır. Ayşe, köy ortamında hamile olsa da ağır fiziksel şartlarda doğum gecesine kadar çalışmak zorunda kalır. Hamileliğin gerektirdiği rahat bir ortamı bulamaz. Öte yandan öğretmen de kentte olmasına, ağır fiziksel işler yapmamasına rağmen, hamileliğinin son aylarına kadar çalışmak ve sonrasında da işini garantiye almak için çabalamak, devlet dairelerinde koşturmak zorunda kalır. Öyküde bu iki kadının eşlerinden hiç bahsedilmez. Hamile bir kadın olmanın, anne olmanın zorluklarının toplumsal statüye göre değişmediğini gösteren bir öykü, diyebiliriz.

3.3.3. Tutsak (Mayıs 1970)

Bu öykü ilk defa Türk Dili Dil ve Edebiyat dergisinin 224.sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Ev

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Kadın, kocası ve kayınvalidesi

Olay: Öyküdeki başkarakter 35 yaşında, çalışan bir kadındır. Evlenip eşinin evinde kayınvalidesiyle birlikte yaşamaya başlamıştır. Öyküde zaman karışık gider; kadının evliyken ve evlenmeden önceki yaşantısı karışık bir sırada verilir. Evlenmeden önce

ailesi, erkek ve kız kardeşleriyle birlikte yaşar. Tekdüze, sıradan bir hayatı vardır fakat kendisine ait bir odası da vardır. Tepe pencereci bu odada göğü seyrederek, kitap okur, olabildiğine kendisini özgür hissederek. Bazen de orayı bir sığınak gibi kullanır:

“Havanın kararmaya başladığı ilkyaz akşamüstlerinde eve girmek istemediği, gece oyunlarına gitme gereği duyduğu, sinema istediği, kırkta bir hiç sevmeye istemeye gidilen düğünlerde, nişanda dansa birazcık özenildiği zamanlar... Kimi kimi de kanın canın, sezgiden bile gizlenen istekleriyle içten içe kıvranışın bunaltısında... “Sonunda yine odama sığındım; göğüme, yıldızlarıma...” (37)

Yazarın çoğu öyküsünde olduğu gibi bu öyküsünde de yaşlılığa bir başkaldırı vardır:

“Korku bu! Eşitsizlik bu! Doğa her gün tazeleniyor, her ilkyaz yeniden doğuyor, kişi geçiyor! Apaçık bu, yaratıcı kişiyi çekemiyor: Gören, duyan, anlayan, seven, tutkulu, yaratabilen, başkaldırabilen birini atmış yeryüzüne evreni çekip çevirtmeye, sonra da yaşlandırmış, çöktürmüştü... Ölüm... Ölüm ne ki yaşlanmanın yanında!” (37)

Yaşlılara örnek olarak iki halasını anlatır. Büyük halası öteki dünya için kendisini Tanrı'ya adanmış, küçük halanın ise yaşama isteği hep canlı. Kısa etekler giyer, içki içer, makyaj yapar fakat büyük hala sürekli bunların günah olduğunu söyler ve onu hep çoğu şeyde engeller. Aslında büyük hala toplumun, mahalle baskısının sesi, küçük hala ise var olmaya çalışan kadının temsilidir. Bunun üzerine kadın kendisini sorgular, onu engelleyen bir şey olmadığını düşünür ve “istediği gibi yaşamaya” karar verir. Değişime önce görünüşünden başlar. Koyu renkli ve spor kıyafetleri bırakır. Öncekinden farklı giysiler giyer. Bu şekilde kendine ve her gün işe birlikte gittiği, neredeyse kaderlerinin benzeştiği insanlara da yabancılaşır. Kıyafetlerinden sonra çevresini de değiştirir:

“Kalktı bir başına seçkin çay evlerine gitti; fincanı tutan eline, sigarayı tütüren dudaklarının büzülüp açılmasına yabancı kalıyordu; yine de hoşlanıyordu: Bir başkalaşmaydı bu, kendini yinelemekten kurtulmaydı; hatta tüm asınlardan, geçmişten, çevreden, yaşlanıştan bile sıyrılıştı; gerçek bir savaştı öteden; otuz beş yılı yenmeye kalkışmaktı.” (39-40)

Kadının “yaşadım” diyebilme çabası başlamış olur fakat bu çabayı savaş olarak nitelendirmesi manidardır. Aslında bu değişimin ya da yaşam tarzının doğal olarak, kendiliğinden gelişmesi gerekirken çevresine ve o çevrenin bir ürünü olan kendisine açtığı bir harp olarak nitelendirir. Yani kadınsan ve yaşamaya çalışıyorsan bunu bir mücadele sonucunda elde etmelisin. Kadının insan olarak en doğal hakkı olan “kendi olma, istediği gibi yaşama durumu mücadeleyle elde etmesi gereken bir şey olarak aktarılır.

Bu değişiminde ona eşlik edecek bir arkadaş arar ve iş yerinden bir erkekle görüşür. Birlikte tiyatroya giderler, aralarda sigara içerler. İkisi de bu davranışlar için toydurlar fakat kadının buna aldıracağı yoktur. Erkeği sadece arkadaş olarak

görmektedir, kendini değiştirmenin bir parçası sadece fakat erkek onun için aynı şeyi düşünmüyordur. Niyetini belli eder ve olumsuz cevap alır. Bunun üzerine kadına karşı kötü davranmaya başlar. O ise bu davranışlar karşısında susar ve eski haline geri döner. Yine koyu renkli kıyafetler giymeye, yalnızlığına geri döner.

Arada kentin uzak yerlerine gidip tek başına vakit geçirir ama kendi dışına çıkma savaşında yenilmiştir. Bir gün yine yabancılaşmak için gittiği bir kentte bir otelde kalır. Orada lokantada yemek yerken şimdi eşi olan adamla karşılaşır ve ilişkileri başlar: “Onlar en güzel öğle yemeklerim, en doyulmaz ikinci çaylarım, caddelerde dolaşmalarım... Niçin evlendim; ikimiz de yaşantıları bölünecek kişiler değildik; sınırlanmak bizim için en son düşünülecek, umarsız bir durumdu.” (43) Kadın kocasını severek evlendiğini düşünmesine (öyle sanmasına) rağmen evlilik onun için özgürlüğünün kısıtlandığı bir durumdur: “Beklemekte olan anneler, kardeşler, evler; hatta otel yazıcıları, otel yönetmenleri, garsonlar, süpürücü kadınlar, komiler için belgelilik koşulluydu.” (43) Kadın, kendi dışındaki insanlar -ailesi, çevresi, toplum- için evlilik yapmıştır. Bu durum bize kadın erkek ilişkisinin kabul edilebilir olması için devlet onaylı olması gerektiği dayatmasını hatırlatır.

Birkaç gün sonra otele sevgilisiyle gider ve otel çalışanlarının farklı bakışlarına maruz kalır fakat çevresini umursamaz. Evine geri döndüğünde artık başka biridir. Annesinden evlenmek için izin istemez sadece ona haber verir. Düğünü iki tanıkla yapmak ister çünkü evliliği büyötmek istemez fakat sonunda davetlilerin katıldığı bir salonda tören yapar. Sonra da ailesini bırakıp kocasının evine gider: “Bir odası vardı. Bir onundu o oda, bölüştüğü biri yoktu. Şimdi şu oda kocasının, çocukluğundan bu yana kocasının olmuş; onu da bu odaya aldı, şu eşyadan birini nasıl almışsa öyle: bir halı, bir yatak...” (37)

“Bu odayı, şu yatağı bölüştü benimle... Gene her şey onun kaldı: Ona özgü oluşlarını sürdürüyorlar nasıl da... İşte ben de, ben de, ben de! Çözemiyor: Sezgiden bile gizlenmiş isteklerin tadılmışlığı mı, kadınlığa erişmenin kızları düş evreninden çekip çıkarması mı? ‘Kişiyeye özel’ bir nesneye dönüşme evresinin özümseme dönemi belki... Yalnız Havva, yalnız Adem ve evrenin birdenbire algılanan karmaşası... “Ona özgü olmaktan, edilgenliğimden duyduğum, sandığım mı yoksa, o mutluluk!” (44)

Kadının kocasının evindeki tutsaklığı, özne olamayışı ve bulunduğu yere yabancı kalışı öyküde bu şekilde aktarılır. Âdem ve Havva'nın anılması ise akla Havva'nın Âdem'in kaburga kemiğinden yaratılış hikâyesini getirir. Burada da kadının erkeğin bir uzantısı, ona ait bir nesne olması durumu söz konusudur.

Kocasının evinde, onun her istediğini yapan, kendisine karışan bir kayınvalideyle yaşar. Asla iki kişi olamazlar, bir üçüncüsü her zaman oradadır. Bir şey yapmaya kalkıştığında hep kayınvalide bariyerine çarpar. Bu sebeple hep geri çekilir, susar, eve tamamen yabancı kalır: “Bu benim kurduğum bir yaşantı olmamalıydı... Bu nesnelere alışverişim yok; yabancılık her köşede bana karşı pusuda. Ben neyim kocamın yaşantısında?.. Acıkır yer, uykusu gelir yatağına gider... Ben bu gereksinimlerden biriyim ancak.” (47) Kocasıyla aralarında büyük bir iletişimsizlik vardır. Kadının bu durumunun farkına varamayan adam ona “evde konuk gibi davrandığını” söyler. Annesine mektup yazdığını görünce yargılar bir şekilde çok sık yazdığını dile getirir.

Kadın ilk defa yabancı olduğu evde bir şeye karışır ve kocasının çalışma masasını, kitaplığını düzenler. Eşinin bundan hoşnut olacağını düşünür. Bu davranış, evde varlığını gösterme çabası olarak da okunabilir. Fakat beklediği olmaz ve eşi yanlış yaptığını, eşyalarına dokunmaması gerektiğini söyler. Bunun üzerine kadın artık bu eve asla yerleşmeyeceğini anlar. Kurulu düzenin en fazla bir eşyası olabilir. Bu fark edişle yatak odasına gider, kocası peşinden gelir. Kadının sadece biraz kırıldığını düşünür ve gönlünü almaya çalışır fakat artık bardak taşmıştır: “Kadına sokulmak için dönüyor. Orada tam bir yabancı kadının oturakaldığını algılıyor birden. Oysa kadının baktığı da o: Bakıyor, görmek istemiyor; giderek görmez de oluyor: Onun da alıştığı bir düzeni vardı, bırakıp geldiği annesi bir de, kardeşleri... Özgürlüğü de...” (50)

Öyküde temelde iki oda karşımıza çıkmaktadır. Birincisi kadının evlenmeden önce kendi evindeki odası, diğeri ise evlendikten sonra eskiden eşinin odası olan yatak odasıdır. İlk oda kendisine ait, hayal kurduğu, kitap okuduğu, düşüncelere daldığı, insanlardan kaçmak istediğinde ona sığınmak olan ve kendisini özgür hissettiği bir yerdir. (Öyküdeki bu oda bize Virginia Woolf’un Kendine Ait Bir Oda adlı eserini anımsatır) İkinci oda ise ilk odanın tam tersine içinde kendisini bir eşyadan, nesneden farksız hissettiği, tamamen yabancı olduğu, asla kendi olamadığı bir yerdir. Başkarakter olan kadın evlenmeden önce hayatının tekdüzeliğinden kurtulmak, “yaşadım” diyebilmek için bir savaşa girer ve kendisini değiştirmeye çalışır. Bu yolda tanıştığı adamla evlenir fakat yaşamı eskisinden daha kötü bir hale gelir. Bir oda kadar olan özgürlüğü de tamamen elinden alınır. Evlilikle birlikte gelen tutsak hayatında sıkışıp kalmıştır.

3.3.4. Kadın Olmak (Ağustos 1972)

Bu öykü ilk kez *Türk Dili Dil ve Edebiyat* dergisinin 251. sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Park

Zaman: Öğleden sonra

Kişiler: Örcül, Savga

Olay: Örcül ve Savga, çok eski iki arkadaştır. İkisi de üniversite mezunudur ve Örcül evli, Savga ise bekârdır fakat evli ve iki çocuk babası olan bir adamla ilişkisi vardır. İkili bir parkta buluşup sohbet ederler. Örcül, parktaki diğer insanları gözlemleyip onların hakkında tahminlerde, yorumlarda bulunur. Savga ise başta çevresine karşı duyarsız gibi görünür. Örcül parktaki kadın ve erkekleri incelerken onların hiçbir zaman istedikleri gibi giyemediklerini ve davranamadıklarını düşünür: “İşte böyle, ne ‘mini’ ne de ‘maksî’ etek giyebilirler gereğince kızlar, sınıflarının baskısına asılı.” (51). Yazar yeniden toplum baskısına vurgu yapar. Örcül, yanlarından geçen bir delikanlının arkadaşıyla konuşmalarına kulak misafiri olur:

“Benim de anam bakılsın ister. Memet de var üsteye, iyi de okuyor oğlan; onu olsun tam okutup adam edelim, diyorum. Topu topu iki yılı kaldı yükseğe gitmesine; o zaman da artık bir burs murs aranır. Beklemek dağınıklık. Kızı nasıl tutuyorum bilirsin. Evreni füzeynen tarasam eşini ya bulurum ya bulamam be arkadaşım. Şimdi gelsin buraya, şu çay bahçesine sözgelimi, bir çırpıda kırıp sarar, yapıp yakıştırır ortalığı, ne marsık kokusu kalır ne bir yaramazlık!” (52).

Erkeğin kadınla neden evlenmek istediği açıkça bellidir: Annesinin bakılmasını ister, evinde düzen ister, yemek, temizlik yapacak biri lazımdır. Yani bir nevi “hizmetçi” arıyordur. Şimdiki sevgilisi de bu iş için biçilmiş kaftandır. Evlenmek istemesinin sebebi, sevdiği için o kadınla birlikte olmak değil, onun evi çekip çevirecek bir kadın olmasıdır. Çoğu erkeğin kadından ve evlilikten “beklediği” şeyi bu delikanlının sözleri üzerinden net bir şekilde okuyabiliriz. İki arkadaş oturdukları yerden kalkarlar ve park boyunca yürürler. Örcül, berberdeki kızı görür: “Berberdeki işçi kız bu! Elini tutan da nişanlısı olacak; beni görmemişlikten geldi. Saçımı keserken öylesine kişilikliyken nişanlısının yanında iyice ezik.” (Kadın Olmak, 52-53). Aslında işçi kızın, iş yerinde kendinden emin, güçlü bir duruşu varken erkeğin yanında sönük, silik kalmak zorundadır çünkü erkekten daha fazla ön planda olmak hoş görülen bir şey değildir. Güç, toplumda kadına değil erkeğe yakıştırılan bir kavramdır. Dolayısıyla kadın, özellikle erkeğin yanında bu yönünü törpülemelidir.

Parkta toto oynayan çiftler de vardır. Bütün umutlarını şans oyunlarına bağlarlar. Örcül, az önceki delikanlının da toto oynadığını düşünür. Kazanırsa o da diğerleri gibi sıcacık bir evin hayalini kurar fakat daha sonra fazla abarttığını düşünmüş olacak ki yılgın bir sesle: “Çok da bir şey beklemeyeceksin bu geçici dünyadan. Benim kız beklemez bak; azı çok, bayırı düz etmesini bilir o.” (Kadın Olmak, 54). Delikanlının bu düşünceleri Örcül’ün kafasında bir kurgu olmasına rağmen alıntıda bahsedilen şey tam da toplumun, erkeklerin; evli bir kadından, eşlerinden bekledikleri şeydir: Kadın, elindekiyle yetinmeli, fazlasını istememeli, gerekirse eldekini çoğaltmasını bilmelidir. Dolayısıyla bir evde düzensizlik, yokluk, sıkıntı varsa bunun ilk sorumlusu kadındır.

Örcül, bu delikanlının öyküsünden çıkamaz ve bu sefer kendisinden bir sürü şey beklenen kızın peşine takılır, onun durumunu hayal eder. Genç kadın iş dönüşü eve gitmek için dolmuş kuyruğunda beklemektedir:

“Kendi yörelerine gidecek taşıtları beklerken konuşmak, el ele omuz omza sevişmek için yalnız kuyruklarda zamanları vardır gençlerin, kullanamazlar. Çevrenin ağzına sakız olmak, Cumalilerin Hicran’a benzemek, salt bu nedenden sokağa düşmekten, ille de evde kalmaktan ödleri kopar kızların; hem oğlanlar bir baltaya sap olamamışlardır daha. ‘Arabasız sürücüye varıp ananın yazgısını yaşamaktansa’ diyordu biri.” (55).

Gençler, özellikle kadınlar, istedikleri gibi davranamaz, ilişkilerini yaşayamazlar. Bir erkekle görünseler toplumun diline düşmekten, bu nedenle “evlenilecek namuslu kız” statüsünden mahrum bırakılıp evde kalmaktan korkarlar çünkü bir kadının yaşı geldi mi evlenmeli, yuvasını kurmalıdır. Bu durumun aksi, toplumsal düzene uymadığı için onaylanan bir şey değildir. Örcül hayal etmeye devam eder. Kız artık delikanlıyla evlenmiştir fakat umut ettiği şeyler gerçekleşmemiş, kendine ait bir evi yoktur ve hala kayınvalidesiyle birlikte yaşar. Bekârken özgürlüğünü hep geleceğe ertelerdi fakat evlendiğinde de düşlediği şeyi yaşayamaz: “Evlenmek diye yürek tüketiyor kızlar. Bir erkekle – ister sevdiği olsun – bir yatağı bölüşmek için olmuş oluyor evlenmeleri çoğunun; alışınca da ‘hani benim yatağım, odam, sofam, hani mutfağım’” (56-57). Kadınlar evlenmeden önce özgürce cinsel hayatlarını yaşayamadıkları için evlenmek istemelerinin çoğu sebebi “yatağı paylaşmak” olur. Fakat o ilk heves geçince kendilerine ait bir yaşam alanı arayışına girerler. Özgür hissedecekleri bir ortam ararlar. Onlara asıl lazım olan şey budur. Yazar alıntıda bunun altını çizer.

İki arkadaşı, parkta yanlarına gelen fotoğrafçıya fotoğraf çektirirler. Poz verirken hemen arkalarında konuşan başka bir çift kulak misafiri olurlar. Kadın kocasının kız kardeşinin kendisine yaptığı bir şeyi anlatmaktadır. Kocasını da yaptığı şeyleri herkese

duyurmamasını söyler ama kadının buna verdiği cevap manidardır: “Yo Osman yapamam. Aşırımsım gibi gelir bana. Hem hiçbir şeyime sahip değilim ki. Kirlilerimi bile saklayamam.” (Kadın Olmak, 58). Kadın kendi kocasının parasını bile harcarken başkalarına hesap vermek zorunda, bunun bedelini ödemek zorundadır. Bu cevap, ekonomik özgürlüğe sahip olmayan kadınların hissettiği yoksunluğu ortaya koymaktadır. Fotoğrafçının yanından uzaklaşırlar ve Savga konuşmaya başlar:

“Uzun genç kızlığın boyunca neler yaptığını, neler kurduğunu anımsa! Konuşurduk: On yıl on beş yıl konuştuk; ta lise yıllarından, yükseköğrenim sonuna ve sen evlenene dek... Bilinçliyim: isteklerimden, umutlarımdan biri bile kurguda kalacak nitelikte değildi. Gerçekçi bir kızdım ben, olmayacak durumlar kurmadım.

(...)

Biliyordum... Ben katlanamazdım. Benim namusluluğum da burada: Olduğumdan başka türlü davranmadım. Bak Örcül, işin en önemli yanı, erkek arkadaşımın herkesin deyişiyle ‘dostumun’ karısı var, çocukları var: İki çocuk hem... İşin kötü yanı da iyi yanı da bu: Evli olmasaydı çoktan evlenmeye kalkardı benimle, yine de giriyor kimilerde. Evlensem sizce de sorun kalmazdı: Kınayamazdınız beni; ben ne kazanırdım? Karşıtı bir bir yitirdim yakınlaştıkça.” (59).

Örcül, Savga’nın evli bir adamla birlikte olmasından ötürü onunla görüşmekten çekinir fakat eskiden beri arkadaşlıklar. Alıntıdan anlaşıldığı gibi Savga bunların farkındadır. Eskiden Örcül’le konuştukları ne varsa, Savga bugün onları yaşıyordu. Yani düşünceleri değişmemiş, istekleri doğrultusunda bir hayat yaşamış ve yaşıyordu. Seçtiği yaşamdan ötürü bencil ve namussuz olarak adlandırılrsa da aslında yazar, bu karakter üzerinden bize namus kavramını sorgulatır. Yazar namus denen şeyin, cinsel birliktelikle daha doğrusu “topluma göre ahlaki olmayan” durumlarla ölçülmemesi gerektiğini asıl namusluluğun olduğu gibi davranmak olduğunu vurgular. Dolayısıyla ikiye bölünmüş yaşamlar asıl ahlaki olmayandır. Bu yüzden Savga, ilişki yaşadığı adama toplum “dost” yakıştırmaları yaparken kendi “erkek arkadaş” der. Savga anlatmaya devam eder:

“Eh size benzerdim ben de: Sümüklü mendiller, deri kokulu çoraplar yıkardım; o illet gömlek kollarını yakalarını-çok az kadın bundan kendini kurtarabilmiştir çünkü- çitilemeler, ütü ütü... Mutfaktan hiç kurtulamamak: Midelerine de düşkündürler bir o kadar. Sonra yüze çıkarılamamak, geride bırakılmak ve ötesi.” (60).

Burada evli kadınların kaderi olan ev işlerinden bahsedilmektedir. Savga’nın istemediği, yaşamayı reddettiği hayat tam da budur: Kadının evlilikle birlikte gelen sorumlulukları ve bunların altında ezilip yok olması, geride bırakılması yani kendi varlığını gösterememesi ve hissedememesi. Buna karşılık Örcül yaşadığı maddi sıkıntıları ve çocuklarının bundan nasıl etkilendiklerini anlatır. Savga’nın asla böyle bir duruma düşecek kadın olmadığını da ekler. Öte yandan hikâyelerini çok iyi bildiği delikanlıyla sevgilisinin öyküsüne geri döner. Genç kız evliliğinin ilk gününde

“özlemlerini buruk bir doyumla donmuş bulur ve ilk oyun: Uyku gösterisi, doyuma varmış dışının kendinden geçmişliği.” Kadın ilk cinsel ilişkisini düşündüğü gibi yaşayamaz fakat bu gerçeği saklamak zorundadır. Bu yüzden rol yapar ve doyuma ulaşmış, çok yorulmuş gibi uyuma taklidi yapar. Yukarıdaki alıntıda yazar önemli bir noktaya değinir: Kadın evliliğinde mutsuz olduğu şeyleri dile getiremez. Hele de bu erkeğin erkekliğini gösterdiği cinsellik olunca iki kez susmalı hatta çok zevk almış sahte bir oyun çevirmelidir. Çünkü hoşnutsuzluğunu dile getirirse erkeğin gücünü sorgulamış olur ve ona kendini yetersiz hissettirir. Bu durum toplumsal cinsiyet rolleri bakımından asla kabul edilemez. Dolayısıyla da bu tarz sorunlar dile gelmemelidir.

Delikanlı ile sevgilisinin hikayesine dönecek olursak, ilk gecenin sabahında mutfaktan sesler gelir, Memet’in ıslığı duyulur. Bunlar karşısında genç kız biraz utanır ve sinirlenir. Kendine ait olmayan bir eve nasıl uyum sağlayacağını düşünür ve üzerine sinen “dev bir yalnızlıkla” odadan çıkar. İki ay sonra evlenmek için acele ettiklerini düşünür ve ağlar. Peşinden hamile kalır fakat kayınvalidesinden dolayı hamileliğini de rahat geçiremez. Çocuk doğunca da sıkıntılar bitmez:

“Erkeğin sırtı daha da vurdumduymazlıkla, çocuğunu emzirmekte olan kadına dönük kalacak. Gide gide çocuğa, gece yarısı çocuk ağlamalarına başkaldırılar, homurtular gelişecek. İşyerinde iş aralarında bitkinlikten uyuklamalarını, meme uçlarının dayanılmaz sızısı engelledi. Bebeğin sütü aka aka kadının çamaşırlarında tükendi: Ufacık cezvelerde, iki kulplu alüminyum kaplarda, gece gündüz, işten döner dönmez, giderayak, sıfır altı soğuklarda pişirdiği sütlere, mamalara yine de iliğini özünü kattığını sezinledi: Çocuk beslenmeliydi.” (63).

Kadının yaşadığı ve yaşayacağı tüm sıkıntılar yukarıdaki alıntıda sıralanmıştır. Erkeğin ve toplumun kadından beklediği; kocasına “kadınlık” yapması, bulunduğu yeri çekip çevirmesi, çalışması, eve para getirmesi, çocuk yapması ve bakımıyla uğraşmasıdır. Bunları yaparken de sesini çıkarmamalı, olana razı gelmelidir.

Savga seçtiği yaşantıdan dolayı Örcül’e hepsinden yiğit olduğunu, “erkekçe davranabildiğini” söyler. Örcül, Savga’nın bu duruşunu över: “Görmek istemediğine bakmıyor; duymak istemiyorsa kulak tıkayabiliyor. Bencilliği erkeklerinkine eş; bu nedenden genç kaldı. Memet’in yengesi, Savga’nın yarı yaşında yaşlandı. Ben, çenemi dik tutup ümüğümün sarkmaya başladığını gizlemeye çalışıyorum.” (Kadın Olmak, 64). Savga kendini çok iyi tanıdığı ve isteklerinin farkında olduğu bir hayat yaşadığı için daha dinç ve genç görünür. Yazarın diğer öykülerinde sıklıkla üzerinde durduğu “yaşamak ve yaşlanmak” durumları burada da karşımıza çıkar. Savga örneğinde olduğu gibi kadın, kendini tanıyabilirse ve istekleri doğrultusunda yaşarsa gerçekten yaşadığının farkına varır ve daha geç yaşlanır:

“Erkek gerçekten kadına dönük bir sırttır. Biz gene de bu sırtı açıksa örteriz üşüyüp sayrılanmasın diye; iliklerimize işlemiş analık duygusu ana olsak da olmasak da tümümüzün: (içini çekti) kişi olmaktan da güç bir durum kadın olmak, dedi bir yerden okuyormuşça, sesi madensi.

Savga birden benden daha güçlü, daha gerçekçi olmuştu.

“Senin Memet’in yengesine acımıyorum ben, kızıyorum. Kendi seçti. Sen de tümünüz kendiniz seçtiniz... Ben de.” dedi.” (64).

Burada, yazarın başka öykülerinde de karşılaştığımız kadının “anne” rolü karşımıza çıkar. Bu rol kadının çocuğuna karşı ortaya çıktığında sağlıklıdır fakat kadının eşine karşı büründüğü bir durum olursa, kadın sadece o ilişkide bakıcı olarak var olur. Tıpkı burada olduğu gibi. Yazar çoğu evliliğin böyle bir dinamik üzerine kurulduğu gerçeğini bizlere sunar.

Öykü, iki arkadaşın hem kendi hayatları hem de çevrelerinde gördükleri kadınların hikâyelerinden kadın profilleri bizlere sunmaktadır. Örcül; üniversite mezunu, çalışan, evli ve çocukları vardır. Savga, evli ve çocuklu bir adamla ilişki yaşar. Parkta karşılaştıkları diğer kadınlar, berberde çalışan ve delikanlının sevgilisi, kendi paralarını kazanan kadınlardır fakat ekonomik özgürlükleri olup olmadığı tartışılır. Parkta eşiyile konuşan kadın ise çalışmayan, eşine ve onun ailesine tam anlamıyla bağımlı olan bir kadındır. Ekonomik özgürlüğü olmadığı için yaptığı her şeyde kendini hesap vermek zorunda hisseder. Öte yandan çalışan, para kazanan kadınlar ya eşlerine ya da ailelerine yardım etmek zorundadır. Kendi zevkleri için para harcayamazlar, hep geçim sıkıntısı içindedirler. Örcül ve Savga her ikisi de kadın meselelerini lise hatta üniversite zamanından beri konuşurlar fakat Örcül evlendiğinde bu muhabbetler kesilir. Bir aile kurmuştur, çocukları vardır ama yaşadığı zorluklar delikanlı ve sevgilisinin hikâyesinden farksızdır. Bu yüzden bu hikâyeyi kolayca kurgular üstelik onları çok iyi bildiğini söyler. Savga ise seçimlerine, isteklerine sadık kalır ve evlenmez. “evli kadın, eş, anne” gibi rollere girmediğinden diğerlerine göre daha iyi bir hayat sürmektedir. İyi fakat “ahlaki olmayan”. Yazar, Savga’yı yargılayıcı bir tavra girmez aksine olduğu gibi davrandığı için namuslu olduğunu düşünmemizi sağlar. Toplumun dayattığı rolleri kabul etmek istemez, daha doğrusu yapamayacağını bilir. Bu yüzden farklı bir yol seçmiştir. Diğer kadınlarsa kendilerini, isteklerini sorgulamadan evim olsun ya da bir erkekle yatağı paylaşma, “sahipli” olma isteğiyle toplumun düzenine ayak uydururlar; beklenen tüm rollerin, sorumlulukların altına girerler ama daha evliliğin ilk gününden pişman olarak hayatlarına kaldıkları yerden devam ederler.

3.3.5. Bekirler (Aralık 1974)

Bu öykü ilk kez *Türk Dili Dil ve Edebiyat* dergisinin 279.sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Ev, okul

Zaman: Akşamüstü

Kişiler: Bekir, dayısı, annesi, Alpay

Olay: Bekir, annesi ve Bekir dayısıyla birlikte yaşamaktadır. Dayısı; uzun boylu, yakışıklı, eğitimli bir insandır. Annesi bu yüzden ismini çocuğuna verir fakat dayısı artık kırklı yaşlarına gelmiş, kendini eve hapsedmiş, insanlarla iletişimini koparmış bir adamdır. Bekir bu yüzden dayısının bu uyurgezer hayatını sevmez, onu yadırgar.

Bekirlerin maddi durumu iyi değildir ama o arkadaşlarına her zaman yardım eder. Yaşam ve karakter açısından kendisine tamamen zıt Alpay adında bir arkadaşı vardır. Alpay zengin, tatillerde yurt dışına giden, yabancı arkadaşları olan, zorluk görmemiş ve insanlara karşı duyarlı biri değildir. Bir gün Amerikalı arkadaşlarıyla dağa giderler ve Bekir Alpay'ın yerine nöbete kalır. Akşam döndüklerinde yemek masasında birlikte otururlar. Aralarında 1500 dolarlık bir zarardan bahsederler. Bekir önce bunu bir arabanın zararı sanar fakat sonradan anlaşılır ki akşam dağdan dönerken yirmi üç yaşında, iki çocuk annesi bir kadına çarpmışlardır ve kadın ölmüştür. Bir insan ölür ama Alpay ve Amerikalılar zararın ne kadar olduğundan bahsederler. Üstelik ölümden etkilenmeden büyük bir iştahla yemeklerini yiyip gülüşmeler eşliğinde muhabbet etmeye devam ederler. Bekir olayın etkisinden kurtulamaz, ölen kadını ve çocuklarını düşünür. Öte taraftan olanlardan zerrece etkilenmeyen insanlar vardır. Bekir bu farkındalığı yaşadığı anda dayısının sessizliğini anlar ve onla konuşmak için harekete geçer. Öyküde oldukça keskin bir “Batılı” ön yargısı vardır. Amerikalı insanlar ve onlara benzemeye, öykünmeye çalışan insanlar adeta duygusuz olarak aktarılır.

3.3.6. Yenilenmek (Ocak 1974)

Bu öykü ilk kez *Türk Dili Dil ve Edebiyat* dergisinin 268.sayısında yayınlanmıştır.

Mekân: Sokak

Zaman: Akşam

Kişiler: Kadın

Olay: Genç bir kız, akşam vakti tek başına evden kente doğru yürür fakat günün bu saatinde yürüyor olmanın alışılmamışlıktan gelen bir tedirginliğini yaşar. Öykü ilerledikçe kızın yaşam öyküsünü görmeye başlarız. Annesi zengin bir aileye mensuptur ama genç yaşta babasıyla evlenip yoksul bir mahalleye taşınır. Hayatı bu evlilikten sonra zahmetli geçmeye başlar. İki kızını bir de oğlu vardır. Yıllar sonra büyükanne (anneanne) bu ailenin yanına taşınır, onlarla birlikte yaşar. İlk başlarda kızının içinde bulunduğu koşullara çok üzülür fakat daha sonra bu üzüntüsü kızgınlığa dönüşür ve kızını ve torunlarına sürekli sorun çıkarır. Ailenin tek derdi bu da değildir; kızın annesi ve dayısı uzun yıllar birbirleriyle küslerdir.

Dayı çok zengin olduğu için kendi annesini her ziyarete gelişte ona güzel yiyecekler, çikolatalar getirir. Bu yüzden büyükanne, kızının maddi durumuna ayak uyduramaz, kendisini onlardan ayrı görür. Ayrıca dayı, kardeşi ve ailesini fakir oldukları için küçümser ve onlara mesafeli davranır. Çocuklar bu muameleden mutsuz olmaya başlarlar ve yaşadıkları mahalleden, maddi durumlarından ötürü utanç duyarlar. Bu yüzden genç kızın evin en büyük çocuğu olarak kardeşlerine çok çalışıp o mahalleden ayrılmaları gerektiğini sürekli söyler. En sonunda kız kardeşinin taşralı bir hukuk öğrencisiyle ilişkisi olduğunu öğrendiğinde “ailenin onurunu korumak gerektiğini” söyleyince kardeşi büyükannesi gibi insanları bıktırdığını ima eder. Oysa en çok korktuğu şey de anneannesine benzemektir. O şaşkınlıkla evden çıkar.

Yolda yürürken rastgele bir tiyatroya girer, akşamın bu saatinde tek başına tiyatroya gitmek ona düş gibi gelir. Oyun, hak ettiği halde bir türlü terfi alamayan bir adamı konu alır. Bu sahne ona erkek kardeşinin durumunu hatırlatır. O da aynı şeyleri işyerinde yaşamaktadır. Genç kız tüm bu olanları dayısına bu küslüğün bitmesi için yazdığı bir mektupta anlatır. Tiyatro bitiminde “yabancılaşmış, yenilenmiş” bir şekilde evine döner.

Beş Günün Öyküsü adlı kitapta yazar, daha çok evlilik kurumu üzerinde durur. Evliliğin aslında aileler için ya da otelde aynı odada kalmak için lazım olan bir imza olduğunu dile getiren ve bu resmi sözleşme altında ezilen kadınlar öykülerinde karşımıza çıkar. Eşinin evinde kendisini bir eşya gibi gören kadınlar, modern olma uğruna evlenmeden önce cinsel birliktelik yaşaması gereken kadınlar, hamileliğin doğal olmasına rağmen devlet dairesinde saklanması gereken bir şey olduğunu

düşünen kadınlar, bu durumların getirdiği çaresizlikle sessizce baş etmek zorunda kalırlar. Evlilikle birlikte namus kavramına da değinen yazar, bu kavramı sadece kadına değil erkeğe de atfeder ve kişinin istediği hayatı dürüst bir şekilde yaşaması üzerinden namusu tanımlar.

3.4. Yazarın Dergilerde Kalmış Diğer Öyküleri

3.4.1. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*

Türk Dili Dil ve Edebiyat dergisinde Saadet Timur'un toplam 11 öyküsü yayımlanmıştır. Bunun dışında 1 tane de oyunu yayımlanmıştır. Başka tiyatro metni olmadığı için bu oyunu da öykülerin içinde, bu bölümde incelenmiştir. Dergideki öykülerin bazıları -Bekirler, Kadın Olmak, Öznesiz, Sevebilmek, Tutsak, Yenilenmek- kitap olarak yayımlanan öyküleri içinde yer aldıkları için onların incelenmesi bu bölümde değil, kitap incelemeleri içinde bulunmaktadır. Dergideki öykülerin künyeleri şu şekildedir:

“Kendi Yaşantısında Yitmiş Bir Adam”, s. 211 (1969), 80-84.

“Suçlular”, s.214 (1969), 573-579.

“Karanlığa Kalmak”, s.296 (1976), 374-382.

“Bir Genç Daha”, s.315 (1977), 599-609.

“Yüce Padişah Masalı'nın Öyküsü”, s. 336 (1979), 153-159.

“Masal”, s.350 (1981), 498-509.

3.4.1.1. Bir Genç Daha (Aralık 1977)

Bu öykü, *Türk Dili Dil ve Edebiyat* dergisinde “Yazında Kadın Duyarlığı” başlıklı özel sayısında yayımlanmıştır. Metin, 1980 Darbesi'nden önce sokaklarda yaşanan silahlı saldırıları konu alır.

Mekân: Otobüs Durağı

Zaman: Gün Ortası

Kişiler: Öğretmen, kahverengi gözlü kız

Olay: Bir otobüs durağında kalabalıklar arasında öğretmen olan bir kadın, diğerleriyle birlikte otobüs beklemektedir. İnsanların konuşmalarından, 23 yaşında bir gencin az

ötedeki kaldırımda kurşunlandığını duyar. Bu olay ona, daha önce otobüste karşılaştığı gençleri hatırlatır:

“Çok genç iki kişi... Köşeye sıkışmış, kuşkulu tavşan bakışlarıyla çevrelerini ürkek ürkek taraya taraya konuşuyorlar fis fis (...) ‘Ne zaman tutukladılar?’ (...) ‘Gideriz ha görmeye, kitap götürürüz, seçeriz de, yapamaz kitapsız.’ Yaralıyı bir anlık bir düşünce sardı; içinde çekingenlik, korku, kararsızlık olan. Soruyorlar, olacağı biliyorlar, birçok işe bulaşmıştır kuşkusuz. Bildiriler dağıtmıştır sokaklarda... ‘Kahrolsun!’ diye bağırmıştır. Okuduklarıyla da dikkat çekmiştir.” (600)

Kadın, son yıllarda gençlere yapılan baskılardan rahatsızdır, her yerde onların yaşadıkları zulme ve yalnızlıklarına şahit olur. Hatta tesadüfen bir çatışmanın ortasında kalıp sonrasında olaya şahitlik de yapmıştır. Kaldırımda yatan ölüyü kaldırmak için gelen kolluk kuvvetlerine tepkilidir:

“...plastikten oyuncak güvenlik görevlilerinin bu panzerlere sığınıp koca koca yapılara şakacıktan güvenlik sağlamaca oynamaya kurulu olarak koştuklarını görmüştü. Kurguları bitince de durup yine plastik ya da kurşun oyuncak erler gibi ‘tüfek omuzda’, ‘tabanca belde’, çevreyi öylece seyrededurduklarını görmüştü hep.” (602)

Burada yazar devletin, polisin ve askerin yaşanan olaylara karşı tutumunu eleştirir. Ölümlere müdahale etmeyişlerini, insanların hayatlarını korumaya yönelik hiçbir tedbirin alınmadığını, sadece her şey bitince ortaya çıkıp kişileri tutukladıklarından yakınır. Kendi gençliğinin daha sakin, daha sakin ve huzur içinde geçtiğini anımsar. Yoksulluk çekseler bile çalışıp istedikleri noktaya gelebildiklerini, en azından sokakta güven içinde yürüyebildiklerini söyler. Hastalık, trafik kazası gibi ölümlere sevinir olduğunu dile getirir. O günkü gençlerin ne kadar zorlandıkları ve ne kadar yalnız olduklarını dile getirir.

3.4.1.2. Karanlığa Kalmak (Mayıs 1976)

Mekân: Kordon

Zaman: Akşam

Kişiler: Yaşlı kadın, oğlu, gelini ve torunu

Olay: Yaşlı kadın, oğlu ve gelini Kordon’da yürürken her biri kendi geçmişlerine dönüp bakarlar. Fakat anlatıcı kadınların gözüyle bize öyküyü aktarır. Gece, orta halli bir otel bulmak için yürürler ve çok da temiz olmayan eski bir oda bulurlar. Bu esnada geriye dönüşlerle yaşlı kadının bir tramvay kazasında sakat kaldığını, aynı zamanda kocasını kaybettiğini, kardeşleriyle miras kavgasına girmeden kenara çekilmesine rağmen kimsenin onla konuşmadığını anlarız. Gelinin ise babasının öldüğünü, genel olarak

maddi durumlarının iyi olmadıklarını görürüz. Bu üç karakter de geçmişini hatırlayıp hüzünlenirler, gelecek ise onlara kaygı verir. Bu iki ayrım arasında şimdiyi yaşamayı atarlar hep. Etraflarında bulunan binaların, otellerin ileride yıkılıp daha pahalı ve yüksek binaların, gökdelenlerin yapılacağını düşünürler. Ve o lüks yerlere onlar gibi insanların gelebileceklerini de idrak ederler. Öykü, geçmiş ve geleceğe takılıp şimdiyi yaşayamamanın eleştirisini yapar.

3.4.1.3. Kendi Yaşantısında Yitmiş Bir Adam (Nisan 1969)

Mekân: Durak, ev

Zaman: Akşam vakti

Kişiler: Bay İsmet, Semi ve karısı

Olay: Bay İsmet eskiden kitaplar içinde yaşayan, bilgili, entelektüel bir insanken; kendisinden oldukça yaşlı bir kadınla evlendikten sonra karısının yönettiği bir adama dönüşmüştür. Hayatını karısının eline vermiş ve artık silik ve sessiz bir insan olarak hayata devam etmektedir. Yakın zamanda eşi vefat eder ve lüks mobilyalarla döşenmiş apartman dairesinde yalnız başına yaşamaktadır. Semi Bey’le aralarında bir borç meselesi vardır ama Semi Bey bir türlü ondan borcunu alamaz. İsmet Bey’le devamlı durakta karşılaşırlar. Semi Bey onu, hava çok soğuk olmasına karşın atkısız ve paltosuz bir şekilde dolaşırken bulur. Öyle hayattan vazgeçmiştir ki bırakın hayattan zevk almayı, mevsime göre kıyafet giymeye bile üşenir. Bay İsmet, alkolle avunan ve “kendi yaşantısında yitmiş bir adam”dır.

3.4.1.4. Masal (Ocak 1981)

Mekân: Okul, apartmanın önü

Zaman: Akşama yakın saatler

Kişiler: Ceren, Durmuş, Atabay, Masalcı

Olay: Ceren ve Durmuş aileleri doğu bölgelerinden göç etmiş insanlardır. Maddi durumları iyi değildir ve kentin gecekondu yerleşkelerinde yaşarlar. Biri ilkokul üç, diğeri ise dördüncü sınıftadır. Atabay ise okula yeni başlamış bir çocuktur. Ailesinin durumu iyidir ve apartmanda yaşarlar. Apartmanın bahçesinin işlerine bakan bir adam, aynı zamanda apartmandaki çocuklara masal anlatan biridir. Atabay, okulun ilk günü

kendini kötü hisseder, korkar ve bu yüzden eve gitmek ister. Okulda Dursun ve Ceren'le karşılaşır ve onlar Atabay'a çıkışta kendilerini beklemesini, ona eve kadar eşlik edeceklerini söylerler. Okul bitince Atabay'ı evine bırakırlar ama çocuk onlardan ayrılmak istemez. Onları evlerine davet eder. Annesi onları sıcak karşılar. Yemek yerler ve sonra masalcının yanına inerler. Masalcı onlara ülkelerini terk eden insanların masalını anlatır. Başka ülkelere çalışmak ya da okumak için giden insanların, o gelişmiş ülkelerin oyununa gelip, onlara sunulan imkanlara kanıp orada kalmalarını eleştiren bir masaldır bu. Şartları iyi olan ülkelerin bilerek zeki ve çalışkan insanları kendilerine çekip onları kullandıklarını anlatır. Türkiye'nin de durumu budur. İnsanlar para ve daha iyi şartlar için ülkeyi terk ederler ve geri gelmezler. Bu hikâyeyi Atabay sıkıcı bulur ama Ceren ile Durmuş, masalcının asıl anlatmak istediklerini anlamışlardır. Çünkü aileleri ağır şartlarda çalışan insanlardır ve onlar da -her ne kadar yaşları küçük de olsa- bunu bilen olgun çocuklardır. Öykünün alt metninde yazar, yurt dışına çıkan insanların eğitim aldıktan sonra ya da yeterince çalıştıktan sonra ülkelerine geri dönüp, orada öğrendiklerini burada, ülkeyi kalkındırmak için kullanmak gerektiğini vurgular. Ancak bu şekilde bir ülke gelişecektir.

3.4.1.5. Yüce Padişah Masalı'nın Öyküsü (Eylül 1979)

Mekân: Bahçe

Zaman: Akşama doğru

Kişiler: Masalcı ve çocuk

Olay: Bahçıvan masalcı, okula yeni başlayacak olan bir çocuğa masal anlatmaktadır. Kendisi, iş hayatında fazlaca dürüst olduğu için erken emekliye ayrılmak zorunda kalan bir adamdır. Emekli maaşına ek olarak bahçede çalışarak ek gelir kazanmaya çalışır. Küçük çocuğa bir padişahın masalını anlatır. Padişahın üç oğlu vardır ve ilk iki oğluna istediğini yaptırır fakat küçük oğluna emir verdiğinde o, biraz düşünmesi gerektiğini söyler. Bu durum padişah için şaşırtıcıdır çünkü şimdiye kadar kimse onun kararlarını sorgulamamıştır. Hatta sorgulamak bir suçtur. Fakat oğlunun bu tepkisi, padişahı da düşünmeye iter ve kendisini saray eğlencelerinden uzak tutar ve zayıflamaya başlar. Küçük oğlu bir süre sonra yanına gelir ve kararını verdiğini söyler ve halkın arasına inip gerçek emekçi insanlarla birlikte çalışır. Daha sonra onlarla babasının yanına gelir. Padişah onlara emirler vermez, elini öptürmez, direkt sarılır.

Bu insanlarla birlikte ülkeyi hep birlikte yönetmeye başlar. Diğer oğulları da pişman olup onlara katılır. Yazar bu öyküde düşünmeyi, sorgulamayı merkeze koyar. Ayrıca bir sistem eleştirisi olarak yöneticilerin düşünmeden, emekçi halkın haklarını çalarak yaşadıklarını ima eder. Ülke kurtuluşun ise önce sorgulayıp sonra çalışmakla olacağını vurgular.

3.4.1.6. Suçlular (Temmuz 1969)

Bu metin, tek perdeden oluşan bir oyundur. Yazarın yayınlanan tek tiyatro metnidir. *Türk Dili Dil ve Edebiyat* dergisinin “Türk Kısa Oyunları Özel Sayısı”nda okura sunulmuştur.

Üç kardeş Mekin, İlkin ve Semin; üvey anneleri ve babalarıyla birlikte yaşamaktadır fakat bu kadın onlara eskiden beri eziyet etmektedir. Onları döver ve sürekli kötü sözler söyler. Mekin, en büyük çocuk, on yedi yaşındadır ve üvey annesine âşıktır. Onun eziyetlerine göz yumar. İlkin kadını hiç sevmez fakat kadın ona âşıktır ve evde sürekli onu rahatsız eder. Semin ise tüm bunların farkında olup bu kişiler arasında denge kurmaya çalışan bir kızdır. Bir gün üvey anne ve Semin evde kıyafet provası yaparken, kadın Semin’i bilerek üst komşuya yollar ve İlkin’e yanına gelmesini söyler. İlkin ona karşı çıkınca makası eline alır ve kendini öldüreceğini söyler. Ardından makası göğsüne saplar. İlkin ve Mekin makası çıkarmaya çalışırlar fakat kadın oracıkta ölür. Oyun, bir yargı salonunda kardeşlerin bu ölümü anlatmaları üzerine kurulur.

3.4.2. İstanbul Sanat ve Edebiyat Dergisi

Yazar, bu dergide yayınlanan öykülerinin tamamını, kitap olarak basılan hikâyeleri arasına almıştır.

3.4.3. Yeni Ufuklar Dergisi

Bu dergide Saadet Timur’un iki öyküsü yayınlanmıştır. Birini yayınlanmış kitaplarındaki metinleri arasına alan yazarın diğer öyküsünün künyesi şu şekildedir:

“Korku”, s.130 (1963), 37-43.

“Sofralar” metni, kitaplaştırılmış öykülerinde yer aldığı için öykü kitapları bölümünde incelemesi yapılmıştır.

3.4.3.1. Korku (Mart 1963)

Mekân: Ev

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Anlatıcı kadın ve İlhan Hanım

Olay: Anlatıcı kadın, evinin penceresinden sokakta birbiriyle kavga eden iki kadını izler. Biri diğerine tokat atar. Dışarıda sert bir rüzgâr estiğinden evlere kaçışan insanlar vardır. Anlatıcı, bu olay üzerinden kendi çevresinde olup biteni düşünür. Bir tanıdığı olan İlhan Hanım, kocasından ayrılmış ve bir kız annesidir. Görüştüğü bir adam vardır ama adam daha önce hiç evlenmediği için bu iki kişinin birlikteliği etrafta dedikoduya sebep olur. Çünkü dul ve bir çocuk annesi bir kadın, böyle bir adamla birlikte olmak için onu ağına düşürmüş olması gerekir. Başka türlü dedikoducu kadınlar için mümkün değildir. Anlatıcı bu kadınları eleştirir. Sadece boş boş konuştuklarını, köhne yaşamlarında sıkışıp kaldıklarını, bu yüzden de İlhan Hanım'ı kıskandıklarını söyler. Kendisi bu kadını anladığı halde, diğerleri gibi robot olmadığını bildiği halde onun gibi cesur olmadığını da farkındadır. Kendi hayatını yaşamaya korkuyordur. Öykünün başlığı da bunu anlatmaktadır.

3.4.4. Dost Dergisi

Dost dergisinde Saadet Timur'un bir tane öyküsü yayınlanmıştır. Öykünün künyesi şöyledir:

“Mavide”, s.9 (Haziran 1958), 51-54.

3.4.4.1. Mavide (Haziran 1958)

Mekân: Deniz kıyısı

Zaman: Akşam

Kişiler: Kadın, Bu (adam)

Olay: Bir kadın ve bir erkek akşam vakti denize yakın bir yerde buluşmuşlardır. Birbirlerini tanımak için bir araya gelirler, adam kadını beğenir fakat kadın, eskiden birlikte olduğu ama sonra ayrıldığı adamı hala aklından çıkaramamıştır. Bu adamla

onu sürekli karşılaştırır. Eski sevdiği üstün gelir. Bu yüzden adamla daha fazla birlikte kalmaz ve yanından ayrılır.

3.4.5. Seçilmiş Hikâyeler Dergisi

Bu dergide yazarın dört öyküsü yayımlanmıştır. Hikâyelerin künyeleri şöyledir:

“Bir Boş Araba Geçip Gitti”, s.3 (1952), 43-46.

“Manasız Bir Gün”, s.8 (1952), 7-9.

“Yem”, s.10 (1952), 15-17.

Bu öykülerden “Geçmiş Günler” adlı metin, yazarın öykü kitapları içinde incelendiğinden, burada tekrar analiz edilmeyecektir.

3.4.5.1. Boş Bir Araba Geçip Gitti (1952)

Mekân: Sokak

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Yaşlı adam, anlatıcı

Olay: Anlatıcı, kendi sokağında karşılaştığı yetmiş yaşlarında, uzun boylu bir İstanbul beyefendisini ve âşık olduğu kadını anlatır. Anlatıcı, önceden tanıdığı bu adamla uzun zaman sonra tramvayda tekrar karşılaşmıştır ama onu acınacak bir halde bulur. Sevdiği kadın yanında yoktur ve durumundan maddi olarak zor durumda olduğu anlaşılır. Öyküde adamın eski ve yeni hali karşılaştırılır.

3.4.5.2. Manasız Bir Gün (1952)

Mekân: İskele

Zaman: Öğleden sonra

Kişiler: Anlatıcı erkek, çımacı

Olay: Anlatıcı, iskelede vapuru beklerken etrafındaki insanları inceler. İskelede yasaklı bölgede beklediği için çımacı çocukla aralarında bir konuşma geçer. Bir nevi ahbaplık yaparlar. Kısa süre sonra vapur iskeleye yanaşır, herkes biner ama anlatıcı binmez. Nedenini kendi de bilmez. Gözü arada iskelenin arkasındaki tepelere takılır.

Oralara gitme isteği içine doğar ama gitmez. Sonra biraz daha semtte amaçsız bir şekilde dolaşır ve sonra eve gitme kararı alır.

3.4.5.3. Yem (1952)

Mekân: Cadde

Zaman: Öğle saatleri

Kişiler: Öğretmen

Olay: Yatılı bir okulda görev yapan, yirmi yaşında genç bir öğretmen; hafta içi bazı işleri olduğunu söyleyip müdürden izin alır. Fakat amacı aslında aldığı ilk maaşın bir kısmını babasına gönderip arkadaşıyla gün içinde tiyatroya gitmektir. Herkes gibi bir gün geçirmek ister. Arkadaşıyla buluşmadan önce çok sevdiği için güvercinlere yem verir. Daha sonra hızlıca meydana uzaklaşırken aniden öğretmene bir otomobil çarpar. Etrafına insanlar toplanır ve ambulans ağırırılar. Öykü bu şekilde sonlanır. Okur olarak kadının net bir şekilde öldüğünü anlayamasak da kuşların uçup gitmesinden, kuvvetle ihtimal hayatının sona erdiğini hissederiz.

3.4.6. Maya Dergisi

Bu dergide yazarın bir tane öyküsü yayınlanmıştır. Bu metin, yazarın öykü kitapları içinde incelendiği için burada analizi yapılmamıştır.

3.4.7. Ataç Dergisi

Saadet Timur'un "Ataç" dergisinde bir tane öyküsü yayınlanmıştır:

"ocuklar Biliyorlar", s.9 (1963), 25-32.

3.4.7.1. Çocuklar Biliyorlar (1963)

Mekân: Gecekodu mahallesi

Zaman: Belirsiz

Kişiler: Öğrenci, inceleyici hanım, Raziye, Haydar

Olay: Öğrenci olarak anılan ve gecekondu mahallelerini iyi bilen bir gençle inceleyici hanım, bu bölgeye giriş yaparlar. Mahallenin içinde gezinirken belediyeden geldiklerini düşünen insanlar tedirgin olurlar. Çünkü evlerinin yıkılmasından korkarlar. Bu ikili dolaşırken mahalledeki insanlar hakkında da bilgi sahibi oluruz.

Hepsi başka memleketlerden buraya göç etmiş, hayatta kalmaya çalışan insanlardır. Yaşamla kavga ederek hayatta kalmaya çalışan bu insanlar kendi içlerinde de bir mücadele içindedirler. Zayıf olanların kolayca evi yıkılır, işini bilenler ayakta kalır. Bu ailelerin çocukları da tüm bu zorlukların içinde yetişirler ve içsel olarak kendilerini bekleyen geleceği görürler. Öykü, yoksulların barınak mücadelesine ışık tutar.

3.4.8. *Yelken Dergisi*

Yelken dergisinde Saadet Timur'un altı tane öyküsü yayınlanmıştır. Bunların beşi öykü kitaplarında yer alır. Diğerinin künyesi ise şu şekildedir:

“Umdüğümca”, s.56 (1961).

3.4.8.1. Umdüğümca (1961)

Mekân: Sokak

Zaman: Gün ortası

Kişiler: Süleyman ve kadın

Olay: Ressam olan ama ünlü olmayan Süleyman, yakında Paris'e gidecektir ve artık ülkesine geri dönmeyecektir. Sokakta hoşlandığı kızla karşılaşır, ona gideceğini söyler. Kız şaşırır ve memleketini özleyip özlemeyeceğini sorar. Süleyman hiç özlemeyeceğini, buradaki her şeyden sıkıldığını ve kaçmak istediğini söyler. Konuşurlarken de bir yandan kıza sarılmak ve onu öpmek ister fakat cesaret edemez. Paris'te daha rahat hareket edeceğini düşünür ve öylece ayrılırlar.

3.4.9. *Yeditepe Dergisi*

Saadet Timur'un bu dergide üç öyküsü yayınlanmıştır. Bu metinlerin hepsi hikâye kitapları içinde analiz edildiği için burada tekrar incelenmemiştir.

3.5. Yazarın Dergilerdeki Yazıları

“Olgunluk ve İş” adlı yazı, 1963 yılında *Ataç* dergisinin 9. sayısında yayınlanmıştır. Saadet Timur diyaloglar halinde yazdığı bu metinde üniversite eğitimini tamamlamış, gençliğini bitirip olgunluğa geçmiş insanlara büyük işlerin verilmesi gerektiğini savunur. Ama öğrenimini tamamlamış herkes onun için olgun kişi değildir. Öğrenim hayatından sonra da kendini geliştirmeye çalışan insanlar için

olgun kelimesini kullanır. Kendini bilen insan, bir işin getirdiği sorumluluğu rahatça üstlenebilecektir.

“Köy Sorununa Giriş” adlı yazı, 1962 yılında, *Yeditepe* dergisinin 70. sayısında yayınlanmıştır. Yazar bu metinde köy ve kent arasındaki boşluğa değinerek yöneticileri ve aydınları eleştirir. Aydınlar kentte rahat alanlarında hep köy sorunundan bahsederler ama sadece konuşmakla kalırlar. Aksiyon alıp gerçekten bir şey yapmazlar. Öğretmen atamalarında köylere henüz yeni mezun olmuş on yedi yaşında çocuklar gider. Öğretmeni oraya gönderen yönetici, orada nasıl yaşayacağını düşünmez ama kendi kızı, yakını olsa köye atamasını yapmaz. Yazar; köylere öğretmen, doktor, baytar, memur kim gidecekse bu kişilerin tecrübeli olmaları gerektiğini savunur. Gerçekten verim alınması için böyle olmalıdır. Yöneticiler masalarından kalkıp köyleri dolaşıp oradaki insanları ve şartları yakından görmeli ve ona göre planlar geliştirmelidirler. Ancak bu şekilde kalkınma gerçekleşebilir.

“Hikâye Üzerine” adlı yazı, 1962 yılında *Yelken* dergisinin 60. sayısında yayınlanmıştır. Yazar bu metinde kısaca hikâye anlayışından bahseder. Öykünün anlar içinde bir an olduğunu, hayat gibi yoğun ve çağrışımlı olması gerektiğini söyler. Bu yüzden klasik yani olay öyküsünü sıkıcı bulduğunu dile getirir.

“Öykü Nedir?” adlı yazı, 1975 yılında *Türk Dili Dil ve Edebiyat* dergisinin 286. sayısında yayınlanmıştır. Saadet Timur bu metinde de öyküyü yaşamdan bir an olarak tanımlar. Yoğun ve çağrışımlı anlar bütünü olarak adlandırır. Klasik olay öyküsüne karşı olduğunu dile getirir. Ayrıca sanatçıyı bireyci ya da toplumcu diye ayırmanın gereksiz olduğunu çünkü ikisinin birbiriyle ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu dile getirir. Öykülerindeki konuların daha çok kadın sorunu olduğunu ama temelde doğru insanların eğri insanlardan çektiklerini anlattığını söyler.

Yazarın “Öykü Üzerine” adlı yazısı, 1982 yılında *Türk Dili Dil ve Edebiyat* dergisinin 363. sayısında yayınlanmıştır. Yazar metinde, öykünün tarihsel gelişiminden bahsedip, Türk edebiyatında geçtiği aşamaları anlatır. Doğu ve Batılı sanatçıların öyküye bakış açılarını karşılaştırıp çeşitli öykücülerden alıntılar yaparak metni tamamlar.

4. YAZARIN DİĞER ESERLERİ

4.1. *Nurullah Ataç İnceleme Kitabı*

Saadet Timur bu eserinde Nurullah Ataç'ın hayatı, eserleri ve sanatı üzerinde durmuştur. Kitabın girişince kısaca sanatçının hayatı ve sanatından bahseder. Daha sonra kişiliği, eleştirmenliği, dil politikası ve çevirmenliğini başlıklar halinde inceler. En son yazılarından örnekler verir. Tüm bu bölümleri kendi yorumundan uzak, yazarın kendi sözleri veya onun hakkınsa söylenmiş cümleleri alarak oluşturur. Bu tutumunu da kitapta şu şekilde dile getirir: “Bu küçük kitabı düzenlerken, kendi yorumlarımdan ve görüşlerimden olurunca uzak durmayı uygun gördüm. Ataç'ın kişiliği üzerinde kendi yazılarından seçmeler, bizi daha gerçeğe uygun bir yargıya vardırır kanısıyla.” (Ulçugür, 1964, 11).

4.2. *Topacım Fır Dönerken Şiir Kitabının İncelenmesi*

Yazarın bir tane şiir kitabı vardır. *Topacım Fır Dönerken* adlı şiir kitabı, 1964 yılında, Ankara'da Güven Matbaası tarafından basılmıştır. Kitap dört bölüme ayrılmış; ilk bölüm çocuk, ikinci bölüm okul, üçüncü bölüm Atatürk, dördüncü bölüm de memleket temaları etrafında şekillenmiştir. Yazar, biçimsel olarak serbest şiir tarzını benimsemiş; dizeler bazen bölümlere ayrılmış bazen ise bir bütün halinde yazılmıştır. Bazı şiirleri serbest müstezatı andıran bir biçimde yazılmıştır. Şiirlerindeki dil oldukça basittir. Yazar çocukları eğitici bir amaç güttüğü için anlaşılması güç dizelerle karşılaşmayız. Söz sanatı olarak benzetme ve kişileştirmeden basitçe yararlanır. Yazar, aynı amaçtan ötürü, şiirlerinde milliyetçi bir tutum sergileyerek vatan sevgisi ve tarih bilgisine ağırlık verir. Fakat kitabın özellikle ilk bölümünde aile kavramına dair toplumsal rollerden bahseder. Çocuğa bakım verenin anne olduğunu, babanın eve para getiren, sürekli meşgul olan, çocukla yeterince ilgilenmeyen taraf olduğunu şiirlerde çokça hissederiz. Şiir kişisi başlarda küçük bir çocukken, milliyetçi tarih söylemleri üzerine yazılan şiirlerde ise anlattıcı, bilgili bir öğretici olarak karşımıza çıkar. Buradan da yazarın niyetine ulaşmış oluruz: Vatanını, milletini seven çalışkan, bilgili çocuklar yetiştirmek.

Kitabın ilk bölümünde yeni doğmuş bir bebeğin dünyaya, insanlara bakışı anlatılır. Önce anne ve babasını nasıl gördüğüne şahit oluruz:

“Gözümü açtığım zaman anne
Gözünü gördüm,

“Canım” diyordu.
Parlak parlak gülüyordu.

“Yavrum” diyen tatlı sesi ararken
Ağzını gördüm,

Öpmem için bana eğiliyordu
O zaman tüm yüzünü gördüm” (“Annem”, 7)

Anne, her zaman çocuğun yanında hazır bulunurken baba, ihtiyaç duyduğu her an yanında göremediği biridir. Anne evin içinde, baba ise dışarıda çalışan kişidir. Burada yazarın toplumsal cinsiyet rollerini bir bebeğin gözünden bize aktardığını görürüz:

“Gel babası gel babası”
Dedi bir gün annem
Geldin baba
Seni o gün tanıdım işte.

Her çağrıda gelmedin ama
Çevremde görmek istiyordum
Seni de annem gibi.
Bilmiyordum dışarıda
İşin olduğunu” (“Babama”, 9)

Ayrıca şiiirde anne ve babasının kavgasına şahit olan çocuk, ailesine kızar ama bu kızması da çocukçadır. Ağladığında ya da bağırdığında ona nasıl tepki veriyorlarsa, o da anne babasına aynı tepkiyi verir:

“Oyuncağın mı kırıldı?
Oyuna almıyorlar mı seni?
Niye ağlıyorsun anne
Çocuk gibi.

Sokakta geceleri de
İşin mi var babacığım?
Çıkıyorsun böyle kapıyı çarpıp,
Kırılıverir sonra;
Çok yaramazsın baba.” (“Korkutmayın Beni”, 11)

Öte yandan bir çocuk için çok önemli olan oyun ve kendine oyun alanı açma konusuna da değinilir. Oyunun çocuğun sosyalleşmesinde nasıl bir rol oynadığı ve arkadaşlar arasında nasıl denge kurulduğu da okuyucuya sezdirilir:

“Anne düşeceğim diye
Çekme öyle kolumu,
Tam da bilyem
Kalesine girerken,
Topacım fir dönerken!
Artık beni de

Alıyorlar oyuna,
Kaydırak öğrendim ya.
Bezirganbaşı oynıyacağız
Yarın da.” (“Bırakın Oynıyayım”, 14)

Birinci bölümdeki bu şiirler; bir çocuğun ailesiyle tanışması, onların kavgalarına şahit olması ve oyun oynamak üzere izin alması temaları etrafında toplanmıştır.

İkinci bölümde ana tema okuldur. Okula başlamanın heyecanı içinde olan çocuk, orada neyle ve kimlerle karşılaşacağını merak eder:

“Benim de önlüğüm oldu yepyeni.
Ak pak yakam.
Aybaşında çanta alacak babam
Tıpkı Ahmet’inki gibi.

Benim de öğretmenim olacak,
Ben de “Günaydın” diyeceğim çocuklara,
Okullu olacağım ya!
Bayram geldi mi
Ben de gideceğim alanlara
Marşlar söyleyeceğim.” (“Okula Başlarken”, 15)

Öğretmenin kim olduğuna dair çocuğun hiçbir fikri yoktur ve onu kutsal bir yere koyarak normal insan olduğunu düşünemez:

“Öğretmen nedir anne,
Neden öğretmendir?
Bilmek istiyorum,
Anlar mı sokağa çıktığımı bazan
Yaramazlık yaptığım zaman
Çeker mi kulaklarımı?
Acıkır mı bizim gibi,
Susar mı öğretmen,
Uyur mu geceleri?” (“Öğretmen”, 16)

Okula giden çocuğun derslerine sıkı çalışması gerekir. Oyun ve dersler arasında denge kurmalı ve daha ilk yıldan bu disiplini sağlamalıdır. Saadet Timur, bize ideal öğrenciyi de göstermiş olur:

“Her şeyin bir sırası var.
Şimdi artık ders vaktidir.
İyi çalışan çocuğa,
Ders de oyun gibi gelir.
Top elin, ip ayağınsa,
Çalışanlar bilirler ki,
Ders de başın oyunudur.”
“Evet, öğretmenim” dedim.” (“Okulda”, 18)

Şiirlerde sadece mutlu olan çocuklar değil, arkadaş bulmakta zorlanan, oyunlarda hep kenarda bekleyen çocuklar da bize hatırlatılır. Böylece okul hayatı bir çocuk için olumlu ve olumsuz yönleriyle yansıtılmış olunur:

“Okul kocaman, kocaman
Dünya kadar!
Çocuk dolu bahçesi.
Tanımadığım çocuklar,
Gülüyorlar, oynuyorlar,
Ne iyi.
Benim de arkadaşım olsaydı
Böyle beklemesdim ağaç dibinde.
Beni de alırlardı oyunlarına
Oynardık güle güle.” (“Arkadaşlık”, 20)

Üçüncü bölümdeki dokuz şiirde ağırlıklı olarak Atatürk teması işlenmiştir. Onun ölümsüzlüğünü vurgulayan şiirle bölüm başlar çünkü yeni neslin unutmaması, hala var olduğuna inanması gereken bir devlet büyüğüdür Atatürk. Her vatan evladının dedesi, babası, atası olarak anlatılır.

“İnanmadık öldüğüne Atatürk,
Ölmezsin ki
Büyüdükçe büyürken böylesine,
Erişilmez olurken.
Yüceliğin yüce dağlar üstünden,
Mavi göklere değin.
Yüreğine oturmuş özlemin,
Boydan boya Anadolu’nun.

Sen sınırdasın er,
Sen vatanda toprak.
Sen kalede bayrak bayrak.
Kaldır başını bir bak! (“Sen Ölmezsin” 25)

Gün geldi babamı yitirdim,
Babam sen.
Atam sen,
Atatürk’üm sen!” (“Her Şeyimsin”, 27)

Atatürk’ün başarılarının nişanı olarak ulusa armağan ettiği milli bayramlar -23 Nisan, 19 Mayıs, Cumhuriyet Bayramı- üzerine coşkulu şiirler bulunur. Yazarın amacı ulusunu seven, tanıyan, vatani için çalışan bireyler yetiştirmek olduğu için Atatürk ve Cumhuriyet’in yakın tarihini şiirlerle didaktik bir şekilde aktarır:

“Kuşlar senin olsun,
Akarsular da
Bu toprak benim,
Bu toprak benim!

Bu toprak benim,
Bu bayrak benim.
23 Nisan da
23 Nisan da!” (“23 Nisan”, 28)

Onun çiçeklerle bezendiği gün,
Bize her yıl yeni bir bayram, düğün,
Türk çocuğunun büyük bayramısın,
Öğün 23 Nisan, sen de öğün.” (“Bir Çiçek Açtı Bugün”, 33)

“Güneş bizim için doğar
29 Ekim’de.
Çünkü Türkün bayramı var
29 Ekim’de.
Yer gök beyaz kırmızıdır
29 Ekim’de.
Bayrak utku yıldızıdır
29 Ekim’de.
Sığamaz içim içime
29 Ekim’de.” (“Cumhuriyet Bayramı”, 34)

Kitabın dördüncü ve son bölümünde on bir tane şiir bulunmaktadır. Buradaki şiirleri tek bir tema altında toplamak güç olsa da memleket konusu etrafında şekillendiklerini söyleyebiliriz. Milliyetçi bir tutumla Türklük vurgusu yapılarak vatan sevgisi işlenir:

“Tanrıya şükür!” demiştim
“Türküm ben!”
Tanrıya şükür
Yetişiyor elim ayağım
Sınırlara, silaha gerekirse.
Tanrıya şükür,
Çekeceğim soyuma, Atama
Alabildiğine özgür.
Yetiştiriyor beni vatana
Tanrıya şükür!” (“Tanrıya Şükür”, 38)

Türk tarihini özetleyici nitelikte şiirlere de yer verilir. Burada amaç, çocukların şiiri okuyunca atalarını tanıması ve ne kadar şanlı bir tarihe sahip olduğunu idrak edip gururlanmasıdır:

“Ruhunuz bulut yurt göklerinde
Ak pak
Armağanınız bayrak:
Rengi kanınızdan, canınızdan,
Yüceliği adınız sanınızca.
Meteler, Fatihler, Mehmetçikler!
Ölmezliği öğrettiniz dünyaya.
Destanları siz yazdınız,
Siz yaktınız türküleri, manileri
Yanık yanık, memleket üstüne.
Yiğitlik erlik üstüne,
Adınızla başlamış tarih,
Uygarlık öyle
“Türk” demiş korkmuş düşman,
Kıvanmış dost.
Tutkulamışsınız tümünü
Tarih boyu
Utkudan utkuya koşmuş koşmuş da.

Atasına, Türke benzer Türk,
Tanığımızdır dünya,
Tanığımız Atatürk.” (“Atalarım”, 42)

Saadet Timur, Őir kitabında bir çocuğun alıŐkan, vatanını tanıyan ve seven bir birey olarak yetiŐmesi adına Şiirler yazmıştır. Kitapta, ocuğun doğumundan itibaren ve okul hayatında nelerle karŐılaŐabileceęi konusunda da Şiir metinleri bulunur. Timur, Şiirlerini ocuklara hitaben yazdığı için dili oldukça basit ve anlaŐılırdır. Söz sanatları ve mecazlardan oldukça az faydalanır. Şiirlerini serbest ölçü tarzında yazmıştır.

5. SONUÇ

Bu tezde Saadet Timur'un hayatı, edebi anlayışı hakkında bilgi verilmiş ve eserleri analiz edilmiştir. Yazarın öykülerinde ağırlıklı olarak kadınların yaşadığı sorunlar ele alınmasına rağmen toplum tarafından yok sayılan ya da baskı kurulan bireyler ve topluluklar da anlatılmıştır. Bu yönüyle Timur'un ezen-ezilen çatışmasını geniş bir yelpazede ele aldığı saptanmıştır. Hikâyelerdeki kadın karakterlerin bazılarının yazarın kişisel yaşamıyla uyumlu olduğu ve bu sebeple öykülerinde ötekinin izini sürerken kendi özel hayatında da toplumun ötekisi olduğu görülmüştür. Tıpkı metinlerdeki kadınlar gibi o da cinsiyet rolleri içinde sıkışıp kalmış, kendi öz benliğini özgürce yaşayamamıştır. Ayrıca dönemin edebiyat çevresi tarafından dışlandığı ve kanona giremediği, yeterince görülmediği sonucuna varılmıştır. Yazar röportajlarında dönemin sanat camiasından bilinçli bir şekilde uzak durduğunu söylese de hakkında sınırlı sayıda yazılan bilgiler ışığında görülmemenin acısını hayatı boyunca içinde yaşadığı anlaşılmıştır.

Saadet Timur, öykülerinde hep öteki olanı anlatmıştır. Kendisi de öykü üzerine yazdığı yazısında konu olarak en başta kadın sorununu, bunun yanında zalimin karşısında zulüm gören tüm insanları anlattığını söyler. Eserlerindeki kadın karakterlerin çoğunun tahsil görmüş, çalışan, ekonomik özgürlüğü elinde olan kadınlar olduğu görülmüştür. Buna rağmen hemen hepsinin ürkütücü toplum tarafından susturuldukları, başlarına gelene razı oldukları ve bir direnç gösteremedikleri fark edilmiştir. Kişiler, içinde yaşadıkları sıkışıklığın bilincindedirler fakat bu acıyı dönüştüremez ve kabullenişle yaşamlarına devam ederler. Sadece bir iki karakter öykü sonunda ufak bir başkaldırıda bulunur fakat okur olarak hikâyenin gerisini göremeyiz.

Öykülerini ilk okuduğumuzda kendi tabiriyle o ürkünç topluma direnemeyen, kendini gerçekleştiremeyen karakterleri görürüz. Okur olarak, içlerindeki sıkışmışlığın farkına varan bu kişilerin neden dönüşüm geçiremediklerini, yazarın neden asıl onların değişimini yazmadığını sorgularız, hatta yazarı eleştiririz. Onu yeterince güçlü bulmayız. Fakat sonra anlarız ki aslında karakterlerine üstünlük kurarak yaklaşmaz, onlar adına yüksek sesle konuşmaz. Ötekileştirilenlerin sessizliğine bir gölge gibi şahit

olarak bize her birinden manzaralar sunar. Onları temsil etmez, sadece durumlarını gösterir.

Öykülerde kadınlar daha çok anne, bakıcı gibi toplumsal rollerde sunulmuştur. Evli, bekâr, çocuk sahibi olmaları fark etmeksizin kendi benliklerini yaşamak yerine bu maskeleri takan kadınların; eşlerinin, ailelerinin ya da çocuklarının yüklerini sırtlanan bir pozisyonda konumlandıkları görülmüştür. İster okumamış ister üniversite mezunu olsun, kadınların hepsi içlerinde ukde kalan yaşama duygusundan yoksundurlar. Fark edilmeden, görülmeden sadece nefes alıyorlardır. İçlerinden isyan etseler de hayatlarında bir değişim yaratamazlar. Ayrıca yazar, evlilik, namus gibi toplum tarafından kadına karşı bir şekilde kemikleşmiş konulara da değinmiştir. Saadet Timur'un evliliği, bir otel odasında sevgilinle kalmana izin vermeleri için gerekli olan bir devlet onayı olarak; namusu ise kadın bedeninden bağımsız dürüstlük, düşündüğü gibi yaşamak olarak gördüğü fark edilmiştir.

Saadet Timur, öykülerinde kadın sorununun yanında toplumdaki diğer ötekileştirilenleri de konu edinmiştir. Bunlardan biri engellilerdir. Metinlerde hem zihinsel hem de bedensel engellilerin hikâyeleri anlatılmıştır. Modern tıbbın, dolayısıyla da toplumda normal olanın kabul gördüğü, tamlık ideolojisinin dışında kalanların ise hasta olarak adlandırıldığı bir çevrede asıl engelin toplum algısı olduğunun altını çizmiştir. Ayrıca kapitalist sistemde üretime katılmadığı için âtıl olan bir diğer grup yaşlılardan da bahsedilmiştir. Yazar öyküde doğrudan huzurevlerini hapishaneye benzeterek eleştirilerini dile getirmiştir. Engellilerin ve yaşlıların bu şekilde toplumun çeşitli mekanizmalarına erişimleri engellenerek ötekileştirildikleri fark edilmiştir.

Yazar, bireysel olarak dışlanan insanları anlatırken topluluk halinde ötekileştirilen gruplardan da bir örnek hikâyeye yazmıştır. Azınlık olarak Rumların saldırıya uğradıkları 6-7 Eylül Olayları'nı konu edinen metinde, çoğunluk tarafından ezilen, malları yağmalanan insanlar anlatılmıştır. Egemen gücün dilinden, dininden, kültüründen farklı ögelere sahip gruplar o gücün mekanizması içinde öteki konumdadırlar. Saadet Timur, bu durumu tarihi bir olay üzerinden gözler önüne sermiştir. Tamamen tarafsız bir şekilde olayı değerlendirerek Rumların zulme uğradığını dile getirmiştir.

Saadet Timur'un çocuklar için yazdığı şiir kitabında genel olarak onları eğitme amacı güttüğü görülmüştür. Çocuğun doğumundan itibaren kendi gözüyle şahit olduğu aile kavramını öznel bir yerden gözlemlediğinde, toplumsal cinsiyet kavramlarıyla karşılaşırız. Anne evde ve çocukla ilgilenir, baba dışarıda ve çalışıp evi geçindirir. Çocuk bu rolleri içselleştirerek büyür, okula gider ve Atatürk, vatan, memleket, tarih, bayramlar hakkında bilgi edinerek milliyetçi bir tutumla yetişir. Yazarın şiirlerindeki ana temalar bunlardır. Biçimsel olarak ise basit ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Mecazlara çok rastlanmaz ve serbest şiir şeklinde şiirlerini kaleme almıştır.

Dergilerde yayımlanan diğer yazılarında ise çoğunluk öykü üzerine makaleler yazmıştır. Klasik öyküden uzak, durum öyküsüne daha yakın olduğunu, öykünün bir anı konu edindiğini ve çağrışımlarla ilerleyen bir yapı olduğunu aktarmıştır. Bu konunun dışında, köylerdeki eğitim ve yapılanma sorununa değinmiş, o bölgelere toy öğretmen ve memurları değil; tecrübeli insanları göndermek gerektiğini savunmuştur. Bir öğretmen olarak çocuklara ve gençlere önem vermiş, ülkenin geleceği olarak onları iyi yetiştirmek gerektiğini savunmuştur. Bu duruma hem yazılarında hem de öykülerinde değinmiş, 1980 Darbesi'nin öncesinde ve sonrasında gençleri nasıl yok ettiğini dile getirmiştir.

Yazarın hayatına dair yapılan araştırmada, öykülerinden bağımsız kendi hayatında da öteki olduğu görülmüştür. 1950'li yıllardan ölümüne kadar (1985) öyküler, eleştiriler, kısa tiyatro metinleri yazan Saadet Timur; dönemin sanat camiasına girememiştir. Bunun için belli mekânların müdavimi olmak, belli toplantılara katılmak gerektiğini dile getirdikten sonra kendisinin çekingen olduğunu, oralarda oynanan oyunlara dâhil olmak istemediğini söyler. Fakat hayatı boyunca görülmemenin acısını içinde yaşamıştır. Öykülerinde de özellikle bu konuya eğilerek yazdığı metinlerin varlığından, fark edilmeyi önemseydiği sonucu çıkarılmıştır. Ayrıca evlilik hayatında da toplumsal cinsiyet rollerine sıkışmış ve madun olmuştur. Röportajlarında açıkça dile getirmediği halde ev işlerinin ve çocuk sahibi olmanın yaratıcılığını azalttığını söylemiştir. Ayrıca eşinin yazılarını daktilo etme görevinin kendisinde olduğunu ve bunun kendi işlerini ikinci plana attığını anlatmıştır. Cinsiyet rollerinin kadını nasıl kısıtladığı üzerine öyküler yazan bir yazarın elbette özel hayatındaki bu gibi durumlardan hoşnut olmasını bekleyemeyiz. Bir öyküsünde, evlendiğinde kendine ayıracak vakti kalmayacağı için, istediği gibi yazı yazamayacağı

için evlenmek istemeyen bir kadın yazar karakteri anlatması; bize içinde bulunduğu durumdan pek hoşnut olmadığını düşündürmüştür.

Saadet Timur'un hakkında daha önce yapılmış bir akademik çalışma yoktur. Bu tez ilk çalışma olmuştur. Bu metinde yazarın hayatı ve eserleri incelenmiştir. Çalışma, yazarın hayatı, eserleri ve edebi anlayışı hakkında incelemeleri kapsadığı için Saadet Timur'un literatüre tanıtımı olarak okunabilir. Gerek yaşadığı dönemde gerekse sonrasında kanonda kendisine yer bulamayan öykücü için, ölümünden sonra sınırlı sayıda yazılan yazılarda hep "unutulan hikâyecimiz" diye bahsedilmiştir. Bu tez, yazarın bu lakabını silmeye yönelik bir adımdır.

KAYNAKÇA

Saadet Timur'un Eserleri

Kitapları

- Timur, Saadet. 1958. **Şeytansız**. İstanbul: İstanbul Yayınları.
_____. 1963. **Bu Kadar Değilim**. İstanbul: İzlem Yayınevi.
_____. 1964. **Nurullah Ataç**. İstanbul: Varlık Yayınları.
_____. 1964. **Topacım Fır Dönerken**. Ankara: Öğretmenler Bankası Yayınları.
_____. 1982. **Beş Günün Öyküsü**. Ankara: Dayanışma Yayınları.

Dergilerde Kalmış Kitaplaşmamış Hikâyeleri

- Timur, Saadet. 1969. Kendi Yaşantısında Yitmiş Bir Adam. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi** s. 211.
_____. 1969. Suçlular. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. s.214.
_____. 1976. Karanlığa Kalmak. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. s.296.
_____. 1977. Bir Genç Daha. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi** s.315.
_____. 1979. Yüce Padişah Masalı'nın Öyküsü. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. s. 336.
_____. 1981. Masal. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. s.350.
_____. 1958. Mavide. **Dost Dergisi**. s.9.
_____. 1952. Bir Boş Araba Geçip Gitti. **Seçilmiş Hikâyeler**. s.3.
_____. 1952. Manasız Bir Gün. **Seçilmiş Hikâyeler**. s.8.
_____. 1952. Yem. **Seçilmiş Hikâyeler**. s.10.
_____. 1963. Çocuklar Biliyorlar. **Ataç Dergisi**. s.9.
_____. 1961. Umdüğümca. **Yelken Dergisi**. s.56.
_____. 1963. Korku. **Yeni Ufuklar**. s.130.

Dergilerdeki Yazıları

- Timur, Saadet. 1975. Öykü Nedir? Öykü Anlayışınızı Anlatır mısınız? **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. 32/286.
_____. 1982. Öykü Üzerine. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. s.363.
_____. 1963. Olgunluk ve İş. **Ataç Dergisi**. s.9.
_____. 1962. Köy Sorununa Giriş. **Yeditepe Dergisi**. s. 70.
_____. 1962. Hikâye Üzerine. **Yelken Dergisi**. s. 60.

Diğer Kaynaklar

- Aydın, Mehmet. 2001. **Edebiyatımızda Kadın Şair ve Yazarlar Sözlüğü**. Ankara: Alesta Yayınları.
- _____. 1995. **Ne Yazıyor Bu Kadınlar**. Ankara: İlke Kitabevi Yayınları.
- Bezirci, Asım. 2003. **1950 Sonrasında Hikâyecilerimiz**. 2. bs. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Karaalioğlu, Seyit, K. 1982. **Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü**. 2. bs. İstanbul: Yelken Basımevi.
- Necatigil, Behçet. 1995. **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**. 16. bs. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Poyrazoğlu, Osman. 2001. Ulçugürler. **Kıyı Aylık Kültür ve Sanat Dergisi**. Mayıs/182.
- _____. 2001. **Öğretmen/Öykücü Saadet Timur Ulçugür'le Özgeçmişi ve Öyküleri Üzerine**. Kıyı Aylık Kültür ve Sanat Dergisi. Mayıs/182.
- Yıldırım, Tahsin. 2006. **Edebiyatımızda Müstear İsimler**. İstanbul: Selis Kitaplar.